OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ ALAN ÇOCUKLARIN ETKİLEŞİMLİ AKRAN İLİŞKİLERİNİN SOSYAL BECERİLER ÜZERİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ

MERVE TOPLU
19 11 97 105

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Temel Eğitim Anabilim Dalı
Okul Öncesi Eğitimi Yüksek Lisans Programı
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Handan DOĞAN

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Şubat, 2022

OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ ALAN ÇOCUKLARIN ETKİLEŞİMLİ AKRAN İLİŞKİLERİNİN SOSYAL BECERİLER ÜZERİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ

MERVE TOPLU
19 11 97 105
Orcid: 0000-0001-9081-1306

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Temel Eğitim Anabilim Dalı
Okul Öncesi Eğitimi Yüksek Lisans Programı
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Handan DOĞAN

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Şubat, 2022

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Bu belge, Yükseköğretim Kurulutarafından 19.01.2021 tarihli *"Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge"* ile bildirilen 6689 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI

Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli *"Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge"* ile bildirilen 6689 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

Hayallerime…

TEŞEKKÜR

Araştırmamın başından sonuna kadar rehberliğini esirgemeyen, kıymetli zamanını, sabrını ve değerli görüşlerini paylaşan, daima güven veren ve güler yüzlülüğüyle her zaman desteğini hissettiğim sevgili danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Handan Doğan'a; lisansüstü eğitimim süresince bilgi ve deneyimleriyle bize farklı bir bakış açısı kazandıran, kıymetli hocalarım Prof. Dr. Ayla Oktay'a ve Prof. Dr. Rengin Zembat'a; üniversite yıllarımı anlamlı kılan, her daim örnek aldığım, gerek akademik gerekse manevi olarak yanımda bulunan ve desteklerini esirgemeyen kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Şule Erşan'a; yüksek lisans sürecinde hem ders hem tez döneminde her zaman bizlere destek olan Arş. Gör. Hamdi Özdemir'e ve araştırmaya dahil olup emek veren tüm öğretmenlere teşekkür ederim.

Tanıştığımız andan itibaren dostluklarını her zaman hissettiren, en zorlandığım anlarda sen yapabilirsin diyerek beni cesaretlendiren ve her zaman yanımda olan canım arkadaşlarım Sümeyye Ünsal, Yağmur Cünbük ve Tuğba Dönmez'e teşekkür ederim.

Teşekkürlerin en özeli sevgili aileme… Bu yola girmem konusunda her zaman beni cesaretlendiren, bana inanan ve hayatımın her aşamasında bana özel olduğumu hissettiren canım annem ve babam size her zaman minnettarım. Dünyaya merhaba dediği andan itibaren bir kardeşten çok daha fazla anlam taşıyan, masum sevgisini her zaman hissettiğim sevgili kardeşim Kübra'ya; yolun başında benimle olup gurur duyan artık aramızdan ayrılan, çok sevdiğim kıymetli babaanneme ve dedeme; bu süreçte daima elimden tutan ve beni her zaman destekleyen, hayat yolunu paylaştığımız kıymetli eşim İbrahim Toplu'ya sonsuz teşekkürler… İyi ki varsınız…

Merve TOPLU

Şubat, 2022

ÖZ

OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ ALAN ÇOCUKLARIN ETKİLEŞİMLİ AKRAN İLİŞKİLERİNİN SOSYAL BECERİLER ÜZERİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Merve TOPLU
Yüksek Lisans Tezi
Temel Eğitim Anabilim Dalı
Okul Öncesi Eğitimi Programı
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Handan DOĞAN
Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2022

Bu araştırmada okul öncesi eğitimi alan çocukların etkileşimli akran ilişkilerinin sosyal beceriler üzerine etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda 2020-2021 eğitim öğretim yılında İstanbul ili Bahçelievler ilçesi Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı anasınıflarında görev yapan 154 okul öncesi öğretmenine ulaşılmıştır. Araştırmada, çocuk hakkında temel oluşturacak bazı bilgileri toplamak amacıyla çocuğun yaşı, cinsiyeti ve öğretmenin eğitim düzeyi ile konuyla ilgili seminer alma durumlarını belirten demografik değişkenlere yer verilmiştir. Okul öncesi eğitimi alan çocukların etkileşimli akran ilişkilerinin sosyal beceriler üzerine etkisinin incelendiği bu araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Çocukların akran ilişkilerini incelemek üzere Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği Öğretmen Formu (PEAOÖ-Ö) ve sosyal becerileri incelemek üzere Okul Öncesi Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği (OSBED) kullanılmıştır. Elde edilen veriler IBM SPSS 26 (Statistical Package for Social Sciences) istatistik programına girilerek analiz edilmiştir. Ölçeklerin güvenirlilik düzeyleri cronbach-alpha katsayısı ile test edilmiştir. Verilerin normal dağılıma sahip olup olmadığının belirlenmesi amacıyla, çarpıklık ve basıklık değerleri kontrol edilmiştir. Katılımcılar hakkında bilgi edinebilmek amacıyla frekans yüzdesine bakılmıştır. Hipotezleri test etmek amacıyla, T-Testi, Anova analizi, korelasyon ve basit regresyon analizleri kullanılmıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda; çocukların sosyal beceri düzeyleri, cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir fakat yaşa göre bakıldığında anlamlı bir farklılık göstermediği ortaya çıkmıştır. Çocukların sosyal beceri düzeylerinin öğretmenin eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermez

iken akran oyun düzeyinde anlamlı bir farklılık olduğu ortaya konulmuştur. Çocukların etkileşimli akran oyun ilişkilerinin yaşa ve cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği ortaya çıkmıştır. Ayrıca okul öncesi eğitimi alan çocukların sosyal beceri düzeyi ile etkileşimli akran ilişkileri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Anahtar Sözcükler: Okul Öncesi Eğitim, Akran İlişkileri, Sosyal Beceri, Oyun

ABSTRACT

INVESTIGATION OF THE EFFECT OF INTERACTIVE PEER RELATIONSHIPS ON SOCIAL SKILLS OF CHILDREN WITH PRE-SCHOOL EDUCATION

Merve TOPLU
Master Thesis
Department of Basic Education
Preschool Education Program
Thesis Advisor: Assist. Prof. Dr. Handan DOĞAN
Maltepe University Graduate Education Institute, 2022

In this study, it was aimed to examine the effect of interactive peer relationships on social skills of children receiving preschool education. In this direction, 154 pre-school teachers working in the kindergartens of the Bahcelievler district of Istanbul in the 2020-2021 academic year were reached. In the research, demographic variables that indicate the age, gender of the child, the education level of the teacher and the status of taking a seminar on the subject are included in order to collect some information that will form the basis of the child. The relational screening model was used in this study, which examined the effect of interactive peer relationships on social skills of children receiving preschool education. Penn Interactive Peer Play Scale Teacher Form (PEAOÖ-Ö) was used to examine children's peer relationships, and Preschool Social Skills Assessment Scale (OSBED) was used to examine social skills. The obtained data were analyzed by entering the IBM SPSS 26 (Statistical Package for Social Sciences) statistical program. The reliability levels of the scales were tested with the cronbach-alpha coefficient. Skewness and kurtosis values were checked in order to determine whether the data had a normal distribution. Frequency analysis was performed in order to obtain information about the participants. T-Test, Anova analysis, correlation and simple regression analyzes were used to test the hypotheses. In line with the findings obtained; Children's social skill levels show a significant difference according to gender, but it has been revealed that there is no significant difference according to age. While the social skill levels of the children did not show a significant difference according to the education level of the teacher, it was revealed that there was a significant difference in the level of peer play. It has been revealed that children's interactive peer play relationships do not show a significant difference according to age

and gender. In addition, no significant difference was found between the social skill level of children receiving preschool education and interactive peer relationships.

Keywords: Preschool Education, Peer Relations, Social Skills, Play

İÇİNDEKİLER

OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ ALAN ÇOCUKLARIN ETKİLEŞİMLİ AKRAN İLİŞKİLERİNİN SOSYAL BECERİLER ÜZERİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ i
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ ALAN ÇOCUKLARIN ETKİLEŞİMLİ AKRAN İLİŞKİLERİNİN SOSYAL BECERİLER ÜZERİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ iii
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI ii
ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI iii
TEŞEKKÜR v
ÖZ vi
ABSTRACT viii
İÇİNDEKİLER x
TABLOLAR LİSTESİ xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ xiv
KISALTMALAR xv
ÖZGEÇMİŞ xvi
BÖLÜM 1. GİRİŞ 1
1.1.Problem 2
1.2. Amaç 6
1.3. Önem 6
1.4. Varsayımlar 7
1.5. Sınırlıklar 7
1.6. Tanımlar 8
BÖLÜM 2. İLGİLİ LİTERATÜR 9
2.1.Sosyal Beceriler 9
2.1.1.Sosyal Beceri ve Tanımı 9
2.1.2.Sosyal Becerilerin Özellikleri 12
2.1.3.Sosyal Becerilerin Sınıflandırılması 15
2.1.4.Okul Öncesi Dönemde Sosyal Becerilerin Önemi 17
2.1.5.Okul Öncesi Dönemde Sosyal Becerilerin Gelişimi 18
2.1.5.1. 0-1 Yaşta Sosyal Beceriler 20
2.1.5.2. 2 Yaşta Sosyal Beceriler 21
2.1.5.3. 3 Yaşta Sosyal Beceriler 22
2.1.5.4. 4 Yaşta Sosyal Beceriler 23
2.1.5.5. 5 Yaşta Sosyal Beceriler 24
2.1.5.6. 6 Yaşta Sosyal Beceriler 25

2.1.6. Sosyal Beceri Gelişimini Etkileyen Faktörler 26

2.1.6.1. Aile 26
2.1.6.2. Akranlar 29
2.1.6.3. Sosyal Konum 30
2.1.6.4. Cinsiyet 30
2.1.6.5. Oyun 31
2.1.6.6. Yaş 31
2.1.6.7. Okul Öncesi Eğitim Kurumu 32
2.1.6.8. Kitle İletişim Araçları 32

2.2.Akran İlişkileri 33

2.2.1. Akran İlişkilerinin Okul Öncesi Dönemdeki Önemi 34
2.2.2. Akran İlişkilerinin Okul Öncesi Dönemde Gelişimi 35

2.2.2.1. 0-3 Yaş Arası Akran İlişkilerinin Gelişimi 35
2.2.2.2. 4-6 Yaş Arası Akran İlişkilerinin Gelişimi 36

2.2.3. Okul Öncesi Dönemde Akran İlişkilerinin Gelişimini Etkileyen Faktörler 36

2.2.3.1. Bireysel Özellikler 37
2.2.3.2. Aile 40
2.2.3.3. Kültür 40
2.2.3.4. Okul 41

2.2.4. Akran İlişki Tipleri 41

2.2.4.1.Akranlar Tarafından Kabul Edilme 41
2.2.4.2. Akranlar Tarafından Reddedilme 42
2.2.4.3. Akran Şiddeti 42
2.2.4.4.Akran Şiddetine Maruz Kalan Çocuklar 43

2.2.5. Okul Öncesi Dönemde Akran İlişkilerini Geliştirmek 43

BÖLÜM 3. YÖNTEM 48

Araştırma Modeli 48
Evren ve Örneklem 48
Veriler ve Toplanması 49
Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumlanması 51
BÖLÜM 4. BULGULAR VE YORUMLAR 52

4.1.Bulgular 52

4.1.1.Normallik Testi 52
4.1.2. Güvenirlilik Analizi 52

4.1.3. Katılımcıların Demografik Özelliklerine Ait Bulgular 53
4.1.4.Ölçeklere ve Alt Boyutlarına İlişkin Ortalamalar 54
4.1.4.1. H_1 Hipotezine Yönelik Analiz Sonuçları 55
4.1.4.2. H_2 Hipotezine Yönelik Analiz Sonuçları 55
4.1.4.3. H_3 Hipotezine Yönelik Analiz Sonuçları 56
4.1.4.4. H_4 Hipotezine Yönelik Analiz Sonuçları 56
4.1.4.5. H_5 Hipotezine Yönelik Analiz Sonuçları 57
4.1.4.6. H_6 Hipotezine Yönelik Analiz Sonuçları 57
4.1.4.7. H_7 Hipotezine Yönelik Analiz Sonuçları 58
4.1.4.8. H_8 Hipotezine Yönelik Analiz Sonuçları 59
4.1.5. Hipotez Sonuçları 60

4.2. Yorumlar 60

4.2.1. H_1 Hipotezine Yönelik Yorumlar 60
4.2.2. H_2 Hipotezine Yönelik Yorumlar 62
4.2.3. H_3 Hipotezine Yönelik Yorumlar 63
4.2.4. H_4 Hipotezine Yönelik Yorumlar 63
4.2.5. H_5 Hipotezine Yönelik Yorumlar 64
4.2.6. H_6 Hipotezine Yönelik Yorumlar 65
4.2.7. H_7 Hipotezine Yönelik Yorumlar 66
4.2.8. H_8 Hipotezine Yönelik Yorumlar 67

BÖLÜM 5. SONUÇ 69

ÖNERİLER 72
EK'LER 73

KAYNAKÇA 77

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Çarpıklık ve Basıklık Değerleri 52

Tablo 2. Güvenirlik Analizi 52

Tablo 3. Güvenilirlik Analizi 53

Tablo 4. Örneklemin Demografik Bilgilere İlişkin Frekans Dağılımı 53

Tablo 5. Araştırma değişkenlerine İlişkin Ortalama Değerler 54

Tablo 6. Sosyal Beceri-Cinsiyete İlişkin Bağımsız Örneklem T-Testi 55

Tablo 7. Sosyal Beceri-Yaşa İlişkin Bağımsız Örneklem T-Testi 55

Tablo 8. Sosyal Beceri-Öğretmen Eğitim Düzeyine İlişkin Anova Analizi 56

Tablo 9. Etkileşimli Akran Oyunu-Cinsiyete İlişkin Bağımsız Örneklem T-Testi 56

Tablo 10. Etkileşimli Akran Oyunu-Yaşa İlişkin Bağımsız Örneklem T-Testi..... 57

Tablo 11. Etkileşimli Akran Oyunu-Öğretmen Eğitim Düzeyine İlişkin Anova Analizi57

Tablo 12. Etkileşimli Akran Oyunu-Öğretmen Eğitim Düzeyine İlişkin Scheffe Testi 58

Tablo 13. Korelasyon Analizi Sonuçları 58

Tablo 14. Basit Regresyon Analizi Sonuçları 59

Tablo 15. Hipotez Sonuçları 60

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Araştırma Modeli 48

KISALTMALAR

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

OSBED : Öncesi Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği

PEAOÖ-Ö : Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği Öğretmen Formu

SPSS : Statistical Package for Social Sciences

ÖZGEÇMİŞ

Merve TOPLU

Temel Eğitim Anabilim Dalı

Eğitim

Derece	*Yıl*	*Üniversite, Enstitü, Anabilim Dalı*
Y.Ls.	2022	Maltepe Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı
Ls.	2019	Sinop Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Öğretmenliği
Lise	2015	İstanbul Siyavuşpaşa Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi

İş/İstihdam

Yıl	*Görev*
2019 - 2021	İstanbul Şehit Oktay Demiryürek Ortaokulu-Okul Öncesi Öğretmeni

Yayınlar ve Diğer Bilimsel/Sanatsal Faaliyetler

Bulca, M., Erşan, Ş. (2019). *Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 60-72 Aylık Çocukların Eğitim Ortamlarına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi*, 14. Ulusal Okul Öncesi Öğretmenliği Öğrenci Kongresi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.

BÖLÜM 1. GİRİŞ

Çocuğun, öğrenme ve gelişim hızının en yüksek olduğu, temel alışkanlıkların kazanıldığı, yetişkinlikte kullandığı becerilerin temelini atıldığı ve zihinsel, bilişsel, sosyal ve motor gelişiminin hızla gelişip biçimlendiği dönem okul öncesi dönemdir. Çocuk anne karnında, ilk başta doğrudan annesi ile daha sonra çevresiyle etkileşime girmeye başlamaktadır. Doğumdan sonra yaşamın ilk yıllarında kazanacağı güvenli bağlanma, sosyal becerilerine zemin hazırlamakta ve ileri yıllardaki akran ilişkilerini etkilemektedir. Sosyal yaşamın gerektirdiği en temel yapı taşlarından olan akran ilişkileri çocuğun gelişiminde bağımsız bir rol oynamakta ve çocuğun geliştireceği bu beceriler çocuğun gelecek hayatında kendine olan güveninden romantik ilişkilerine kadar yaşamını pek çok yönden etkilemektedir (Levine ve Munsch, 2014).

Sosyal gelişim, bireyin doğduğu andan başlayıp, yaşam boyu devam eden ve kişinin diğer insanlarla olumlu ve pozitif yönde ilişkiler kurmasını sağlayan ve içinde bulunduğu topluma uyumunu sağlayan bir süreçtir (Arı, 2005). İnsanlar dünyaya geldiği andan itibaren sosyalleşme ihtiyacı duymuş ve topluluklar halinde yaşamışlardır. Toplu halde yaşam, insanın sosyal bir varlık olmasından kaynaklanmakla birlikte insanın temel ihtiyaçlarındandır. Çocuk dünyaya geldiği andan itibaren toplumun en küçük yapısı olan aile içinde yaşam sürmeye başlar (Arı, 2005). Çocuğun ilk sosyal deneyimleri ebeveynleri ile başlamış olur. Bu dönemde çocuğun ihtiyaçlarının zamanında karşılanması, sevgi görmesi, anne ile olan etkileşimi, çocuk ve anne arasında güvenli bağlanma oluşturmasını sağlar. Bu dönemde oluşturulan bağlanma, çocuğun ileriki hayatında sağlıklı ilişkiler kurmasına temel oluşturur. Yaşanan tüm deneyimler çocuğun gelecek yaşamındaki sosyal etkileşimlerine temel oluşturmasından dolayı bu süreç oldukça büyük önem taşımaktadır (Gander ve Gardiner 2007, Yavuzer 2009).

İlk defa okul ortamı ile karşılaşan çocuk, okula alışma konusunda akranlarıyla oluşacak olumlu ilişkilere ve sosyal becerilere gereksinim duymaktadır. Önder ve Gülay'a (2010) göre, çocuğun ebeveynleri dolaylı olarak ancak öğretmen ve akranlar doğrudan okula uyumu etkilemektedir. Okul öncesi eğitimle tanışan çocuk ilk defa ev

ortamından ayrılıp akranlarının bulunduğu bir ortama girer. Akran ilişkilerinin yoğun ve düzenli olduğu bu önemli süreçte aile ilişkileri çocuğun yaşamında etkili olmayı sürdürürken akranları da sosyal sistem içinde ikincil düzeyde önemli hale gelmektedir (Beyazkürk, Anlıak ve Dinçer, 2007). Çocukların sosyal becerilerinin gelişimine katkı sağlamak için en uygun ve etkili dönem, okul öncesi eğitim dönemidir. Günümüz koşullarında teknolojinin getirmiş olduğu ve hayatımızdaki değişimlerle gittikçe bireyselleşen ve yalnızlaşan bireyler için akran ilişkileri ve sosyal beceriler çok daha önem taşımaktadır.

Okul öncesi çağda kazanılan beceri ve davranışların çoğu gözleme ve taklit etmeye dayalıdır. Bu nedenle hem ebeveynlerin hem de okul öncesi kurumlarının, çocukların gelişimlerini destekleyen ve rol model olan zengin ve uyarıcı bir ortam oluşturma sorumluluğu vardır. Çünkü fiziksel, kültürel ve sosyal çevre çocuğun hayatında büyük bir etkiye sahiptir. Aile, sosyal ve kültürel değerlerin ve sosyal becerilerin çocuğa aktarılmasında temel kurumdur. Ebeveynler tarafından, erken çocukluk döneminde sosyal beceriler kazandırılırken, çocuk daha sonraki yıllarda çevresi ve kalabalık ile daha yakın etkileşim yoluyla yeni sosyal beceriler kazanır. Çocuk ve anne baba için uyum süreci okul öncesi eğitimin başlamasıyla devreye girer. Çocukların sosyal uyum derecesi ile okuldaki genel uyum derecesi arasında pozitif bir ilişki vardır (Gülay, 2010). Okulun başında kurulan uyum o sene içerisindeki akran ilişkilerini etkilemektedir (Gülay, 2011). Bu nedenle sağlıklı bir okula uyum sürecinin geçirilmesi çocukların erken akran ilişkileri geliştirilmesi açısından önem taşımaktadır (Erten, 2012).

1.1.Problem

Okul öncesi çağı çocuğun çevresini tanıdığı ve keşfettiği, bazı beceriler kazandığı, hayatında önemli olacak deneyimler yaşadığı ve öğrenmesinin en aktif olduğu dönemdir (Kamay ve Köşker, 2006). Çocuk yaşamı için gerekli olan davranış, bilgi ve özellikle de sosyal becerileri oyun yoluyla doğal olarak öğrenmektedir. Sosyal becerileri edinmek oldukça zor olsa da çocuk oyun esnasında doğal olarak bu becerileri kazanmaktadır. Empati kurma, konuşma, düşünme, iş birliği, paylaşma, yaşamdaki

rolleri anlama, yardımlaşma, çevre ile etkileşim ve problem çözme gibi sosyal açıdan oldukça önemli olan bu beceriler oyun ortamında pekişmektedir (Darwish ve diğerleri, 2001)

Hemen hemen tüm çocuk oyunlarının sosyal bir yapısı vardır. Dolayısıyla her oyunun çocuğun sosyal gelişiminde, uyum ve sosyal becerilerin kazanılmasında etkisi vardır. Oyunlar, sosyal becerileri geliştirmenin en iyi yolu olarak tanımlanır (Swindells ve Stagnitti, 2006).

Çocuklar oyun aracılığıyla sözlü (teşekkür ederim, günaydın, iyi akşamlar vb.) ve sözlü olmayan (sırasını bekleme, dinleme vb.) toplumsal kuralları eğlenceli bir şekilde öğrenmektedirler. Çocuk oyun yoluyla toplumdaki rolünü, nasıl davranması gerektiğini, toplumdaki sosyal rollerini, saygı ve sevgi göstermeyi, iş birliği yapmayı deneyimleyerek kazanmaktadır (Aral ve diğerleri. 2001).

Darwish ve diğerleri (2001) yaptıkları çalışmada, etkileşimli oyun oynama eylemleri ile sosyal beceriler arasında pozitif bir ilişki olduğunu bulmuşlardır. Günümüz stresli toplumunun ortak özelliği olan çatışma yönetimi, yaşamın her aşamasında ve tüm sosyal durumlarda bulunması gereken bir sosyal beceridir. Oyun, çatışmaları çözmenin çok etkili ve güvenli bir yoludur.

Sosyal beceriler ve akran ilişkileri insan yaşamında, başarı ve çevreye uyum sağlamada önemli bir anahtar görevi görür. Okul öncesi dönemde akran ilişkilerinin ve sosyal becerilerin takibinin yapılması ve birbiri arasındaki ilişkinin incelenmesi okul öncesi eğitiminin kalitesinin artması açısından önem taşır. Saptanan ve takibi yapılan beceriler olduğu sürece çocukları da bilinçli bir şekilde geliştirebiliriz.

Okul öncesi eğitim kurumlarında çocukların geliştirilmesi beklenen sosyal becerileri Barbaur ve Seefeeldt (1998) şu şekilde sıralamıştır:

İletişim: Bütün iletişimler sözel değildir. Çocuklar arkadaşlarının veya akranlarının duygularını ve tavırlarını çok çabuk bir şekilde sözsüz bir iletişimle

anlayabilmektedir. İletişim, kendini başkalarının yerine koyma becerisine dayanmaktadır.

Paylaşım: Okul öncesi eğitimle başlayıp ilköğretim kurumlarının önem verdiği bir hedef olan paylaşım, toplum huzurunun bireylerin paylaşıma gönüllü ve istekli olmasına dayandığını fark etmekle başlar. Paylaşım, ilgi, fikir ve gereken durumlarda başkalarının iyi hali için kendinden ödün vermektir.

İş birliği: Çocuklar bir topluluğun içinde bulunduklarında hem benliklerini geliştirir hem de iş birliği yapmayı öğrenir. İş birliği yapmayı öğrenen çocuk aynı zamanda benmerkezci düşünmeyi ve bencillik yapmayı da azaltır, grubu için çaba gösterir.

Demokrasiye katılım: Toplu halde bir grup olarak yaşama ve topluluğa katılmayı bilmek aynı zamanda kurallar koyup onlara uyum sağlamaktır. Çocuklarda topluluk içinde yaşamayı öğrenmeli, gerektiği yerlerde kural koyabilmeli, uygun olmayan kuralları değiştirebilmeli ve bu durumlara göre kuralları dengede tutmayı bilmelidir.

Demokrasinin ön planda tutulması: Çocukların istek ve ihtiyaçlarının karşılanacağını bilmesi, konuşabilme, mutlu olabilme ve diğer haklarının korunmasıdır (Öztürk, 2008).

Curtis (1991), çocukların sosyal becerilerini üç grup altında incelemiştir. Bunlar;

Dostluk kurma becerileri; çocukların sosyal açıdan çevresi tarafından kabul gören ve kabul görmeyen davranışlarının farkında olması, kabul gören davranışları göstermesi ve bir gruba ait olmada gereken kuralları içermektedir. Çocukların empati yapıp birbirlerini anlamaları için gruba ait olan çocukları sevdikleri ve sevmedikleri şeyleri birbirlerine açıklamaları önem taşımaktadır.

İş birliği yapma ve gruptaki çatışmaları çözümleme becerileri; bir gruba dahil edilme yollarını ve başkalarıyla olumlu ilişkiler geliştirmeyi öğrenen çocuk, grupta bulunan diğer kişilerin davranışlarını etkileme becerisine sahip olabilir. Bu

beceriler, çocukların kendilerinin ve diğer kişileri anlamaya kolaylık sağlamaktadır. Gruptaki diğer çocukları etkilemek için başkalarını dinleme, fikirlerini alma ve karar verme sürecine başkalarını dahil etme gibi sosyal beceriler kazanırlar. Sosyal açıdan yetkin olan çocuklar hem liderlik rolünü üstlenirler hem de yöneticiye ayak uydururlar. Çocukların diğerlerini etkilemek istemeleri ve benmerkezci olmaları grup içerisinde çatışmalara yol açabilmektedir.

Empatik beceriler; ilgi göstermek, empati duymak, özenmek ve sevmek sosyal becerilerin gelişimine olumlu etki eden özelliklerdir. Çocukların içinde bulunduğu dönem itibariyle bu kavramların soyut olması anlaşılmasını zorlaştırmaktadır. Ancak bu davranışların öğrenilmesi oldukça kolaydır. Çocuğun etrafında cömert, hoşgörülü, saygılı olan yetişkinlerin bulunması çocuğun öğrenmesini oldukça kolaylaştırır. Çocuk bu dönemde sosyal becerilere sahip, kendisine model olabilecek yetişkinlere ve öğrenme fırsatlarına ihtiyaç duymaktadır (Senemoğlu, 1994).

Birey, doğduğu anda kendini sosyal bir ortamın içinde bulur ve yaşamını devam ettirebilmesi için sadece beslenme, barınma gibi fizyolojik ihtiyaçlarının giderilmesi yeterli gelmez. Aynı zamanda kendinin güvende olduğunu bilmesi, çevresiyle iç içe olup bundan mutluluk duyması ve sosyal hayatta yer edinebilmesi için hayatını paylaştığı insanlarla iyi ilişkiler kurması gerekir (Gündüz, Aktepe, Uzunoğlu ve D. Gündüz, 2017).

Bu araştırmanın problemi okul öncesi eğitimi alan çocukların etkileşimli akran ilişkilerinin sosyal beceriler üzerine anlamlı bir etkisinin olup olmadığı incelenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda çocukların yaş ve cinsiyetlerinin akran ilişkileri üzerine etkisi, çocukların yaş ve cinsiyetlerinin sosyal beceriler üzerine etkisi, öğretmenlerin eğitim düzeyinin akran ilişkileri ve sosyal beceriler üzerine etkisi ve akran ilişkilerinin sosyal beceriler üzerine etkisi incelenmiştir.

1.2. Amaç

Bu araştırmanın amacı; okul öncesi eğitimi alan çocukların etkileşimli akran ilişkilerinin sosyal beceriler üzerine etkisinin incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda sınanmak istenen hipotezler aşağıda belirtilmiştir:

H_1: Okul öncesi eğitimi alan çocukların sosyal beceri düzeyi, cinsiyete göre farklılık göstermektedir.

H_2: Okul öncesi eğitimi alan çocukların sosyal beceri düzeyi, yaşa göre farklılık göstermektedir.

H_3: Okul öncesi eğitimi alan çocukların sosyal beceri düzeyi, öğretmenin eğitimin durumuna göre farklılık göstermektedir.

H_4: Okul öncesi eğitimi alan çocukların etkileşimli akran oyun düzeyi, cinsiyete göre farklılık göstermektedir.

H_5: Okul öncesi eğitimi alan çocukların etkileşimli akran oyun düzeyi, yaşa göre farklılık göstermektedir.

H_6: Okul öncesi eğitimi alan çocukların etkileşimli akran oyun düzeyi, öğretmenin eğitimin durumuna göre farklılık göstermektedir.

H_7: Okul öncesi eğitimi alan çocukların sosyal beceri düzeyi ile etkileşimli akran oyun düzeyi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

H_8: Okul öncesi eğitimi alan çocukların etkileşimli akran oyununun, sosyal beceri düzeyi üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

1.3. Önem

Sosyal beceriler çocuğun gözlemleri aracılığıyla oluşturduğu ve şekillendirdiği becerilerdir. Çocuklar oyunlardan elde ettiği yaşantılar sayesinde sosyal becerilerini ileri seviyeye taşımaktadır. Oyun eylemleri çocukta erken yaşlarda görülür ve doğal bir

ortamda özgürce kendini ifade edebilme fırsatı yaratır. Çocuklar oyun sayesinde iş birliği, sevecenlik, sıra bekleme, övgüde bulunma vb. toplumsal özellikleri kazanırlar (Sevinç, 2005). Okul öncesi çağındaki bir çocuğun sosyal hayatı ailesi, öğretmeni, arkadaşları ve yakın akrabalarından oluşur. Bu sınırlı çevrede çocuğun kişiliği 7 yaşına kadar gelişir ve ayrıca çocuk bu süreçte toplumsal becerilerin de temelini atar. Çocuğun sosyal becerilerinin incelenmesi ve gözlemlenmesi için en uygun zaman dilimi akranlarıyla birlikte özgürce kendini ifade ettiği yer oyundur.

Ülkemizde alanyazın incelendiğinde sosyal becerilerin akran ilişkilerine etkisinin incelendiği araştırmalar oldukça azdır (Beyazkürk ve diğerleri, 2007; Dinçer ve diğerleri, 2019; Erten, 2012; Topçu ve diğerleri, 2011). Okul öncesi eğitimi alan çocukların akran ilişkilerinin sosyal becerilere etkisinin inceleneceği bu çalışmanın alan yazın ve uygulamalara ışık tutabileceği düşünülmektedir.

1.4. Varsayımlar

Bu araştırmada;

1. Çalışma grubunu oluşturan çocukların gelişimsel özelliklerinin (dikkat, algı, bellek, akıl yürütme, karar verme vs) yaşlarıyla uyumlu olduğu,

2. Öğretmenlerin ölçek sorularını yansız olarak doldurdukları varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlıklar

Bu araştırma;

- İstanbul ili Bahçelievler bölgesinden seçilen 60-72 ay arası çocuğa sahip 154 okul öncesi öğretmeni ile,
- Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği ve Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği'nin ölçtüğü özellikler ile,
- 2020-2021 eğitim ve öğretim yılı ile,
- Pandemi döneminde gerçekleştirilen bir araştırma olması nedeniyle sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Sosyal Beceri: Bireyin gönüllü olarak katıldığı karşılıklı etkileşim sürecinde bilgi alanlarını, arzularını ve ihtiyaçlarını diğer bireylerle paylaşarak iletişimini güçlendirmesidir (Hargie, 1991; Hargie, Saunders, ve Dickson, 1994).

Akranlar: Bir çocukla yaşıt ya da aynı olgunluk seviyesine sahip diğer çocuklar (Santrock, 2004).

BÖLÜM 2. İLGİLİ LİTERATÜR

2.1.Sosyal Beceriler

2.1.1.Sosyal Beceri ve Tanımı

Birey, doğumdan başlayarak hayatının sonuna dek sosyal bir çevre içerisinde yer edinmektedir. Bireyin yaşam kalitesi, çevresindeki diğer insanlarla kurduğu ilişkilere bağlı olduğundan sosyal kabulü olan davranışlar ortaya koyması ve etkili bir iletişim kurması gerekmektedir. Bunun için de sosyal becerilere ihtiyaç duyar. Sosyal beceriler, olumlu ilişkilerin oluşması ve bu ilişkinin sürdürülebilmesi için en önemli faktörlerdendir (Yavuzer, 2005; Erbay, 2008). Bu becerilerin edinilmesinde ve ileri düzeye taşınmasında, erken çocukluk yılları büyük öneme sahiptir (Yavuzer, 1996).

Çocuk, yaşama gözlerinin açtığında ve ilk çocukluk yıllarında benmerkezci bir fikir ve yaşam stiline sahiptir. Çocuk zamanla büyüdükçe daha da sosyalleşirler. Başlarda sadece ebeveynleriyle ilişki içerisinde olan çocuk, daha sonra diğer insanları fark etmesiyle yeni sosyal ortamlara dâhil olur. Bu yeni ortam ve kişiler onun sosyal ve duygusal gelişimine katkı sağlayacak ve yeni sosyal beceriler edinmesini sağlayacaktır. Sosyal beceriler bireyler arası iletişimde önemli bir rol oynamaktadır. Birey, paylaşarak, yönerge ve kurallara uyarak, sırasını bekleyerek, izin isteyerek, selamlaşarak, özür dileyerek, yardımlaşarak sosyal beceriler edinir. Bu sosyal beceriler, insanın sağlıklı ve olumlu bir iletişim geliştirmesini sağlayarak, çevresine uyum sağlamasını kolaylaştırmaktadır.

Yaşamın ilk birkaç yılında birçok beceri kazanılır ve kazanılması beklenen bu becerilerden biri de sosyal becerilerdir. Toplumda olumlu etkileşimi sağlayan ve herkesin sahip olması gereken sosyal beceriler, çevre ve bireyler ile olumlu iletişimi destekler (Bak, 2011; Lynch ve Simpson, 2010; Stanley, 2009).

Sosyal beceriler, insanların sosyal bir ortamda olumlu ve pozitif ilişkiler geliştirmesini sağlayan öğrenilmiş davranışlardır. Bir sosyal beceriyi göstermek için

birden fazla davranış gerekebilir ve bu davranışlar sosyal davranışlar olarak bilinmektedir. Sosyal davranışlar; bireysel, ayrılabilir, gözlemlenebilir davranışlardır ve sosyal becerilerin alt bileşenlerindendir (Rutherford, Mathur, Sarup, Quinn ve Mary, 1998).

İnsanlarla etkileşimi ve iletişimi kolaylaştırıcı bir yönü olan sosyal beceriler, birey ve toplum yaşamında önemli bir yer tutmaktadır. Sosyal beceri kavramı günümüzde popüler olmaya başlasa da temelleri 1900'lü yılların başlarına kadar dayanmaktadır. İlk olarak William James "Psikolojinin İlkeleri" adlı eserinde sosyal ilişkilere atıfta bulunmuştur. James'in bu çalışması sahadaki diğer çalışmalara ışık tutmaktadır. James, bireylerin sosyal ilişkilerinin temeline bakıldığında birçok sosyal benliklerinin bulunduğu tezini ortaya atmıştır. Bireyin bulunduğu benlik bulunduğu ortam ve duruma göre farklılık gösterir. Bunlar sosyal ilişkilerimizde nasıl davrandığımızı gösteren davranış kalıplarıdır (Bacanlı,2004).

Sosyal beceriler üzerine çeşitli tanımlamalar bulunmaktadır. Bu tanımlamalara baktığımızda;

Gresham ve Elliot' a (1990) göre, bir kişinin başkalarıyla daha güçlü ilişkiler geliştirmesini sağlayan ve sosyal olarak kabul görmeyen tepkilerden uzak durmasına yardımcı olan, sosyal olarak kabul görmüş öğrenilmiş davranışlardır.

Margalit'e (1993) göre, bir hedef doğrultusunda, belli kurallara dayanan, bireyin içinde bulunduğu sosyal ortama göre değişim gösteren, çevreden olumsuz tepki almayı önleyen, olumlu ve tarafsız tepkiler göstermeye yardımcı olan öğrenilmiş davranışlardır (Akt. Sazak, 2003).

Bacanlı'ya (2000) göre *sosyal beceri;* kişinin başkalarıyla başarılı ve olumlu bir iletişim kurmasını sağlayan davranışlardır. Birey bu davranışları göstererek, çevresiyle olan kişilerarası durumlarda kendini güçlendirir ve hali hazırda pekiştirmeleri devam ettirir.

Yüksel'e (2004) göre *sosyal beceriler,* bireyler arası ilişkilerde sosyal olarak bilgi alma, değerlendirme, kendi süzgecinden geçirme ve buna uygun tepki gösterme, hedefe yönelik ve sosyal ortama göre değişen; hem gözlemlenebilir hem de gözlemlenemeyen bilişsel ve duyuşsal hedefler barındıran ve öğrenilebilen davranışlardır.

Bernstein (1982) *sosyal becerileri,* bireyin sosyal ilişkilerinde olumlu ve olumsuz duygularını, sosyal ödül kaybetme korkusu olmadan ifade edebilme yeteneği olarak tanımlarken; Kelly (1982) ise bireylerin sosyal ilişkilerini güçlendirmek veya ilişkilerini sürdürebilmek için gerçekleştirdikleri öğrenilmiş davranışlar olarak tanımlamıştır.

Trower (1982) *sosyal becerileri*, normal insanların sosyal etkileşimde bulunduğu ve kurallarla yönetilen gerçek normatif öge davranışlar ya da eylemler şeklinde tanımlarken, *sosyal beceriyi* ise "bir amaca ulaşmak için, becerikli davranışları belirleme süreci" olarak ifade etmiştir (Akt. Bacanlı, 2008).

Sorias (1986) için *sosyal beceriler,* kişinin pozitif ya da negatif tüm duygularını doğru bir şekilde ifade etmesine, kişisel haklarını koruyabilmesi, gerektiğinde başkalarından destek almasına ve kendisine uygun olmayan istekleri reddetmesini sağlayan becerilerin olduğunu söylemiştir.

Michelson, Sugai, Wood, Kazdin, (1983) sosyal beceriler hakkında beş temel varsayımda bulunmuştur. Bu varsayımlar şu şekilde özetlenebilir:

1. Sosyal beceriler öncelikle gözlem, modelleme, tekrarlama ve geribildirim yoluyla elde edinilen bilgilerdir,

2. Sosyal beceriler tüm spesifik (belirli) sözlü ve sözsüz olan tüm davranışları içerir,

3. Sosyal beceriler, başkalarının davranışlarına tepki vermek ve tepki vermek için yeterli ve etkili bir inisiyasyonu gerektirir,

4. Sosyal beceriler, doğa ve genetik mirasın arasında karşılıklı alışveriş halindedir,

5. Sosyal becerilerin iyi olması, çevrenin (sosyal statü, cinsiyet, yaş vb.) özelliklerinden etkilenir (Akt. Bülbül, 2008).

Gresham ve Elliot (1987), sosyal beceri kavramı hakkındaki tanımlamaları üç kategoride incelemişlerdir:

1. Akran kabulünün tanımı: Akran kabulü tanımlarında çocuklar, diğer bireyler tarafından kabul gördüklerinde sosyal yeterliliğe sahip olarak ifade edilirler,

2. Davranışsal tanım: Bu tanımlarda sosyal beceriler, belirli durumlarda gösterilen, başka bir kişinin davranışı tarafından maksimum pekiştirme potansiyeli olan davranışlardır,

3. Sosyal geçerlik tanımı: Sosyal geçerliliğin tanımlarında sosyal beceriler, belirli durumlarda sergilenen ve çocuğun edindiği sosyal ürünleri korumasına yardımcı olan davranışlar olarak görülür. Bu tanım, akran kabulünü sosyal becerilerin davranışsal tanımıyla birleştirir (Akt. Seven, 2006).

Sosyal beceri tanımlarındaki ortak unsurları şunlardır (Cartledge ve Milburn, 1983);

- İnsanların olumsuz tepkileri bastırıp olumlu tepki vermesine olanak tanıyan, insanlar arasındaki etkileşimi mümkün kılan, sosyal olarak kabul edilen öğrenilmiş davranışlar olarak sosyal beceriler.
- Toplum üzerinde etkisi olan amaçlı davranış olarak sosyal beceriler.
- Duruma ve sosyal ortama göre değişebilen sosyal beceriler.
- Gözlemlenebilir davranışlar ile gözlemlenemeyen bilişsel ve duyuşsal öğeler içeren davranış kalıpları olarak sosyal beceriler (Akt. Yüksel, 1997).

2.1.2.Sosyal Becerilerin Özellikleri

Çetin ve diğerleri (2003), sosyal becerilerin belli başlı özelliklerini şu şekilde sınıflamışlardır:

- Öğrenme (gözlem yapma, taklit etme, geri bildirim verme ve canlandırma) yoluyla kazanılır,
- Sözlü ve sözlü olmayan bazı davranışlardan oluşur,
- Model alınan davranışları, etkili ve duruma uygun tepkileri içerir,
- Bu sayede sosyal çevreden gelen olumlu ve olumlu tepkiler ile var olan beceriler güçlendirilebilir.
- Durumun ve ortamın kriterlerine göre değişim gösterir,
- Sosyal becerideki eksiklikler tespit edilebilir ve uygun eğitim programları hazırlanabilir.

Hargie (1991) göre sosyal becerilerin özelliklerini şu şekilde sıralanabilir:

- Kişi, istenen sonuca ulaşmak için sosyal becerilerini kullanır,
- İnsanların ortak bir hedefe yönelik her davranışı birbiriyle bağlantılıdır.
- Sosyal becerilere sahip kişi duruma uygundur. Kişi, içinde bulunduğu sosyal durumun ihtiyaçlarına uyum sağlayabilir.
- Sosyal beceriler, bir kişinin kontrol edebileceği öğrenilmiş davranış kalıplarıdır.

Sosyal Özellikler Listesi (Katz ve McClellan 1991):

I. Bireysel Özellikler

1. Genellikle pozitif ruh haline sahiptir ve neşelidir.
2. Eğitmenine, yardımcısına veya diğer büyüklerine çok fazla bağlanmaz.
3. Etkinliklere ve ortama katılmaya isteklidir.
4. Tersliklerle ve reddedilme durumuyla baş edebilir.
5. Empatik davranır.
6. Az sayıda akranıyla pozitif ilişkilere sahiptir ancak onlar olmadığında diğer akranlarıyla ilgilenirler
7. Mizah yeteneğine sahiptir.

8. Uzun süre veya kalıcı yalnız olmaz.

II. Sosyal Beceri Özellikleri

Çocuk genellikle;

1. Diğer bireylere pozitif bir şekilde yaklaşır.

2.İstekli olduğu ve tercih ettiği şeyleri açıkça ifade eder. Eylemlerinin ve durumunun sonuçlarına katlanır.

3. Kendi fikirlerini ve ihtiyaçlarını uygun şekilde ortaya koyar.

4. Zorbalıkla baş edebilir.

5. Başkalarına veya çevresine zarar vermeden tepkisini açığa vurarak öfkesini bastırabilir.

6. Düzenli gruplar halinde oyunlara ve çalışmalara katılır.

7. Bir durumla ilgili devam eden tartışmaya katılım gösterir. Uygulanan etkinliklere ortama uygun şekilde etkileşimde bulunur.

8. Sırasını zorlanmadan bekler.

9.Başkalarina ilgi gösterir. Bilgileri uygun şekilde başkalarıyla iletişim kurarak ve gerektiği şekilde bilgi toplar.

10. Uygun bir şekilde başkalarıyla tartışır ve uzlaşmaya varır.

11. Gereksiz bir şekilde dikkat çekmez.

12. Kendisi gibi olmayan ve onunla birlikte olmaktan hoşlanan yaşıtları ve yetişkinleri kabul eder.

13. Devam eden oyun ve etkinliklere katılabilir.

14. Başka çocuklarla beden dilini kullanarak sözlü olmayan iletişim kurar.

III. Akran İlişkileri Özellikleri

Çocuk:

1. Genellikle başka çocuklar tarafından kabul edilen, görmezden gelinmeyen biridir.

2. Bazen diğer çocuklar onları oyun oynamaya, sosyalleşmeye ve onlarla birlikte çalışmaya davet eder.

2.1.3.Sosyal Becerilerin Sınıflandırılması

Tanımda olduğu gibi sosyal becerilerin nasıl sınıflandırılacağı konusunda fikir birliğinin olmadığı ve birçok sınıflandırmanın olduğu ortaya çıkmıştır. Bunun nedeni farklı kuramsal bakış açıları olabileceği gibi farklı disiplinlere ait kavramlar ve bakış açıları da olabilir (Topaloğlu, 2013).

Sosyal beceriler araştırmacılar tarafından birçok şekilde sınıflandırılmıştır (Calderalla ve Merrell, 1997; Gresham ve Elliott, 1990; Riggio, 1986). Bunlardan bazıları aşağıda açıklanmıştır.

Riggio (1986), sosyal becerileri altı kategoriye ayırmıştır. Riggio tarafından geliştirilen "Sosyal Beceri Envanteri'nde (Social Skills Inventory) sosyal beceri ve sosyal becerilerin temel yapıları şu şekilde ele alınmaktadır;

- Duyuşsal anlatımcılık (emotional expressivity), kişinin sözel olmayan iletişim becerileri ve duyuşsal mesajları gönderme becerilerini belirtir.
- Duyuşsal duyarlık (emotional sensitivity), başkalarının sözsüz iletişimlerini özümseme, anlama ve yorumlama becerilerini ifade eder.
- Duyuşsal kontrol (emotional control), insanların sözsüz tepkilerini düzenleme ve kontrol edebilme becerisini ifade eder.
- Sosyal anlatımcılık (social expressivity), bireylerin birbirleriyle iletişim kurma ve sosyal etkileşime katılma yeteneğini ifade eder.
- Sosyal duyarlık (social sensitivity), diğer insanlardan sözlü mesajları özümseme, anlama ve yorumlama becerisini içerir.
- Sosyal kontrol (social control), bir kişinin kendisini sosyal olarak ifade etme yeteneğini ifade eder.

Rinn ve Markle (1979), sosyal becerileri dört gruba ayırmıştır:

- *Kendini kanıtlama becerileri:* Kişinin duygularını, hislerini ifade etmesi, kanılarını ifade etmesi, kompliman ve övgüleri kabul etme, kendisi hakkında olumlu düşünceler içerisinde olma.
- *Destekleme becerileri:* Çevresinde olan kişilerle ilgili olumlu düşüncelerini ifade etme ve başkalarını övme ve başkalarının görüşlerine gerçek düşüncelerini ifade etme,
- *Hakkını savunma becerileri:* Diğer insanların fikirleri ile aynı düşüncede olmama, akıldışı (mantıksız) talepleri reddetmek, kolay isteklerde bulunma.
- *İletişim becerileri:* Kişiler arası sorunları çözme, konuşma.

Gresham ve Elliott (1990) tarafından geliştirilen "Sosyal Beceri Değerlendirme Sistemi Ölçeği'nde sosyal beceriler beş alt kategoride ele almıştır:

- *İşbirliği:* Paylaşma, başkalarına yardım etme, talimatlara ve kurallara uyma gibi becerilerini içerir.
- *Atılganlık:* Başkalarının eylemlerine olumlu yanıt verme, kendini geliştirme ve bilgi isteme gibi davranışları içerir.
- *Kendini kontrol etme:* Kendisine olumsuz muamele edildiğinde buna uygun yanıt verme, akranlarıyla olan çatışmalarında kızgınlıklarını denetleme ve tartışmalarda uzlaşma gibi becerileri içerir.
- *Empati:* Diğer insanlara karşı ilgi ve sorumluluk duygusundan kaynaklanan davranışları içerir.
- *Sorumluluk:* Bireyin sınırlar ve diğerlerinin yönlendirmesiyle ilgili gösterdiği tepkilere işaret eden becerilerdir.

Yong ve West'e (1988) göre sosyal beceriler işlevlerine göre beş kategoride incelenebilir:

1. *Sosyal beceri etkileşimi artırabilir:* Diğerlerine selam verme, oyuna davet etme, diğer oyunlara katılma, soru sorma, paylaşma, başkalarına yardım

etmek için fikir verme, başkalarını övme ve tebrik etme, başkalarına teşekkür etme, rica etme, bilgi isteme, bağlılığı ifade etme, bilgi verme, ilgi gösterme, gösterileri ilgiyle rahatlıkla sunma,

2. *Sosyal beceri hoşa gitmeyen durumlarla başa çıkmamıza yardım edebilir:* İstekleri kabul etmeme, alay etme ve lakap takılmayla başa çıkma, olumsuz eleştirilerde bulunma, akran baskısıyla başa çıkabilme, özür dileme, şikâyette bulunma, suçlamalarla başa çıkma,

3. *Bazı sosyal beceriler çatışmalarla başa çıkmayı veya çözümlemeyi hedefler:* Uzlaşma, görüşme, sorun çözme,

4. Diğer sosyal beceriler hali hazırda var olan sosyal bağlantıları devam ettirmemize destek olur,

5. *Atılgan davranışlar sık sık sosyal beceri olarak sınıflanır:* Hislerini ifade etme, bir talebi tekrarlama, anlayışı netleştirme, hayır diyebilme, özürle başa çıkma, ilgi ve sevgi gösterme (Akt. Bacanlı, 2008).

Sosyal becerilerin sınıflandırmalarına bakıldığında, temelde bireyin kendini ve duygularını ifade etme yeteneğinin yer aldığı görülmektedir. Bir konuşmayı başlatma ve sürdürme, akran ilişkilerini yönetme, başkalarının duygularını anlama, paylaşma, talimatlara uyma, yardım etme, yardım isteme, bir gruba uygun şekilde katılma gibi becerilerin sınıflandırmalar akışı içerisinde yer aldığı görülmektedir.

2.1.4.Okul Öncesi Dönemde Sosyal Becerilerin Önemi

Sosyal beceriler hayatta başarının önemli bir anahtarıdır. Okul öncesi, sosyal becerilerin kazanılması ve gelişimin her alanında esastır (Gülay ve Akman, 2009). Bir insanın hayatındaki en önemli yıllar, erken çocukluk yıllarıdır. Sosyal becerilerin etkisi düşünüldüğünde çocuklarda bu becerilere ihtiyaç vardır (Lynch ve Simpson, 2010). Bireyin yaşamında önemli bir yere sahip olan sosyal beceriler yaşamın ilk yıllarında kademeli olarak çocuklara kazandırılmalıdır (Kapıkıran, İvrendi, Adak, 2006; Zembat ve Polat Unutkan, 2001).

Sosyal beceriler, başkalarına karşı insan davranışını ve çevreye uyum sağlamayı içerir. Sosyal becerilere sahip çocuklar iletişim kurabilir, iş birliği yapabilir, paylaşabilir ve başkalarının haklarına ve duygularına saygı duyabilir. Dolayısıyla bu dönemde sosyal beceriler kazanılması bireyin gelecek yıllarında da olumlu ilişkiler sürmesini sağlamaktadır (Ceylan, 2009).

Gelişim sırasında çocukların akranlarıyla sosyal etkileşim içinde yaşamayı öğrenmeleri beklenir. Ayrıca çocukların yaş ve gelişimsel özelliklerine göre sahip olması gereken akademik beceriler de vardır. Bu becerilerin kazanılabilmesi için çocukların sosyal etkileşim içinde olmaları önemlidir. Kendi duygularını ve başkalarının duygularını anlayıp ifade edebilen ve problem durumlarıyla nasıl başa çıkacağını bilen çocuklar, beklenen becerileri daha kolay kazanabilirler (Akkök, 1999).

Sosyal beceriler ve sosyal yeterlik erken çocukluk döneminde kazanılmadığında bireyin tüm hayatını etkileyen korku, şüphe, içe dönüklük gibi olumsuz durumlar ortaya çıkabilir. Bu olumsuz davranışları engellemek açısından erken çocukluk döneminde sosyal becerilere önem verilmelidir. Zamanında kazanılmayan bu beceriler daha sonra suç işlemeye yatkınlık, meslek hayatına uyum gösterememe gibi durumlara yol açabilir. Erken çocukluk döneminde kazandırılan sosyal beceriler bu kötü durumları önler (Alisinanoğlu ve Özbey, 2009).

2.1.5.Okul Öncesi Dönemde Sosyal Becerilerin Gelişimi

İnsan doğduğu andan itibaren toplumun bir parçasıdır. Sosyalleşme, bireyin gelişimindeki en önemli süreçlerden biridir. Sosyal olma, kişilerin, özellikle çocukların, belirli bir grubun etkin üyeleri haline gelmeleri ve gruptaki diğer bireylerin değerlerini, eylemlerini ve inançlarını içselleştirme sürecidir (Zembat ve Unutkan, 2001). İnsanın sosyalleşme süreci doğduğu anda başlamakta ve yaşam boyu sürmektedir (Çağdaş ve Arı, 1999). Sosyal gelişime ilişkin eylemler okul öncesi çağda belirginleşir. Bundan dolayı çocuğun en yakınında bulunan aile ve okul önemli bir yere sahiptir. Çocuğun çevresindeki yetişkinlerin kasıtlı olarak çevreyi düzenlemeli ve çocuk için ortam oluşturmalıdır. Sosyoekonomik düzey, yaşanılan çevre, deneyimler ve ailesel etkenler bu tutumlarda önemlidir (Taşkın ve Şahin, 2008).

Sosyal ilişkiler yaşam boyunca değişir ve genişler. Sosyal ilişkiler, bir çocuğun kendisi ve çevresi hakkında bilgisinin yanı sıra topluma uyum sağlamasının temelini oluşturur. Sosyal gelişimin başarılı ve olumlu gelişimi, etkileşim içinde olan tüm insanların mutluluğunu sağlayacaktır. Dolayısıyla toplumsal gelişmedeki olumlu değişimler, bireysel ve toplumsal barış ve mutluluğun temel bileşenlerinden biridir. Sosyal başarı farklı unsurlar aracılığıyla elde edilir. Bu unsurlardan biri de sosyal yeterliliktir. Sosyal yeterlilik ile yaşam boyu etkili, olumlu ve sağlıklı ilişkiler kurulabilir (Gülay ve Akman, 2009). Gelişimin en hızlı ve önemli olduğu okul öncesi çağda sosyal becerilerin kazandırılması çok önemlidir.

Sosyal beceriler hayatta başarının önemli bir anahtarıdır. Sosyal becerileri kazanmış olan çocuklar, akranları tarafından ilgi görürler, popülerdirler ve çabuk arkadaş edinirler. Diğer insanlarla olumlu ilişkileri vardır ve sosyal oldukları için birçok faaliyetlere katılım gösterirler. Kendilerine güvenirler, akran gruplarına kolaylıkla uyum sağlarlar, saldırgan davranışlar göstermezler ve iş birliği yaparlar. İyi iletişim kurup konuşmacıyı rahatsız etmeden etkili bir şekilde dinleyebilirler. Sosyal karar vermede iyidirler, sağlam ilişkilere sahiptirler, olumsuz durumlarla baş edebilirler, diğer insanlara ve mülklere zarar vermeden öfkelerini kontrol altına alabilirler. Başkalarını düşünürler ve durumlara, kişilere kolay uyum sağlarlar. Bu çocukların kurduğu gruplar dinamiktir ve grup üyeleri arasında kaliteli iletişim sürdürüp başarı sağlarlar. Sosyal beceriler, yakın ilişki ve arkadaşlıklarla, mutlulukla ilişkili olduğu saptanmıştır (Bierman, 2005; Choi ve Kim, 2003; Herzog, 2007; Johnson ve Johnson, 1990; Kemple, 1992; Lawhon ve Lawhon, 2000; Akt; Gülay ve Akman, 2009).

Tüm gelişim alanlarında olduğu gibi sosyal becerilerin kazanılmasında da okul öncesi dönem yüksek önceliğe sahiptir. Birçok eğitimci bu dönemde akranlarla etkili ve başarılı sosyal ilişki sürdürmenin sosyal gelişimde önemli bir yönü olduğunu belirtmiştir (Akman ve Gülay, 2004; Brown, Odom ve Holcombe, 1996). Erken çocukluk eğitiminde sosyal becerilerin öğrenilmesi ve gerektiğinde sıklıkla kullanılması kısa ve uzun vadede olumlu sonuçlar doğurmaktadır. Ancak erken çocukluk döneminde sosyal becerileri kazanamayan çocuklarda okul yaşamının erken dönemlerinde depresyon, kaygı, içe kapanma gibi davranışsal ve duygusal sorunlar gelişir; akademik

başarısızlık ve okul terki gibi akademik problemler; akranlarıyla, anne babalarıyla ve diğer yetişkinlerle birçok sorun yaşamaktadırlar. Bunların nihai sonucu olarak da saldırgan, baskıcı davranışlar sergiledikleri için akran reddiyle karşı karşıya kalıp dışlanabilmektedirler (Ward 2002; White, Keoning, ve Scahill, 2010). Akran reddi ile karşılaşan çocuk birçok sosyal beceri avantajından da mahrum kalır ve dolayısıyla yalnızlık hissedip olumsuz sosyal bağlantılar kurar, saldırgan olup okuldan uzaklaşabilmektedir. (Çetin, Bilbay ve Kaymak, 2003; Mize ve Abell, 2003).

"Yaşamın ilk yıllarında çocuk, kendi kendini inşa edebilmek için kendisiyle ve çevresiyle mücadele içindedir" (Çakmaklı, 2007). Bu dönemde ailenin görevi çocuğu tanımak ve anlamak olacaktır. Bir çocuğu anlamanın en kolay yöntemi bulunduğu döneme ait gelişimsel özelliklerini bilmekle mümkün olabilir. Her yaşında farklı özellikler gösteren çocuk yaş aldıkça da farklı sosyal özellikler sergiler (Yavuzer, 1999; Avcı, 2004).

2.1.5.1. 0-1 Yaşta Sosyal Beceriler

Yaşamın ilk dakikalarından itibaren çocuk, düşündükleri gibi pasif değil, aktif bir varlıktır. Çevresiyle iletişim kurabilmek için yaşına ve gelişimine uygun çabalar içinde bulunur. Her an öğrenmeye açık olduğundan dolayı, zengin uyarıcılı çevre bu dönemde oldukça önemli bir yer tutar. Bu dönemde ağlayarak ihtiyaçlarını dile getirmeye çalışan bebeğin ihtiyaçlarının zamanında karşılanması başta güven duygusu oluşmasının yanı sıra sosyal duygusal gelişim içinde oldukça önemli bir yer edinmektedir.

Yaşamın ilk altı ayında bebekle olan sosyal temas çok önemlidir. Birçok çalışmada belirtildiği gibi bebekliğin ilk yılında çevre, anne-bebek ilişkileri sosyal gelişimde büyük önem taşımaktadır. Bir bebeğin etkileşimli ilk sosyal tepkisi iki aylıkken bir insan yüzüne gülümsemesidir. Üçüncü ayla birlikte devam eden sosyalleşme sürecinde bebek, insan ve eşya arasındaki farkı anlar ve farklı tepkiler verir (Poyraz ve Dere, 2003).

Cole, Cole ve Lightfoot (2001), Nash ve Lamb (1989)'a göre; bebeklik döneminde sosyal ilişkiler, anne ve çocuk arasındaki etkileşim çocuğun anneye bağlanması yoluyla oluşur. Bu süreçte bebek zamanının çoğunu annesiyle geçirir. Burada kurulan bağ, çocuğun ileriki dönemde oluşan sosyalleşme davranışlarını ve akran ilişkilerini doğrudan etkilemektedir. Bebekler ilk zamanlarında diğer ağlayan bebeklere de ağlayarak karşılık verirler. Bu eylem empatinin ilk görüldüğü şekil olarak kabul edilir (Akt. Gülay ve Akman, 2009).

Bu dönemde sosyal becerilerin ilerlemesine dair en önemli gelişme; sırasını bekleme davranışının temelleri annenin bebeği beslemesi sırasında atılmaktadır. Bir bebeğin annesini emmesi daha sonra emmeyi bırakması zamanla rutine dönüşmektedir. Emzirme süreci, emme, bebeğin kısa bir süre memeyi bırakması, dinlendikten sonra tekrar emmesi ve yine bırakması şeklinde ilerlemektedir (Bee, 2000).

Altı ila on iki aylık bebekleri sesleri ile başka bir çocuğu gözleyebildiği, dokunabildiği ve böylelikle diğerlerini etkiledikleri saptanmıştır. Ayrıca bu dönemde akranlarıyla olumlu ilişkiler sürdürürken zaman zaman dürtme hareketlerine de rastlanmıştır (Hills, 2006). Zamanla daha fazla tecrübe sahibi olan bebeklerin on ikinci ayın sonuna birbirleriyle oyuncak paylaşımı yaptıkları görülmüştür (Bayhan San ve Artan, 2011).

2.1.5.2. 2 Yaşta Sosyal Beceriler

İki yaşındaki çocuklar, çevresiyle, ailesinin dışındaki insanlarla ve akranlarıyla iletişim kurmaktan haz duyar. Çocuk ne kadar çok etkileşimde bulunursa o denli sosyal gelişimine katkı sağlamış olur. Bu dönemde çocuklar yetişkinlerin sözünü dinlemez tersini yapar, eylemleri engellendiğinde kızgınlık duyar, etrafından yardım istemez ve kendi başına sorunu çözmeye çalışır (Zembat, 1999). Bu dönemde yaşanan negatiflik sosyal gelişime paralel olarak becerilerini de etkilemektedir.

Paylaşma becerisinin ilk örnekleri bu yaşta çıksa da aile ortamının kalitesi çocuğun sosyal becerilerinin temellerini atması açısından oldukça önemlidir (Gülay ve Akman, 2009). Çocuk iki yaşında genellikle sosyal çevreye yakın aile üyeleri

aracılığıyla bağlanır. İki yaşından itibaren bağımlı bir çocuk yerine bağımsız olmalarının beklendiğini anlamaya başlarlar (Zembat ve Unutkan, 2001).

On iki ile yirmi dört ay arasındaki motor gelişim, çocukların bağımsız hareket etmelerini sağlar. Bu dönemin sonlarına doğru çocuklarda acıktığında söyleme, basit ev işlerine destek olma davranışları gözlemlenir. Bu çabalar sosyal gelişim açısından önem taşımaktadır (Atlı, 2006; Aydın, 2008).

İki yaşındaki bir çocuk, ailesi dışındaki kişilerle ilişki kurmaktan ve yaşıtlarıyla daha fazla zaman geçirmekten hoşlanır (Kılıç, 2008; Yener, 2014). İki yaş ile birlikte çocuğun sosyal hayatı bahçe, park, sokak ile genişler. Buna bağlı olarak uyum ve iş birliği becerileri gelişmeye başlar. Birçok çocukla iletişim kurulması ise sosyal gelişime katkıda bulunur (Kılıç, 2008).

Çocuk yaşamın ikinci yılındaki hızlı gelişimden dolayı birçok açıdan bağımsız hale gelir. Dil becerilerinin kazanılması, çocuğun bağımsız davranışında önemli bir faktördür. Çocuk her gün bağımsızlığının farkına varır ve kendini kanıtlamaya çalışır. Yaşamın ikinci yılının ikinci yarısından itibaren çocuk, nesneleri sosyal ilişkilerin bir aracı olarak algılar (Yavuzer, 2001). Bu ilişkiler sonucunda taklit, mahcubiyet, fiziksel ve sosyal bağımlılık, güç kabulü, rekabet, dikkat çekme isteği, sosyal iş birliği gibi birtakım sosyal tepkiler gelişmeye başlar. İki yaşındaki çocuk, ailenin aktif bir üyesi haline gelmiştir, aile etkinliklerine katılır ve sosyal ilişkiler kurar (Yavuzer, 2001).

2.1.5.3. 3 Yaşta Sosyal Beceriler

Üç yaşta, iki yaşına kıyasla sosyal becerilerde önemli bir artış gerçekleşmektedir. Çocuk bir yandan paylaşma, sırasını bekleme vb. becerilerinde artış gösterirken bir yandan da sosyal becerilerde artış gözlemlenir (Gülay ve Akman, 2009). Çocuk oyun çağına üç yaşında girer. Oyun aracılığıyla çevresindekilerle iletişim kurar. Yaşıtlarıyla hem çok iyi geçinir hem de tartışır. Bu yaştaki çocuklar arkadaşlık konusunda seçici olurlar (Zembat ve Unutkan, 2001).

Çocuk üç yaşında oyun çağına gelir. Çevresindeki insanlarla oyun oynayarak iletişim kurar. Yaşıtlarıyla iyi geçinirler ve çok tartışırlar. Bu yaştaki çocuklar arkadaşlık konusunda seçicidirler (Zembat ve Unutkan, 2001). Bu süre zarfında çocuk daha pozitif ve dengeye sahip bir kişiliğe dönüşmeye başlar. Gruplar halinde oynamaya başlarlar, oyun sırasında birbirleriyle etkileşime girerler ve birlikte oynamak istedikleri arkadaşları seçerler (Yavuzer, 2001).

Üç yaş çocuğu paylaşım yapamaz, kendi istekleri diğerlerinden daha önemlidir, oyun sırasında kurallara uymakta zorlanırlar. Bu nedenle oyun sırasında kısa süreli gerilimler yaşarlar. Ancak dönemin sonunda doğru paylaşma becerileri gelişmeye başlar (Bak, 2011; MEGEP, 2007).

Çocuk üç yaşına geldiğinde sosyal kişiliğini kazanmaya başlar (Özdemir Topaloğlu, 2013). Bundan dolayı sosyal olarak aktif olan üç yaş çocuğu, arkadaşlık ilişkilerine değer vermeye başlar (Aktaş Özkafacı, 2012; Yazgan İnanç ve diğerleri, 2007). Yetişkinlerle vakit geçirmekten ve oyun oynamaktan hoşlanan üç yaşındaki bir çocuk, bazen yalnız oynamaktan ve diğer çocukların oyunlarını izlemekten hoşlanır. Bu yaştaki çocuklar en azından kısa bir süre için gruplar halinde oynamaya ve birbirleriyle konuşmaya başlarlar. Tüm bu davranışlar, çocuğun sosyalleşme sürecindeki ilk gerçek deneyimini temsil eder (Oktay, 2007).

2.1.5.4. 4 Yaşta Sosyal Beceriler

Piaget'e göre bu süre zarfında oyunun yapısı, sosyal izolasyondan (dışlama), katılım ve etkileşim yapısına doğru kayar. Sonuç olarak, çocukların ben–merkezci davranışları azalır (Kaymak ve diğerleri, 2003). Çocuk bu yaşta arzularının hemen yerine getirilemediğini anlar. Artık dış dünyanın belli sınırları olduğunu ve başkalarının hak ve arzulara sahip olduğunu anlar, beklemeyi öğrenir. Bu dönemde çocuk kendine oyun arkadaşı seçmeye daha çok dikkat eder. Zaman geçtikçe kendi cinsiyetinden arkadaş seçmeleri de artış gösterir. Bu yaşlarda daha bağımsız ve inatçı olan çocuk istekleri yerine gelmediğinde saldırgan olabilir, oyun arkadaşıyla tartışabilir. Oynarken

ve bir şeyleri paylaşırken aynı zamanda beklemeyi öğrenir. Çocuk bu yaşta yarım bırakılan şeyleri tamamlamaz (Yavuzer, 2001).

4 yaşındaki bir çocuk, diğer çocuklarla birlikte olmaktan giderek daha fazla keyif alır. Akranlarıyla oynama olasılıkları daha yüksektir, ancak henüz gruplar olgunlaşmamıştır. 3 yaşa göre oyunlar daha uzun sürer (Oktay, 2007). Oesterreich'e (1995) göre 4 yaş çocuğu genelde oyuncaklarını diğer çocuklara verir, sırasını bekler, oyunun talimatlarını anlamaya başlar ve bunlara uyum sağlar (Akt. Bülbül, 2008).

Dört yaşındaki bir çocuk için arkadaşlar daha önemli hale gelir, arkadaşlarla daha fazla zaman geçirilir ve oyunlar artmıştır. Daha çok takım oyunları oynadığı görülmektedir. Çocuklar oyunda çatışmalar ve uzlaşmalarla karşı karşıya kalırlar. Ortak faaliyetlerde tüm arzuları yerine getirmenin her zaman mümkün olmadığını, diğer çocukların da arzuları olduğunu, onlarla birlikte olmak istiyorsa bazı arzularının yerine getirilmesi veya ertelenmesi gerektiğinin farkına varır (MEGEP, 2007; Oktay, 2007).

2.1.5.5. 5 Yaşta Sosyal Beceriler

Bu yaştaki çocuk için akranları arasında olmak ve onlarla vakit geçirmek çok önemlidir. Beş yaşındaki çocuklar, dört yaşındakilere göre çevresine karşı daha hassas davranırlar ve düzgün cümleler kullanmaya başlamasıyla birlikte kişisel ve sosyal ilişkileri de gelişir. Gözle görülür bir şekilde sosyalleşmiş olan bu çocuklar başkalarının da farkındadırlar. Başladığı işi tamamlamaya çalışan çocuklar sorumluluk almaya da hazır hale gelmiştir. Akranlarıyla toplu halde oyun kurmaktan zevk alır. Kendinden büyük ya da küçüklerle oynamak yerine akranlarıyla oynamayı tercih eder (Yavuzer, 2001).

Sosyalleşme sürecinin bir parçası olarak çocuklar 5 yaşından itibaren korkma, mutlu olma, şaşkınlık, üzüntü, hoşnutluk gibi çeşitli duyguları ve davranışları da öğrenmeye başlarlar. Benmerkezci düşüncenin azalmasıyla kendini gösteren empatik düşünme, cömertlik, şefkatli olma ve diğer çocuklarla ilgilenme şeklinde kendini gösterir. Ağlayan bir arkadaşı mutlu etmek, etkinliğini tamamlamakta zorlanan ve buna

kızan arkadaşına yardım etmek gibi eylemler okul öncesi dönem çocuklarında empatik gelişimin yol göstericisidir (Wortham, 1998, Akt. Özbey, 2009).

Beş yaşında sosyalleşmenin en önemli belirtilerinden biri diğer çocuklarla olumlu ilişkiler geliştirme isteğidir. Bu yaştaki çocuklar için akranlarıyla birlikte olmak çok önemlidir. Takım oyunlarını severler. Bu yaşta oyun süresi ve grup üye sayısı artmaya başlar. Ancak bu artış altı yedi kişiyle sınırlıdır. Genellikle benzer gelişim evrelerine sahip çocuklar aynı gruba ait olurlar. Oyunları düzen içerisindedir, bilinçli ve daha dengeli hale gelmeye başlamıştır (Oktay, 2007).

Bu dönemde sosyal ve duygusal açıdan dengeye sahip olan çocuk, yakınındaki insanlara güvenir ve iyi arkadaşlıklar kurar. Çocuğun bu süreçte akranlarıyla olumlu ilişkiler kurması, sosyalleşme açısından oldukça önemlidir. Çocuk bu süre zarfında yetişkinleri gözlemlemeyi, model almayı ve taklit etmeyi severler. Ayrıca toplumda doğru, yanlış, iyi, kötü, güzel ve çirkin gibi kavramları içinde yaşadığı kültürün değerlerine göre edinmeye başlar (Işık, 2007).

Beş yaşında olan çocuklar arkadaş canlısı, cömert, sabırlı, işbirlikçi, uyumlu, pratik ve çalışmayı severler. Doğru ve yanlış hakkında temel bir anlayış geliştirmeye başlayan çocuk, daha gerçekçi ve pratiktir, bu özellikleriyle birlikte 3 yaşı anımsatırken bu yaş dönemi 4 yaşındaki bir çocuktan da oldukça farklıdır. Yeni şeyler denemek, kendi başına karar almak, keşfetmek ve risk almayı sevdikleri bir zaman dilimidir. İnsanlar arasındaki akrabalık bağlarını aileleriyle bağdaşım kurarak anlamaya başladıkları bir dönemdir. Şakalaşmayı ve büyükleriyle gülmeyi severler. Bu yaştaki çocuklar bir işe başlamadan önce izin isteme ihtiyacı hissederler, yetişkin desteği ve onayı almak isterler. Küçük kardeşlerine veya çocuklara karşı koruyucudurlar ve vakitlerinin çoğunu onlarla geçirmeye istekli olurlar (Wortham, 1998; Akt. Akbaş, 2020).

2.1.5.6. 6 Yaşta Sosyal Beceriler

Altı yaşına gelen çocuklar ebeveynlerine daha az bağımlı hale gelmektedirler. Öğretmen ve arkadaşlarının önemi giderek artmıştır. Oyun oynadığı grup çoğalmıştır

(Oktay, 2007). Bu dönemde cinsiyet temsilcilerinin seçtikleri oyuncaklar ve oyunlar birbirinden farklıdır. İş birliği, paylaşma, yardımlaşma becerilerinin gelişmesinin yanı sıra tartışma ve hırs da görülmektedir (Kaya, 2016). "Büyük çocuk" olarak tanınmayı ve büyüklerin sohbetlerine katılmaktan haz alırlar (Durualp ve Aral, 2011).

Okulun başlaması nedeniyle bu yaş döneminde sosyal beceriler oldukça önemlidir. Bu süreden sonra çocuk arkadaşlarıyla iletişim kurmak ister ve zenginleştirici bir ortamda edindiği becerilerle sosyal beceriler kazanmaya ve ilişkiler kurmaya başlar (Dişci, 2019). Altı yaş, okul öncesi eğitimin bittiği ve okulun başladığı, gelişimin belirleyici aşamalarından biridir. Bu yaştaki bir çocuk kendini ilgi ve merakına uygun stresli bir sürecin içinde bulsa da yine de sosyal çevresine karşı duyarlıdır. Altı yaşındaki bir çocuk için büyük çocuk olarak görülmek mutluluk sebebidir. Ayrıca bu süre içerisinde çocuk; aktif, iddialı, girişken, amaçlı eylemler gösteren, bazen düşünceli bir yapıya sahiptir (Durualp, 2009; Oktay 2007).

İletişim becerilerinin gelişmesiyle sosyalleşen çocuk, egosantrizmden uzaklaşma yönelimi olmasına rağmen bazen çevresine güçlük çektirebilmektedir. Okula başladığında iş birliği yapan, uyumlu, talimatlara uyan, aktif bir iletişim sürecinin başlamasıyla bu süreç önemini göstermektedir. Çocuk bu dönemle birlikte iletişimi hayatının ayrılamaz bir parçası olarak görmektedir (Kiper, 2016). Oyunlarda kuralları belirlemeyi sever. Erkekler ve kızlar farklı oyunlar oynar ve farklı ilgi alanlarına sahiptir. Meraklıdırlar, çevrelerindeki her şeyle ilgilenirler, yeni şeyleri keşfetmek isterler. Yeni oyunlar keşfeder ve oynarlar. Oyunlarında çeşitli roller oynayabilirler ve sorumluluk almak için isteklidirler (Yavuzer, 2001).

2.1.6. Sosyal Beceri Gelişimini Etkileyen Faktörler

Sosyal beceriler birçok faktörden etkilenmektedir. Aile, akranlar, sosyal konum, yaş, cinsiyet, okul öncesi eğitim kurumları ve kitle iletişim araçları en belirgin olanlarıdır.

2.1.6.1. Aile

Ailenin, çocuğun birincil eğitimcisi olmasının yanı sıra, sağlıklı büyüme için sevgi, güven ve kabule dayalı etkileşimlere ihtiyacı vardır (Şanlı, 2007). Aileyi ilgi ve demokrasinin birleşimi olarak gören çocuklar bağımsız, açık fikirli, yaratıcı ve arkadaşlarıyla ilişkilerinde başarılıdır. Öte yandan, aileleri tarafından çok katı kurallara ve kısıtlamalara tabi tutulan ve sosyal davranış ve becerileri üzerinde olumsuz bir şekilde izlenmedikleri için ağır cezalara maruz kalan çocuklar, utangaç, mutsuz ve muhtemelen saldırgan davranışlar gösterebileceklerdir (Ayyıldız, 2011).

Bazı bilimsel araştırmalara göre, çocuklukta ebeveynler ve çocuklar arasındaki iletişimin kalitesi, sosyal yeterlilik ilkesine bağlıdır. İlgili olmayan ebeveynlerin bebekleri, hassas ebeveynlerin bebeklerine göre daha az gergin ve stresli oldukları bulunmuştur. Gelecek zamanda bu çocuklar, ebeveynlerini örnek alarak normal olmayan davranışları genelleyerek akran reddiyle karşı karşıya gelebilirler. Ebeveyn-çocuk ilişkileri ve kardeş ilişkilerinin çocuklar üzerinde farklı etkileri olabilir (Yavuzer, 2002).

Yaşamın ilk yıllarında çevresel destek çok önemlidir. Çevresel destek dahilinde katı veya etkili olmayan disiplin yöntemleri gelecekte davranış sorunlarına yol açabilir. Ebeveynler çocuklarına çevresel destek sağlamalıdır, ancak çocuklarına sosyal yaşam teorilerini öğretmek, davranış problemlerini nasıl ve ne zaman çözeceklerini göstermekle yükümlüdürler (Zembat ve Unutkan, 2001).

Çocuk yetiştirme tarzları her ailede farklılık gösterebilir. Bu çeşitliliğin ortak noktası, çocuğun sosyal gelişimine pozitif ya da negatif sonuçlar ortaya koyabilmesidir. Diana Baumrind 1967'de geliştirdiği ebeveyn tutumları kuramında üç kategoriye ayırmıştır. Bunlar: aşırı hoşgörülü, aşırı otoriter ve demokratik ebeveynler (Zembat ve Unutkan, 2001).

Aşırı hoşgörülü ebeveynler, çocuğun istek ve davranışlarını sorgulamadan kabul etme tutumuna sahiptir. Çocuk etrafındakileri incitse bile bu davranışın tekrarına müsamaha gösterilecektir. Böyle bir tutuma sahip olan ebeveynler çocukları üzerindeki güçlerini artıramazlar. Bu tavırla büyüyen çocuklar, şımarık ve bencil olabilmektedirler.

Bu çocuklar yakınında bulunanların hislerine ve fikirlerine dikkat etmeyebilirler. Bu sebeple sosyal becerileri edinmesi ve iyi sosyal ilişkiler kurması zorlaşacaktır.

Aşırı otoriter ebeveynler, çocuklarının davranışlarını katı kurallara ve düzenlemelere göre kontrol etmektedirler. Ebeveynler genellikle çocuklarının davranışlarına müdahale edebilirler. İstenmeyen bir davranışla karşılaşıldığında sözlü veya fiziksel cezalara yer verilmektedir. Çocukları istenen davranışları sergilemeye teşvik etmek yerine, çocukla ilişkilerinde istenmeyen davranışların ortadan kaldırılmasına daha fazla önem verilmektedir. Bu tavırla büyüyen bir çocuk duygusal olarak endişeli, mutsuz ve huzursuzluk içindedir. Bu çocuklar kızdıkları zaman saldırgan olabilir ve etrafına zarar verebilir. Sorumluluk konusunda zayıftırlar. Hata yaptıklarında cezalandırılmamak için yalan söyleyebilirler. Çünkü neden yanıldıklarını ve doğru eylemin ne olduğunu bilmezler. Pasif, utangaç, savunmasız ve içe dönük bir tutuma sahiptir. Bu çocuklarda aşağılık duygusu oluşabilir. Özgüvensiz olan bu çocuk, diğer insanlara da güvenmekte zorluk çeker. İletişim becerileri ve özgüvenleri yeterli değildir.

Demokratik anne babalar, çocuklarını sözlü ve fiziksel olarak destekte bulunurlar. Bu tutuma sahip ebeveynler, çocuklarıyla daha yakın, sevgi dolu ilişkiler kurarlar. Çocuğun kapasitesinden daha fazlasını veya daha azını beklemezler. Çocuğun hislerine ve fikirlerine saygı gösterirler. Kurallar açıktır, tartışmaya açıktır, istek ve ihtiyaçlara göre değişiklik ve yeniden düzenlemeye açıktır. Bu tutumla büyüyen çocuklar, sosyal olarak yetkin, kendine güvenen ve sorumluluk alabilen, sosyal becerileri gelişmiş kişiliklerdir. Son zamanlarda yapılan araştırmalarda, yeni ebeveyn tutumları da ortaya çıkmıştır. Bu tutumlar: ilgisiz-kayıtsız, aşırı korumacı, mükemmeliyetçi, reddeden-dışlayan, tutarsız-kararsız tutumlardır (Gülay ve Akman, 2009).

Aşırı korumacı anne babalar, çocuğu olması gerekenden fazla kontrol ederler. Çocuklarını genelde yaşlarından daha küçük ve korunmaya muhtaç olarak algılarlar. Böyle yetişen çocuklar kendi kendine karar almakta zorlanan, çekingen, özgüveni eksik

bireyler haline gelebilirler. Bu nedenle sosyal ilişkileri konusunda oldukça zorluk çekerler.

İlgisiz-kayıtsız anne babalar, çocuk yokmuş gibi davranırlar. Ebeveyn ve çocuk arasında iletişim kopukluğu yaşanır. Bu tavırla büyüyen çocuklar, çevrelerindekilerle yakın ilişkiler geliştirmekte zorlanırlar ve saldırgan olabilirler.

Mükemmeliyetçi anne babalar, çocuklarının yapabileceğinden fazlasını bekler. Bu tutuma sahip ebeveynler çocuğun performansını beğenmez ve daha iyi olacağına inanmazlar. Bu davranışla büyüyen çocuklar çok endişelidir ve stresten dolayı sıklıkla ülser ve baş ağrısı gibi rahatsızlıklardan muzdariptirler. Sosyal becerileri öğrenmekte ve uygulamakta zorluk çekebilirler.

Reddeden-dışlayan anne babalar, çocuğun ihtiyaçlarını zamanında karşılamazlar. Ebeveynler çocuğa karşı sorumluluk hissetmezler. Bu çocuklar yardım etmeyen, öfkeli ve kalp kırıklıkları olan kişilere dönüşebilirler. Bağımsızlıklarını olumlu yönde kullanmayan, sosyal açıdan yetersiz insanlar haline gelirler.

Tutarsız-kararsız anne babalar, bir günü diğer güne, bir dediği diğerine uymamaktadır. Ebeveynler arasındaki gitgeller ve tutarsızlıklar çocukta bazı iç savaşların yaşanmasına ve çocuğunda dengesiz bir kişiliğe sahip olmasına neden olabilmektedir. Doğruyu yanlıştan ayıramayan bir çocuk, pozitif ve doğru becerileri öğrenemeyecek ve bu nedenle sosyal ilişkilerinde sıklıkla kafa karışıklığı yaşayacaktır.

2.1.6.2. Akranlar

Çocuğun sosyal becerilerinin gelişiminde, akranlarıyla kolay etkileşim kurabilmesi ve onlarla olan ilişkileri önemli faktörlerdendir (Noll, 2007; Özdemir Topaloğlu, 2013; Walker, 2011). Çocuklar birçok şeyi yetişkinlerden değil arkadaşlarından öğrenirler (Özdemir Topaloğlu, 2013). Okul öncesi çağı çocuğunun çevresinde akrabalar, komşunun çocukları, okul arkadaşları gibi pek çok başka çocuk vardır. Çocuklar, akranlarıyla birlikte birçok etkileşim kurarlar. Birlikte oyun oynarlar, birbirlerine fikir verirler, iş birliği yaparlar, paylaşırlar, oyuncak ya da sıra konusunda

kavga ederler (Keçecioğlu, 2015). Ayrıca çocuklar, akranlarıyla keyifli etkinlikler sırasında ortak amaçlar oluşturur ve o amacı yerine getirmek için ileri sosyal-bilişsel becerileri kullanırlar (Ramani ve Brownell, 2014).

Çocuk akran ilişkileriyle sözel becerileri deneyimleme şansı elde ederler. Paylaşım yapma, yardım etme, yardım isteme, bilgi isteme, soru sorma, saygılı olma, davranışlarının sonuçlarını kabul etme gibi birçok sosyal beceriyi öğrenmektedir. Akranlar ile oyun arasında iki yönlü etkileşim vardır. Şöyle ki, oyun faaliyetleri çoğaldıkça akran ilişkileri de çoğalacak, akran ilişkilerinin çoğalması ile de oyun etkinlikleri gelişecektir (Asher, 1978).

2.1.6.3. Sosyal Konum

Çocukların akran gruplarındaki diğer çocuklar tarafından ne kadar sevildiğini veya sevilmediğini gösterir. Çocuğun yaşıtları tarafından sevilmesi ya da nefret edilmesi, suç işleme olasılığı ya da sonraki yıllarda uyum sağlamakta güçlük çekmesi farklılık göstermesi açısından önemlidir.

Akran grupları içerisinde bulunan çocuklar sosyal konuma göre popüler, reddedilen, ortalama, dışlanan ve çatışma içindeki çocuklar olmak üzere beşe ayrılır. Popüler olan çocuklar yaşıtları tarafından çok sevilirken, reddedilen çocuklar da yaşıtları tarafından dışlanır. Popüler olan çocuk sorunlara karşı daha iyi çözüm üretirler ve başkalarına karşı saygılı davranırlar. Reddedilen çocuklar saldırgan olabilirler, yardımlaşmadan uzak ve bencil olabilirler. Dışlanan çocuk yaşıtları tarafından az sevilir ya da hiç arkadaşı yoktur. Ortalama çocuklar da yaşıtları tarafından sevilme konusunda ortalama düzeye sahiptirler. Yaşıtlarına saldırgan olan çocuklar tartışmalı çocuklar olarak değerlendirilir (Gülay, 2008).

2.1.6.4. Cinsiyet

Okul öncesi çocuklarda cinsiyete göre problem çözme stratejileri üzerine yapılan bir araştırmaya göre, erkekler daha saldırgan ve tepkisel tepkiler geliştirirken, kızlar sorunları daha işbirlikçi yollarla çözmektedir (Avcıoğlu, 2007). Kızların erkeklerden

daha olumlu sosyal davranışlar sergilemeleri ve daha duyarlı olmaları beklenmektedir. Cinsiyetler arasında belirli sosyal davranışlar açısından da farklılıklar vardır. Bazı durumlarda kız çocuklarının diğer bireylere karşı daha duyarlı ve hassas olması erkek çocuklara göre daha endişeli ve korkak olarak algılanmasına neden olabilmektedir. Bu genel kanının oluşmasında ve sürdürülmesinde kültürel yapının, ebeveyn davranışlarının medyanın etkisi çok fazladır. Kızlar ve erkekler için sosyal becerilerin farklılaşmasının nedeni, içinde yaşanılan toplumun ve ailenin çocukların cinsiyetlerine göre roller ve anlamlar yüklemelerinden kaynaklanmaktır (Tüy, 1999).

2.1.6.5. Oyun

Çocuğun zamanla birçok sosyal beceriyi öğrenmesi, bunları uygulaması ve kazanması için birçok fırsat sağlamaktadır. Yapılan araştırmalar, dramatik oyun ile sosyal ve bilişsel yeterlilik arasında bir bağlantı olduğunu göstermektedir. Çocuklar birbirleriyle oynarken paylaşım yapmayı, başkalarıyla iyi etkileşimler kurmayı, dinlemeyi, plan yapmayı, problem çözmeyi, yenilgiyi kabul etmeyi, iş birliği yapmayı, kurallara uymayı, öfkesini kontrol etmeyi, eylemlerini sosyal çevresine uygun bir şekilde düzenlemeyi, duyguları geliştirmeyi, sözlü talimatları izlemeyi, bilgi istemeyi, diğer kişileri yönlendirmeyi ve bir gruba dahil olmayı öğrenmektedir.

Oyun, pozitif sosyal etkileşimi teşvik eden bir aktivitedir. Okul öncesi çağın kilit noktasından biri de sosyal yeteneklerin gelişimi ve deneyime dökülmesi açısından önem taşımaktadır. Çeşitli oyun seçenekleri, çocukların sosyal gelişimini ve akranlarıyla olan ilişkilerini desteklerken sosyal becerilerinin gelişmesine de yardımcı olacaktır (Wortham, 1998).

2.1.6.6. Yaş

Çocukların büyüyüp deneyim sayıları arttıkça sadece bilişsel, fiziksel ve dil gelişimleri değil sosyal eylemleri de gelişim göstermektedir. Çocuklar büyüdükçe diğer bireylerle daha fazla iletişim kurmaya başlarlar. Bu eylemler sosyal gelişim için kaçınılmaz bir sirkülasyondur. Çocuklar büyüdükçe sosyal becerileri artar ve bundan dolayı uyum problemleri azalır.

Merrell (1994) yaptığı bir çalışmaya göre, çocukların büyüdükçe sosyal iletişimlerinin artış gösterdiği, problem davranışlarının ise azaldığını belirtmektedir. Çocuklar yaşla birlikte sosyal çevreye ve topluma daha çok alışır, insanların duygu ve düşüncelerine karşı daha özverili hale gelirler. Sosyal kurallar konusunda bilgi ve farkındalıkları artmaktadır.

2.1.6.7. Okul Öncesi Eğitim Kurumu

Sosyalleşmede kişiliği yöneten ve yönlendiren diğer faktör de okuldur. Okul ortamında çocuk aynı ya da benzer yaş grubuna sahip arkadaşlarının oluşturduğu bir kurumdadır. Çocuk, okulda toplumsal kuralları edinme, sorumluluk alma, okuldaki sorumluluklarını yerine getirme gibi belirli becerilerin de kazandırılması hedeflenmektedir (Öztürk, 2008).

Çocuğun sosyalleşme sürecinde okulun ve öğretmenin etkisini dikkate alınmalıdır. Öğretmenin çocukların eksikliklerini karşılayabilmesi ve kendi davranışlarında olumlu rol model olabilmesi için yeterli bilgi ve beceriye, kişisel özelliklere ve donanıma sahip olması esastır (Aydın, 2008). Ayrıca çocuğun okul öncesi eğitimdeki sosyal hayatı ile aile hayatı arasında uyum ve denge olmalıdır. Bu bağlamda öğretmenler, aileleri çocuklarına hem evde hem de okulda destek olmaya teşvik etmelidir (Neslitürk, 2013).

2.1.6.8. Kitle İletişim Araçları

Kitle iletişim araçları yaşamımızda önemli bir yer edinmiştir. Televizyon en yaygın mecradır ve bu açıdan insanlar üzerinde en büyük etkiye sahiptir. Okul öncesi çocuklar televizyondan en çok etkilenen kitledir. Bunun en önemli nedeni, televizyonun okuma yazma bilmeyen bu kitleye açık ve anlaşılır eylem örnekleri sunması ve hem göze hem de kulağa eşit derecede hitap etmesidir. Televizyon, çocukların zamanlarının çoğunu uyku dışında geçirdikleri bir aktivite olabilmektedir (Şentürk, 1999). Çocukların televizyondan etkilendikleri en önemli şey, insan davranışlarını gözlemleyerek ve rol model alarak öğrenmeleridir. Burada önemli olan modelin niteliğidir. Televizyon

programlarında özellikle çizgi filmlerde saldırgan davranış ve şiddetin yaygın olduğu görülmektedir. (Berk, 1994).

Televizyonun çocuklar tarafından çok uzun süre izlenmemesi gerektiğini unutulmamalıdır. Ayrıca yetişkin gözetiminde ve rehberliğinde gelişimlerine uygun programları izlemeleri gerekmektedir. Ebeveynler, çocukları televizyon seyrederken iletişim halinde olmalıdırlar. Seyrettikleri programla ilgili soru sormaları, çocukları soru sormaya yönlendirmeleri gerekmektedir (Oktay, 2007). Eğitimciler, kitle iletişim araçlarını bilinçli olarak aileleri bu konuda eğitmek ve yönlendirmek için kullanmalıdır. Teknoloji araçları, çocuklara yeni bilgi ve becerileri öğretmek için hem okulda hem de evde kısa süreler için kullanılmalıdır (Serhatlıoğlu, 2006).

2.2.Akran İlişkileri

Akran ilişkileri çocukların sosyal gelişimlerinin vazgeçilmez ve önemli bir parçasıdır. Akranlarla sağlıklı ilişkiler kurmak, psikolojik uyumun ve sosyal iletişimin en önemli bileşenlerinden biridir (Szewczyk- Sokolowski, Bost ve Wainwright, 2005; Akt. Gülay, 2008).

Çocuklar, akran ilişkileri yoluyla sosyal davranışları öğrenme fırsatına sahiptir. Öz düzenleme, sosyal kontrol ve sosyal normlar ve değerler konusunda farkındalık geliştirirler. Ayrıca akran ilişkileri, çocuklara bireysel isteklerini sosyal bir ortamda nasıl ifade edeceklerini öğrenme fırsatı sunar. Akran ilişkileri, çocukların başarılı sosyal etkileşimler kurmasını ve sosyal gelişim ihtiyaçlarının çoğunu karşılamasını sağlar (Gülay, 2008).

Çocuk aileden ayrıldığında önce kendi yaş grubundan bir gruba yani arkadaş grubuna dahil olur. Arkadaş grupları genelde aynı yaşta olurlar ve grupta aynı seviyededirler. Arkadaşlık, bir kişinin yaşadığı çevrede sosyal özellikler kazanmasıyla başlar. Dostluk, sevgi ve fikir alışverişi arzusundan doğar (Aral ve diğerleri, 2000; Büyükkaragöz ve diğerleri, 1998). Sosyal yeterliliğin bir göstergesi, akranlar tarafından kabul görmektir. Bir çocuğun akranlarına karşı tutumu, sosyal beceriler alanında yatmaktadır. İyi ilişkiler kurmak, başkalarının haklarına ve duygularına saygı duymak

ve grup kurallarına iyi sosyal davranış standartlarına bağlı kalmak gibi davranışlar, çocuğun istediğini elde etmesine yardımcı olur (Çetin ve diğerleri, 2003).

2.2.1. Akran İlişkilerinin Okul Öncesi Dönemdeki Önemi

Okul öncesi döneminde olan akran ilişkileri çocuğun sosyal gelişimine önemli ölçüde katkılar sağlamaktadır. Akranlarıyla olumlu ilişkiler geliştirmek, etkileşimler esnasında duygularını yönetebilmek, ebeveynler dışından başka bireylerden sosyal yönden bazı beklentiler içine giren çocuk önemli gelişim görevlerinden bazılarını yerine getirmiştir (Denham, 2007). Annelerin de iş hayatında aktif rol almalarının artması, çekirdek aile yapılarının yaygınlaşmasıyla birlikte okul öncesi eğitimin önemi artmış ve yaygınlaşmıştır (Yavuzer, 2002). Okul öncesi eğitimle erken tanışan çocukların artması, onların akranlarıyla da erkenden etkileşime girmelerini sağlamaktadır (Hay, Payne ve Chadwick, 2004). Okul öncesi dönemle birlikte çocuklar aile dışında ilk defa akranlardan ve öğretmenlerden oluşan yeni bir ilişki ağına dahil olmaktadır. Bu durum yeni bilgi ve becerileri kazanmalarına fırsat yaratması açısından önemlidir (Vygotsky,1978, Akt; Gülay, 2008).

Erken çocuklukta kurulan bağlar hayatın ileriki yıllarında kurulacak ilişkilerin şekillendirir. Öyle ki erken yaşantılar gelecekte çocuğun sınıf ve okul gibi ortamlarda akran kabulünün, akran reddinin belirleyicisi olabilmektedir (Schneider, 2000).

Akranlarıyla ilişkilerinde öncü olan, özgüvenleri yüksek olan çocukların daha iyi iletişim becerileri sahiptir ve daha uyumlu oldukları görülmüştür (Bronson ve diğerleri, 1995). Akran ilişkileri, sosyal gelişim için kritik olan becerilerin geliştirilmesine yardımcı olur. Örneğin, kendi kendine geri bildirim alma, kendini tanıma, sosyal rolleri keşfetme ve cinsiyet kimliği ile bağlantılı davranışları benimseme gibi (Roffey, Tarrant ve Majors, 1994). Çocuk akranlarıyla etkileşim kurarak yakınlık ve öfkeyi kontrol etme gibi sosyal beceriler geliştirir (Hartup, 1989).

Okul öncesi çağda akran ilişkilerinin duygusal gelişimin çok önemli bir bileşeni olduğu bilinmektedir. Akranlar stresli olduklarında birbirlerine destek olarak birbirlerini rahatlatırlar (Batey, 2002). Bu akran desteği ile çocuklar stresle daha kolay baş

edebilmekte, zorbalık ve şiddetten korunmakta ve akademik performansları da artmaktadır (Doll, Murphy ve Song, 2003).

2.2.2. Akran İlişkilerinin Okul Öncesi Dönemde Gelişimi

Okul öncesi dönemdeki akran ilişkileri, bu dönemde çocukların sosyal ilişkilerini ve deneyimlerini şekillendirmekte ve sonraki yıllarda kişinin sosyo-duygusal uyumunu etkileyebilmektedir. Bunun için okul öncesi dönemde çocuklar ve akranlar arasındaki ilişkilerin özelliklerini ve gelişimini belirlemek gerekir. Bu alandaki araştırmalar, erken çocukluk eğitiminin kalitesini artırılmasını, çocukların sağlıklı sosyal ilişkiler geliştirebilecekleri bir ortam oluşturulmasını, akran sorunları olan çocuklara zamanında ve kapsamlı destek sağlayacak ve hatta sorunları daha başlamadan önleyecektir (Gülay, 2009).

2.2.2.1. 0-3 Yaş Arası Akran İlişkilerinin Gelişimi

Bebeklerin, doğumun ardından diğer bebeklerin sesini duyduktan sonra ağlayan bir bebek, akranlar arasında yaşanan ilk etkileşim olarak görülmektedir. Çocukların yaşıtları ile etkileşimi 6 ile 12 ay arasında artmaktadır. 9 aylık bebek kendi adını bilir, hayır kelimesini bilir, doğru zamanda gülebilir ve kendisinden beklendiği gibi hareket edebilir. Çocuklar 9.-13. aylar arasında, ilk önce oyuncaklara tepki gösterirler. Bundan dolayı ortamda bir tane oyuncak bulunması durumunda akranları oyuncak için engel niteliğindedir. Başka bir çocuğun olması, oyuncak için kavga etme, diğer çocuğu endişeli bir şekilde gözlemleme, vurma ve ısırma gibi saldırgan davranışlar ortaya çıkmasına neden olabilir (Çetin ve diğerleri, 2002). On iki aylık bebekler yakına geldiklerinde, karşılıklı ilişki kurma arzuları vardır. Birbirlerine bakarlar, yaklaşırlar, keşfederler ve oyuncaklarını paylaşırlar. Etkileşimler kısa sürelidir ve birkaç saniye ile birkaç dakikaya arasında değişebilmektedir (Yavuzer, 2002).

Yaklaşık bir yaşında, çocuklar birlikte oynarken temel davranış kalıplarını gözlemleyebilirler ve yaklaşık iki yaşında, başkalarına yardım etmeyi amaçlayan bir davranış başlangıç durumunu gözlemleyebilirler. Ancak bu beceriler akran ilişkilerine tam olarak yansımamaktadır. İki yaşında, 1 yaşına göre yaşıtlarıyla bir şeyler

paylaştıklarında hoş durumlar gösterilebilir. Ayrıca çocuklar ve akranları arasındaki etkileşimler 2 yaş civarında başlamaktadır (Gülay, 2009).

Üç yaşından itibaren akran gruplarındaki çocuk sayısında ve grubun bileşiminde farklılıklar vardır. İkili olarak oynamaya devam etseler de ilgileri daha büyük gruplara kaymıştır. Genel olarak, üç yaşındaki mutlu bir çocuk, sevdikleriyle ilgili çelişkili duygulara sahiptir. Bu nedenle zaman zaman agresif davranabilir (Gülay, 2010; Aral ve diğerleri, 2002). Üç yaşla birlikte kendi cinslerindeki akranların daha çok sevildiği ve bu durumun ilköğretim dönemine kadar artarak devam ettiği görülür (Schrepferman, Eby, Snyder ve Stropes, 2006; Akt. Gülay, 2008).

2.2.2.2. 4-6 Yaş Arası Akran İlişkilerinin Gelişimi

Akran seçimlerinin, beğeni ve onay durumunun artmasının temeli 4-5 yaş itibariyle şekillenmeye başlar. Pozitif davranışlar popülerlikle, negatif davranışlar ise akran reddiyle ilişkilidir. Popüler çocuklar popüler olmayanlara göre daha fazla arkadaş edinirler. Akranları tarafından reddedilen çocuklar ise kendilerini yalnız hissederler ve bu nedenle akranlarıyla olumlu ilişkiler geliştirme şansları azalmaktadır (Erwin, 1993; Akt. Gülay, 2009). Bu dönemde yaşla birlikte akran gruplarındaki kişi sayısı ve geçirdikleri zaman artmaktadır. Ayrıca iş birliği, paylaşma, sevgi gösterme gibi beceriler de bu aşamada gelişir (Yavuzer, 2002).

Çocukların yaşlarının arttıkça tüm gelişim alanlarında olgunlaşma gözlenmekte, buna paralel olarak oyunları da gelişim göstermektedir. Okul öncesi çağı, akran ilişkilerinin temellerinin atıldığı ve bu ilişkileri etkileyecek temel becerilerin kazanıldığı bir dönem olarak büyük önem taşımaktadır (Gülay, 2008).

2.2.3. Okul Öncesi Dönemde Akran İlişkilerinin Gelişimini Etkileyen Faktörler

Akran ilişkileri; bireysel özellikler, kültür, aile, okul gibi etmenlerle etkileşim halindedir.

2.2.3.1.Bireysel Özellikler

Tüm çocuklar birbirinden farklı bireysel özelliklere sahiptir. Bu özellikler her gelişim alanında etkisini gösterdiği gibi akran ilişkileriyle de etkileşim içerisindedir. Gülay (2008), bireysel özellikleri sosyal çekingenlik, utangaçlık, aşırı hareketlilik, sosyal kaygı, mizaç, kendilik kavramı, zihinsel yeterlik, dil, fiziksel çekicilik ve cinsiyet olarak ele almaktadır**.**

2.2.3.1.1. Sosyal Çekingenlik

Akran ilişkilerine genel olarak katılamama durumudur. Sosyal açıdan çekingenlik davranışı sergileyen çocuklar, utangaç olma ve diğer çocuklarla etkileşim kurmaktan korkma, diğer çocukların oynadıkları oyunlara ilgi duymama ve akranları tarafından reddedildikleri için yalnız oynayabilmektedirler (Asendorpf, 1991).

2.2.3.1.2. Utangaçlık

Sosyal çekingenlikle ilişki içerisinde olan utangaçlık, sosyal durumlarda kaygılı ve temkinli tepkilerin verilememesidir (Rubin ve diğerleri, 2004). Utangaç çocuklar genellikle alışılmışın dışında olan yeni bir sosyal durumda kaygılı ve temkinli davranışlar gösterirler (Coplan ve Armer, 2007).

2.2.3.1.3. Aşırı Hareketlilik

Keown (2000) göre, gelişimsel olarak uygun olmayan düzeyde dikkatsiz, hiç durmayan davranışlar aşırı hareketlilik olarak nitelendirilir. Aşırı hareketliliğe sahip çocukların akranlarıyla olan ilişkileri de etkilenmektedir. Bu çocuklar akran reddiyle daha fazla karşılaşmaktadırlar (Erhardt ve Hinshaw, 1994). Aşırı hareketlilik çocukların olumsuz yönde akran ilişkileri geliştirmesine sebep olabilmektedir.

2.2.3.1.4. Sosyal Kaygı

Mevcut veya olası öznel yargılardan kaynaklanan bir kaygı durumudur (Schlenker ve Leary, 1982). Sosyal kaygı, kişinin kendini rahatsız hissetmesi ve sosyal durumlarda başkaları tarafından yargılanıp yargılanacağını düşünmekten korkmasıdır (Antony ve Swinson, 2008; Akt. Aktürk, 2015). Araştırmalar, sosyal kaygılı çocukların stresli olmayan çocuklara göre akran reddi, akran şiddeti ve yalnızlık duygusu gibi

olumsuz akran ilişkileri yaşadıklarını göstermektedir (Bierman, 2005; Frazier, 2000; Roth Ledley ve Heimberg, 2006).

2.2.3.1.5. Mizaç

Davranış tarzında bireysel farklılıklar olmakla birlikte mizaç, genel olarak biyolojik faktörlerle şekillenen, öz düzenlemedeki kalıcı farklılıklar olarak görülebilir (Rothbart, 2011). Sosyal, esnek, uyumlu, kibar, duyarlı olan çocukların, akranları arasında daha çok sevildikleri, akranlarıyla daha olumlu ilişkiler geliştirdikleri, akranlarıyla vakit geçirmekten keyif aldıkları, akranları kabulünün yüksek olduğu görülmüştür (David, 2004; Kostelnik ve diğerleri, 2006; Mendez, Fantuzzo ve Cicchetti, 2002; Polanski, 2001; Walker, Berthelsen ve Irwing, 2001).

Karmaşık ve zor mizaçlı çocukların uyum sıkıntıları yaşadıkları, duygularını kontrol etmekte zorlandıkları, yetersiz empati becerilerine sahip olmaları ve bunların sonucunda akranlarıyla olumsuz ilişkiler yaşadıkları, akran reddiyle karşı karşıya kaldıkları ortaya konmuştur (David, 2004; Kostelnik ve diğerleri, 2006; McCartney ve diğerleri; 2004; Senson ve diğerleri, 2004; Walker ve diğerleri, 2001).

2.2.3.1.6. Kendilik Kavramı

Bu kavram, bireyleri diğerlerinden ayıran davranış, beceri, yeterlik, değer vb. tüm algıları içinde barındırmaktadır. Bebekler 18. Aydan itibaren kendisinin diğerlerinden farklı olduğunu anlamaya başlamaktadır (Kostelnik ve diğerleri, 2006). Çocuğun bu bağlamda kendini nasıl algıladığı akran ilişkilerini de etkilemektedir. Olumlu kendilik kavramına sahip olan çocuklar daha başarılı akran ilişkileri gerçekleştirmektedirler (Mpofu ve Thomas, 2006). Olumsuz kendilik kavramına sahip olan çocuklar ise kendilerine ve akranlarına karşı olumsuz ve memnuniyetsiz yaklaşımlarından dolayı akran ilişkilerinde zorluklar yaşamaktadır (Kostelnik ve diğerleri, 2006).

2.2.3.1.7. Zihinsel Yeterlik

Çocuğun zihinsel açıdan yetersiz olması, kaygı, çekingenlik, olumsuz bakış açısı, olumsuz kendilik değeri, kendine ve çevresine zarar verme gibi davranışları da beraberinde getirebilmektedir. Bu gibi durumlar da çocuğun olumsuz akran ilişkileri kurmasına yol açmaktadır (Honeyman, 2007). Zihinsel yetersizliği olan çocuklar normal gelişim özellikleri gösteren akranları tarafından daha az tercih edilmekte ve bazı durumlarda akran zorbalığı, etkinliklerden dışlanma gibi durumlarla karşılaşabilmektedirler (Bolich, 2011). Ayrıca zihinsel yetersizlikler çocukların akranlarıyla en önemli etkileşim aracı olan oyunu ve problem çözme becerilerine olumsuz yönde etki oluşturmaktadır.

2.2.3.1.8. Dil

Olumlu akran etkileşimlerinde konuşmayı başlatma, sürdürme ve dinleme gibi iletişim becerileri bulunmaktadır. Bu becerilerin herhangi birinde oluşan bir yetersizlik durumunda çocuğun engellenmesi veya yetersiz kalmasına neden olmaktadır. Ayrıca dil becerilerindeki yetersizlik davranışsal uyumsuzluk, kaygı ve depresyonla ilişki bulunmuştur. Bu gibi durumlar zamanla çocuğun akran gruplarından uzak kalmasına ve dışlanmalarına neden olabilmektedir (McCabe ve Marshall, 2006; Stanton-Chapman ve diğerleri, 2007). Dil çocukların akran kabulünü artırmaktadır. Çocuklar dili etkin bir biçimde kullanarak akranlarıyla yakınlaşabilir, ayrıca yaşadıkları problemleri çözebilirler (Kostelnik ve ark., 2006).

2.2.3.1.9. Fiziksel Çekicilik

Fiziksel çekicilik, çocuğun yaşıtları ile ilgili ilk izlenime dair bir faktördür**.** Bedensel olarak görünüşünde fark olan, şişman, fiziksel olarak çekici olmayan çocukların yaşıtları tarafından "güzel, hoş" olarak değerlendirilmediği saptanmıştır. Uzun saç, hoş görünüm, iri gözler, çocukların akran ilişkilerinde olumlu karşılanan fiziksel özellikler olarak belirtilmektedir (Kostelnik ve diğerleri, 2006). Vaughn ve Langlois (1983) tarafından yapılan bir araştırmada 77 lisans öğrencisi okul öncesi dönemde olan 59 çocuğun fiziksel çekiciliğini değerlendirilmiştir. Çalışma sonucunda sosyometrik durum ile fiziksel çekicilik arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve bu durumun kız çocuklarında daha baskın olduğu saptanmıştır.

2.2.3.1.10. Cinsiyet

Çocukların üç yaşından itibaren kendi cinsiyetlerine sahip akranlarıyla vakit geçirmeye başlarlar. Dört-on iki yaş arasında bu tercihler daha da belirgin hale gelmektedir (Kostelnik ve diğerleri, 2006; Santrock, 2004). Okul öncesi dönemde erkekler daha çok hareketli etkinliklere yönelirken kız çocukları daha çok kendi aralarında sohbet etmeyi tercih ederler. Kız çocuklarda destek, onay görme, paylaşma, yardımlaşma, iş birliği gibi özellikler ön planda iken; erkek çocuklar etkinlik odaklıdır. Erkek akran grupları daha fazla çocuktan oluşurken kız çocuklardan oluşan gruplar daha az çocuktan oluşmaktadır (Bierman, 2005; Roffey, Tarrant ve Majors, 1994).

2.2.3.2.Aile

Aile karmaşık bir yapıdır ve bu yapı içerisinde yaşanan her şey çocukların akranları ile geliştireceği ilişkiler üzerinde önemli rol oynar. İlk olarak çocuğun ebeveyni ile güvenli bir bağlanma oluşturması çocuğun sosyal hayata geçişi ve olumlu akran ilişkileri edinmesi açısından önemlidir (Scheneider, Atkinson ve Tardif, 2001; Akt. Aktürk, 2015). Sıcak ve çocuğun ihtiyaçlarını zamanında karşılayan ailede yetişen çocuklar, diğer bireylere güvenebilme ve empati kurmada daha iyi olmaktadır (Ladd,2001). Önder (2013) "Okul öncesi çocuklarda akran ilişkileri ve babalarının ebeveynlik etkileri arasındaki ilişkinin analizi" adlı, 5-6 yaşında 200 çocuk kullanılarak yapılan araştırmasında babaların ebeveynlik yeterlilikleri ile çocukların akran ilişkileri arasında anlamlı bir ilişki bulmuştur.

Okul öncesi dönemdeki çocuklar iyi bir gözlem yeteneğine sahiptir. Ebeveynlerin kendileriyle, birbirleriyle ve başkalarıyla olan ilişkilerini incelerler. İlişkilerde önemli yer tutan anlaşma, uzlaşma ve iş birliği gibi beceriler ebeveynleri ile olan etkileşimleri ve gözlemleri sonucunda öğrenirler. Çocuklar bu dönemde yetişkinleri taklit etmekten hoşlandıkları ve bu konuda iyi oldukları için kendileri nazarında önemli olan kişilerle özdeşim kurarlar (Uluyurt, 2012).

2.2.3.3.Kültür

Kültür bir bakış açısıdır ve kültürlerarası farklılıklara bakılırken kültürel yapının, nasıl anlaşıldığına dikkat edilmelidir. Kültürün sosyalleşmeye yönelik tutumları; akran

ilişkileri, anne babaların davranışları ve değer yargıları üzerinde etkilidir (Gülay, 2010). Akran grubundaki ümitler ve kıymetli olan şeyler içinde bulunulan kültürün değerleriyle şekillenmektedir. Örneğin, akranlar arası saldırganlık genel olarak olumsuz karşılanırken, bu davranışın kabul gördüğü bir toplumda saldırgan davranışlar "kıymetli" olarak kabul görülecektir (Bierman, 2005). Bazı kültürler akran gruplarını önemserken, bazı kültürlerde bireyselcilik daha önemlidir (Chen ve diğerleri, 2006; Roopnarine ve diğerleri, 1994). Hindistan gibi grup oluşturmaya odaklanan kültürlerde çocukların büyük gruplarla oynadığını ve davranışlarının yakın fiziksel temas ve taklit temelinde uyumlu olduğunu görmüştür. Kuzey Amerika gibi kültürlerde okul öncesi çocuklarının sesli çocukları kabul ettikleri görülürken Çinli çocukların sessiz, kendi başına oyun kuran arkadaşlarını oyunlarına almaya istekli oldukları görülmüştür (Berk, 2013).

2.2.3.4.Okul

Akranlarla ilişkiler açısından bakıldığında aynı yaştaki insanların yaşamın ilk birkaç yılında sistematik olarak buluştuğu ilk ve tek yer okul (okul öncesi eğitim kurumları)dır. Bu nedenle okulun fiziki durumu güvenliği sağlamakla birlikte akran ilişkilerine fırsat yaratmalıdır. Başta öğretmenler olmak üzere tüm çalışanlar olumlu rol model olmalıdır (Gülay, 2010).

Literatüre göre, okul öncesi dönemindeki çocukları akranları ile ilk kez okul öncesi eğitim kurumlarında aynı ortamı paylaşma ve ortak etkileşimler kurmaya başlar. Okulda bazı çocuklar akranlarıyla olumlu ilişkiler kurarken bir kısmı da akranlarından uzaklaşmaktadır (Karabulut, 2016). Okul öncesi eğitim kurumları, çocuklara bilgi aktarmaktan çok, çocuğun içinde var olan yeteneklerin gelişmesine katkı sağlar. Çocuk en iyi oyun ortamını okulda bulur, iş birliği becerilerini geliştirir., yaşıtlarıyla etkileşim kurarak birlikte yaşamayı öğrenir (Yavuzer, 2002).

2.2.4. Akran İlişki Tipleri

2.2.4.1.Akranlar Tarafından Kabul Edilme

Çocuklar erken yaştan itibaren başkalarıyla etkileşim halinde olma ve arkadaş olma ihtiyacı hisseder. Olumlu sosyal ilişkilerin geliştirilmesinde erken çocuklukta karşılaşılan sosyalleşme fırsatları oldukça önemlidir (Perolli-Shehu, 2019). Dijkstra'ya (2004) göre, çocuğun akran grubu tarafından kabul veya reddedilmesi çocuğun sosyal statüsünü belirler ve bu nedenle gelişimin güçlü bir belirleyicisi olarak kabul edilmektedir. Akranlar tarafından kabul görme katılımdan ziyade o grup tarafından sevilmeyi ve hoş karşılanmayı ifade eder (Lindsey, 2002). Akran kabulünü belirleyen kişilik özellikleri arasında uyumlu olma, sorumluluk alma, fiziksel çekicilik, oyun davranışları, popülerlik, işbirliği yapma, yardımsever ve empatik olma, kurallara uyma, problem çözme becerilerine sahip olma, başarılı olma, olumlu ruh hali ve iletişim becerileri, bilişsel ve dilsel yeterlik, kurallara uyma gibi beceriler etkilemektedir (Bradley, 2001; Polenski, 2001; Slaughter vd, 2002).

2.2.4.2. Akranlar Tarafından Reddedilme

Akranlar reddi durumu akranlar veya akran grupları tarafından az sevilme ya da hoşlanılmama durumudur (Farmer, 2000). Akranlar tarafından kabul edilme ve reddedilme, akran ilişkilerinin olumlu ve olumsuz yönlerini temsil eder; bu iki durumda, olumlu davranış, akranlar tarafından kabul ve reddedilmeyi göstermektedir (Gülay, 2010). Akranları tarafından reddedilmekten kaçınmak için çocukların saygı, yardım, nezaket, özür, empati ve sosyal olarak kabul edilen problem çözme gibi temel sosyal becerilere sahip olmaları gerekir. Akranları tarafından reddedilen çocukların gelecekte suçluluk, depresyon, okul reddi, yalan söyleme ve okul korkusu gibi çeşitli patolojik davranışlar sergilemeleri daha olasıdır (Topaloğlu, 2013). Akran grupları tarafından reddedilen çocuklar yetişkinlikte de sosyal çevreye uyum sağlamada zorlanmaktadır (Perolli-Shehu, 2019).

2.2.4.3. Akran Şiddeti

Akran şiddeti, saldırganlıkla ilişkili bir problem türüdür. Olweus (1993), akran şiddetini güçlü olan çocuğun kendisinden daha güçsüz gördüğü bir çocuğa, tekrarlı bir şekilde şiddet göstermesi olarak tanımlamaktadır (Akt. Gülay, 2010). Olweus (1999),

bir eylemin veya davranışın zorbalık olarak tanımlanabilmesi için aşağıda bulunan üç temel ölçütün olması gerektiğini vurgulamıştır:

1. İstekli olarak zarar vermek, saldırganlık göstermek
2. Süreklilik göstermesi, yani zorbanın bu tür davranışları bir kez değil devamlı olarak gerçekleştirmesi
3. İki taraf arasında birinin güçlü birinin güçsüz olması.

Sonuç olarak akran şiddeti, bir bireyin başka bir bireye uyguladığı, tekrarlayan ve sürekliliği olan, gücün kötüye kullanılmasını barındıran, zarar verici saldırgan davranışlardır (Güvenir, 2008).

2.2.4.4. Akran Şiddetine Maruz Kalan Çocuklar

Akran şiddetine maruz kalmanın beş farklı tipi vardır (Hawker ve Boulton, 2000).

1. Dolaylı olarak akran şiddetine maruz kalma: Şiddetin uygulayan çocuğun, bu davranışını genellikle kalabalık ortamlarda gerçekleştirmesi ve güçlükle tanındığı durumdur,
2. İlişkisel olarak akran şiddetine maruz kalma: Reddetme ve tehdit gibi akran kabulüne zarar verecek eylemlerde bulunmadır,
3. Sözel olarak akran şiddetine maruz kalma: Şiddeti uygulayan çocuğun sözel şiddetine maruz kalınan durumdur,
4. Fiziksel olarak akran şiddetine maruz kalma: Fiziksel olarak temasın bulunduğu saldırganlığa maruz kalmadır,
5. Çoklu olarak akran şiddetine maruz kalma: Dolaylı, ilişkisel, sözel ve fiziksel şiddet tiplerinin karışık şekilde bir arada bulunması durumudur.

2.2.5. Okul Öncesi Dönemde Akran İlişkilerini Geliştirmek

Çocuklarda sosyal becerilerin gelişimini desteklemek ve aynı zamanda sosyal becerileri sergileme fırsatı sağlayan arkadaşlık ilişkilerini sağlamak için aşağıdaki unsurların dikkate alınmalıdır:

- Çok popüler olan veya arkadaş edinmekte zorlanan çocuklar belirlenmelidir.
- Aktiviteler ve oyunlar sırasında çocuklar gözetim altında tutulmalı ve kimin lider, kimin geride kalan ve sessiz olduğu belirlenmelidir.
- Grupta oluşan klikleşmelere dikkat edilmeli ve sürekli bir arada bulunan çocuklar ve hangilerinin benzer ilgilere sahip oldukları ortaya konulmalıdır.
- Kuruma yeni gelen çocuk için biri seçilmeli ve kurumu çocuğa tanıtmalıdır.
- Sınıfta herhangi bir yere büyük ve tüylü bir peluş oyuncak konulabilir ve bu oyuncağın kendini yalnız hisseden çocuklar için bir arkadaş olabileceği söylenebilir.
- Çocuklara grup faaliyetlerine katılmalarını sağlayacak taktikler verilmelidir.
- Arkadaşı kurumdan ayrılan çocuklara destek olunmalı ve çocukların birbirlerini hatırlamalarını sağlayan küçük hatıra eşyalar verilebilir.
- Küçük gruplar şeklinde kukla ve oyuncakları kullanarak drama ve tartışma ortamları yaratılmalıdır.
- Sosyal becerilerle ilgili durumlar dramatize edilmelidir.
- Annelerine çok bağlanan çocukların sosyal beceriler kazanmalarını sağlamak için anneler ve öğretmenlerin birlikte çalışması gerekir. Okuldan ayrılan annenin arkasından el sallamak, çocuğa gün boyu kurumda neler yapılacağının anlatılarak çocuğun aydınlatılması, bu bağlamda yaşanması gereken süreçlerden bazıları olabilir (Sevinç, 2005).

Yukarıda da görüldüğü gibi öğretmen liderliği okul öncesi akran ilişkilerinin geliştirilmesinde çok önemli bir yere sahiptir. Öğretmen belli aralıklarla gözlemler yaparak, çocukların oyunlarına dahil olarak, aile ziyaretleri ve uygun bir ortam oluşturma yoluyla akranlarla ilişkilerin gelişimini aktif olarak desteklemelidir.

2.2.6. İlgili Alanyazında Yapılan Araştırmalar

2.2.6.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Fidan (2019) tarafından yapılan "Okul öncesi eğitime devam eden 5 - 6 yaş grubu çocukların ve anne babalarının sosyal beceri düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi" adlı araştırmada yaş ve kardeş sayısı değişkeni incelendiğinde çocuğun sosyal becerisini algılamaları, ebeveynler ve öğretmen görüşlerine göre farklılaşmadığı saptanmıştır. Annenin eğitim düzeyine göre çocukların sosyal beceri düzeylerinin farklılık gösterdiği ancak babanın eğitim düzeyinin çocuğun sosyal becerilerine etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın diğer bir bulgusunda annenin sosyal beceri düzeylerinin her iki cinsiyetteki çocuğu da etkilediği ancak babanın sosyal beceri düzeyinin sadece erkek çocuklar üzerinde etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Uçar (2010) tarafından yürütülen bir çalışmada öğretmenlerin kıdem yılına göre çocukların sosyal beceri seviyelerine etkisi incelenmiştir. Bunun sonucunda kıdem yılının çocukların sosyal becerilerine etkisi olmadığı ortaya konmuştur.

Öztürk (2019) tarafından yapılan bir araştırmada 4-6 yaş grubundaki çocuklarla çalışılmış ve bağlanma stilleri ile sosyal becerileri ve oyun davranışları arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu araştırma sonucunda çocukların cinsiyetlerine göre sosyal beceri düzeylerinin farklılaştığı ve erkek çocukların daha yüksek ortalamalara sahip olduğu saptanmıştır. Araştırmada bağlanma stilleri, sosyal beceri ve oyun davranışları arasından anlamlı bir ilişki olduğu, güvensiz bağlanma stiline sahip çocukların oyun davranışları ve sosyal becerilerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Dinçer, Baş, Teke, Aydın, İpek ve Göktaş (2019) tarafından yapılan "Okul öncesi dönem çocuklarının kişiler arası problem çözme ve sosyal becerileri ile akran ilişkilerinin değerlendirilmesi" adlı çalışmalarının sonucunda çocukların kendini ifade etme becerileri ve iş birliği davranışları arttıkça sosyal olmayan akran çözümlerinin azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca sosyal becerileri yüksek ortalamaya sahip

çocukların olumlu sosyal davranışlara sahip olduğu gibi akran reddi, şikayet, olumsuz iletişim ve alay gibi davranışları az da olsa gösterdikleri bulunmuştur.

Saitoğlu (2020) tarafından yapılan "Okul öncesi çocukların sosyal becerileri ile problem davranışlar ve akran ilişkilerinin sosyo-demografik değişkenlere göre incelenmesi" adlı araştırmada sosyal becerileri zayıf olan çocukların akran ilişkileri de zayıf olduğu ve problemli davranışlar görüldüğü ortaya konmuştur.

Gülay ve Erten (2014) tarafından yürütülen "5-6 yaş çocukların sosyal beceri, akran ilişkileri ve okula uyum düzeyleri ile kardeş değişkenleri arasındaki ilişkiler" adlı çalışmalarında kardeşe sahip olmayan çocukların sosyal beceri düzeyleri kardeşi olan çocuklara göre daha az puan aldıkları saptanmıştır. Ayrıca erkek kardeşi olan çocukların diğer çocuklara göre sosyal beceri düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Döker 2020 yılında yaptığı araştırmasında 4-6 yaş aralığındaki çocuklarla çalışmıştır. Araştırmada çocukların sosyal ve oyun davranışlarının ebeveyn tutumlarıyla ilişkisi incelenmiştir. Araştırma sonucunda akran ilişkilerinin alt boyutu olan oyundan kopma ve oyunun bozulması kategorisinde anlamlı bir farklılık bulunmadığı belirtilmiştir.

2.2.6.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Shin, Cho, Shin, ve Park, (2016) tarafından yapılan "Erken çocukluk dönemi akran ilişkilerinin ergen ruh sağlığı üzerindeki etkileri: Güney Kore'de 6-8 yıllık bir takip çalışması" adlı araştırmalarında çocukları erken çocukluk döneminden ergenliğe dek takip etmişlerdir. Araştırma sonucunda akran ilişkileri sorunları olan çocukların, ergenlik döneminde içe dönük davranış problemleri sergileme olasılıkları daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Çocukların öğretmenlerle ilişkilerinin ve okul öncesi dönemde akran yetkinliğinin yordayıcıları olarak ebeveyne bağlanma ve utangaçlık temsillerinin incelendiği çalışmada, çekingen olan çocukların, akranlarıyla daha az akran ilişkileri

geliştirdikleri ve öğretmenleriyle daha az güvenli ilişkiler yürüttükleri saptanmıştır (Rydell, Bohlin ve Tharell, 2005).

Maleki, Mardani, Mitra Chehrzad, Dianatinasab ve Vaismoradi 2019 yılında çocukların evde ve okuldaki sosyal becerileri üzerine bir araştırma yürütmüşlerdir. Bu araştırmada erkek çocukların kız çocuklara göre daha düşük sosyal becerilere sahip oldukları saptanmıştır. Araştırmanın diğer bir bulgusuna göre çocuğun doğum sırası, baba yaşı, babasının işi, öğretmenin yaşı, öğretmenin eğitimi, öğretmenin deneyimi, okul öncesi sınıflarında çocuk sayıları açısından istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Bierman (2011) tarafından yapılan bir araştırmada öğretmenin akran ilişkileri ve öğrenci çıktıları üzerindeki etkisine dair incelemeler yapmıştır ve öğretmenin akran ilişkilerini üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu ortaya konmuştur.

Kearns, Sebanc, Galvin ve Hernandez (2007) tarafından yapılan araştırmada 3-7 yaş aralığındaki çocuklarla çalışılmış ve bu çocukların sosyal uyumları, arkadaşlık ilişkileri incelenmiştir. Bulgulara göre, yakın arkadaşa sahip ve başarılı arkadaşlık ilişkileri sürdüren çocukların sosyal uyum düzeylerinde pozitif yönde etkilendiği ortaya çıkmıştır.

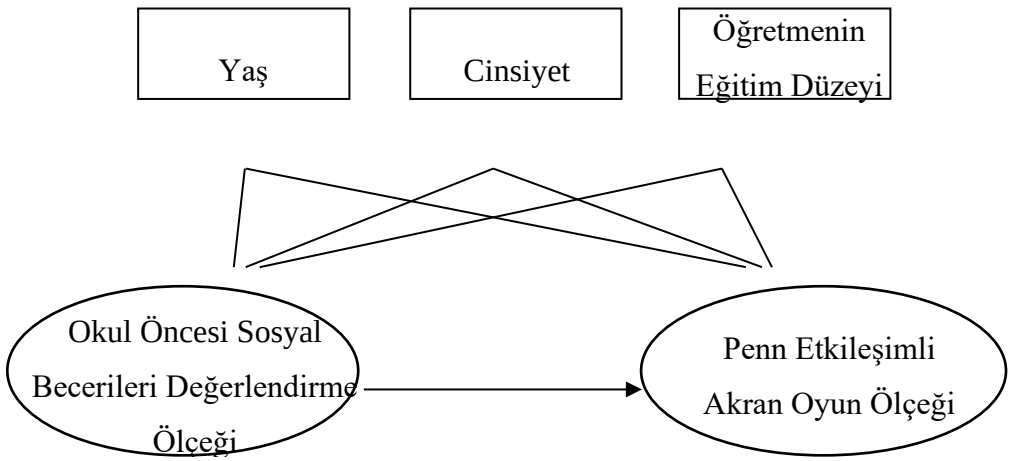
Broekhuizen, Mokrova, Burchinal ve Garrett-Peters, (2016) tarafından yapılan anaokulunda sınıf kalitesi ve çocukların sosyal becerileri ile davranış sorunlarının incelendiği araştırmada daha yüksek sınıf kalitesi deneyimleyen çocukların, yüksek sınıf kalitesi yaşamayan çocuklara kıyasla hem okul öncesi eğitim kurumunda hem de birinci sınıfta daha iyi sosyal beceriler ve daha az davranış sorunu sergilendikleri ortaya konmuştur.

BÖLÜM 3. YÖNTEM

Araştırma Modeli

Okul öncesi eğitimi alan çocukların etkileşimli akran ilişkilerinin sosyal beceriler üzerine etkisinin inceleneceği bu araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Karasar (2017) göre tarama modeli, var olan durumu ya da olayı olduğu gibi betimleyen araştırma türüdür ve ilişkisel tarama modelleri de en az iki değişken arasında değişimin olduğunu ya da düzeyini saptamayı amaçlayan araştırma modelidir.

Araştırmanın amacı göz önünde bulundurularak hazırlanmış olan araştırma hipotezi Şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 1. Araştırma Modeli

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni 2020-2021 eğitim öğretim yılında İstanbul ili Bahçelievler ilçesi Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı anasınıflarına devam eden okul öncesi çocuklarıdır. Araştırmanın örneklemi ise 2020-2021 eğitim öğretim yılında İstanbul ili Bahçelievler ilçesi Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı tesadüfi örnekleme yoluyla seçilen okul öncesi çocukları oluşturmuştur. 7 Haziran – 15 Eylül arasında uygulanan ölçeklere toplam 154 çocuk katılım göstermiştir.

Veriler ve Toplanması

Okul öncesi eğitimi alan çocukların etkileşimli akran ilişkilerinin sosyal beceriler üzerine etkisinin incelendiği bu araştırma için öncelikle İstanbul Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nden etik kurul onayı alınmıştır. Onaylar çıktıktan sonra İstanbul İl Milli Eğitim'e başvuru yapılmış ve gerekli tüm izinler alınmıştır (EK 1). Bu araştırma pandemi döneminde gerçekleştirilmiştir. Pandemi nedeniyle verilerin toplanması oldukça sınırlıdır, bu nedenle araştırmada kullanılmış olan akran ilişkilerini incelemek üzere Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği Öğretmen Formu (PEAOÖ-Ö) Google Formlar aracılığıyla toplanmıştır. Araştırma sosyal becerileri incelemek üzere kullanılmış olan Okul Öncesi Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği (OSBED) okullara araştırmacı tarafından ulaştırılıp iki gün sonra geri toplanmıştır. Öğretmenler her çocuk için kodlama yapıp isim bilgisi vermemiştir.

Araştırmada, çocuk hakkında temel oluşturacak bazı bilgileri toplamak amacıyla çocuğun yaşı, cinsiyeti ve öğretmenin eğitim düzeyi ile konuyla ilgili seminer alma durumlarını belirten demografik bilgilere yer verilmiştir. Bu bilgiler için ayrıca kişisel bilgi formu hazırlanmamış olup ölçeklerin başında kısa bir bölüm olarak verilmiştir. Çocukların akran ilişkilerini incelemek üzere Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği Öğretmen Formu (PEAOÖ-Ö) ve sosyal becerileri incelemek üzere Okul Öncesi Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği (OSBED) kullanılmıştır.

Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği (Penn Interactive Peer Play Scale (PIPPS)): Bu ölçek Fantuzzo, McWayne, Sekino ve Hampton tarafından 1998 yılında geliştirilmiştir. Ölçeğin amacı 60-72 aylık okul öncesi eğitimi gören çocukların serbest oyun eylemleri sırasında akranlarıyla oynarken göstermiş oldukları oyun davranışlarını tespit etmek üzere geliştirilmiştir. Ölçeğin en göze çarpan özellikleri; çocukların serbest oyun esnasında incelenmesi, çocuğu öğretmenin ve ebeveynlerin değerlendirmesi ve düşük sosyoekonomik düzeydeki çocukların oyun eylemlerini incelemesidir.

Ölçek toplamda 32 maddeden oluşmakta, ebeveynlere ve öğretmenlere yönelik iki çeşidi bulunmaktadır. Ölçek dörtlü likert tipinde hazırlanmış olup davranışların karşısında "her zaman", "sık sık", "nadiren" ve "hiçbir zaman" şeklinde

derecelendirilmiştir. Ölçeğin alt boyut puanları Kolmogorov-Smirnov testi sonuçları ve çarpıklık basıklık değerleri incelendiğinde normal dağılım göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Penn Etkileşimli Akran Oyunları Ölçeği alt boyutlarından Oyun Etkileşimi (Ebeveyn) Cronbach's Alfa katsayısı 0,967, Oyunun Bozulması (Ebeveyn) Cronbach's Alfa katsayısı 0,946, Oyundan Kopma (Ebeveyn) Cronbach's Alfa katsayısı 0,982, Oyun Etkileşimi (Öğretmen) Cronbach's Alfa katsayısı 0,964, Oyunun Bozulması (Öğretmen) Cronbach's Alfa katsayısı 0,827, Oyundan Kopma (Öğretmen) Cronbach's Alfa katsayısı 0,975 olarak hesaplanmıştır.

Araştırma kapsamında var olan verilerin normal dağılıma sahip olduğu ve Penn etkileşimli akran oyun ölçeği "kabul edilebilir seviye"de güvenirliliğe sahipken, alt boyutlarının "yüksek düzey"de güvenirliliğe sahip olduğu bulunmuştur. Cronbach Alpha değerleri Bulgular kısmında Tablo 3'te ayrıntılı olarak verilmiştir.

Okul Öncesi Sosyal Beceriler Değerlendirme Ölçeği (OSBED): 2012 yılında destek projesi kapsamında Ömeroğlu ve arkadaşları tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin amacı, 36-72 ay arası çocukların sosyal beceri düzeylerini belirlemektir. Ebeveyn ve öğretmen olmak üzere iki versiyonu vardır. Her iki form da 49 maddeden oluşmaktadır. Başlangıç, akademik destek, arkadaşlık ve duyguları yönetme becerileri olmak üzere dört alt boyuta sahiptir. Bu formlar çocuk için ebeveyn ya da öğretmen tarafından doldurulmaktadır. Başlangıç becerileri 12 maddeden, akademik destek becerileri 12 maddeden, arkadaşlık becerileri 13 maddeden ve duygularını yönetme becerileri 12 maddeden oluşmaktadır. Ölçekteki maddeler beşli likert ölçek ile derecelendirilmiştir. Seçenekler "Hemen hemen hiç", "Nadiren", "Bazen", "Çoğu zaman", "Hemen hemen her zaman" dır. Osbed puanlarının güvenirliği incelendiğinde alt becerilerinin Cronbach Alpha değeri başlangıç becerileri .89, akademik beceriler .88, arkadaşlık becerileri .92, duygularını yönetme becerileri .92 olduğu saptanmıştır. Bu sonuçlar testin geçerli ve güvenilir olduğunu göstermektedir.

Araştırma kapsamında yapılan güvenirlik analizine göre Okul öncesi sosyal beceri ölçeği ile tüm alt boyutların ise "yüksek düzey"de güvenirliliğe sahip olduğu

görülmüştür. Cronbach Alpha değerleri ayrıntılı olarak Bulgular bölümünde Tablo 3'te verilmiştir.

Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumlanması

Elde edilen veriler IBM SPSS 26 (Statistical Package for Social Sciences) istatistik programına girilerek analiz edilmiştir. Ölçeklerin güvenirlilik düzeyleri cronbach-alpha katsayısı ile test edilmiştir. Verilerin normal dağılıma sahip olup olmadığının belirlenmesi amacıyla, çarpıklık ve basıklık değerleri kontrol edilmiştir. Katılımcılar hakkında bilgi edinebilmek amacıyla frekans yüzdesine bakılmıştır. Hipotezleri test etmek amacıyla, T-Testi, Anova analizi, korelasyon, basit regresyon ve Scheffe analizleri kullanılmıştır.

T-Testi, bir değişken açısından iki grubun ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını saptayan testtir. Varyans analizi (Analysis of Variance – ANOVA) en az üç değişken arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını saptamak için kullanılan testtir. İki değişken arasındaki ilişkiyi belirlemek için kullanılan analiz, korelasyon analizidir. Bir bağımlı değişkenin, bir ya da daha fazla bağımsız değişken ile değerinin tahmin edilmesini sağlayan analiz yöntemine regresyon analizi denir. Scheffe testi, gruplar arasında farklı olan grup hakkında önceden bir bilgi bulunmadığında her bir grubu diğerleriyle çift olarak karşılaştırmayı sağlayan post-hoc testlerdendir (İslamoğlu ve Alnıaçık, 2016).

BÖLÜM 4. BULGULAR VE YORUMLAR

4.1.Bulgular

4.1.1.Normallik Testi

Normal dağılıma sahip verilere parametrik testler uygulamakta iken, normal dağılıma sahip olmayan verilere non-parametrik testler uygulanmaktadır. Sosyal bilimler için verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini anlamanın bir yolu, çarpıklık ve basıklık değerlerine bakmaktır. Çarpıklık ve basıklık değerleri -2 ile +2 arasında yer alması, verilerin normal bir dağılıma sahip olduğunu göstermektedir (George ve Mallery; 2010). Analiz sonuçları Tablo 1'de görülmektedir.

Tablo 1. Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

Ölçek ve Alt Boyutları	Çarpıklık	Basıklık
Okul Öncesi Sosyal Beceri	-,831	,291
Penn Etkileşimli Akran Oyunu	,537	1,092

Tablo 1 incelendiğinde, okul öncesi sosyal beceri ve penn etkileşimli akran oyununa ilişkin verilerin normal dağılıma sahip oldukları görülmektedir.

4.1.2. Güvenirlilik Analizi

Sosyal bilimlerdeki araştırmalarda güvenirlilik analizi yapmak için genellikle Cronbach Alpha katsayısı kullanılmaktadır. Cronbach Alpha katsayısı için yapılan değerlendirme kriterleri Tablo 2'de gösterilmiştir (İslamoğlu ve Alnıaçık; 2016).

Tablo 2. Güvenirlik Analizi

Cronbach's Alpha	Kriter
0,00 < Cronbach Alpha < 0,40	Güvenilir Değildir
0,41 < Cronbach Alpha < 0,60	Güvenirliliği Düşüktür
0,61 < Cronbach Alpha < 0,80	Kabul Edilebilir
0,81 < Cronbach Alpha < 1,00	Güvenirliliği Yüksektir

Sürdürülebilir bilinç ölçeğine ve alt boyutlarına yönelik yapılmış olan Cronbach's Alpha testinin sonucu, Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3. Güvenilirlik Analizi

Ölçekler ve Alt Boyutları	Cronbach's Alpha	Madde Sayısı
Okul Öncesi Sosyal Beceri	,978	49
Başlangıç Becerileri	,945	12
Akademik Becerileri	,930	12
Arkadaşlık Becerileri	,949	13
Duyguları Yönetme Becerileri	,944	12
Penn Etkileşimli Akran Oyunu	,658	29
Oyun Etkileşimi	,863	10
Oyunun Bozulması	,873	10
Oyundan Kopma	,801	9

Tablo 3 incelendiğinde;

Penn etkileşimli akran oyun ölçeği "kabul edilebilir seviye"de güvenirliliğe sahipken, alt boyutlarının "yüksek düzey"de güvenirliliğe sahip olduğu,

Okul öncesi sosyal beceri, ölçeği ile tüm alt boyutların ise "yüksek düzey"de güvenirliliğe sahip olduğu görülmektedir.

4.1.3. Katılımcıların Demografik Özelliklerine Ait Bulgular

Araştırma kapsamında, 154 kişi katılımcı olarak anketi cevaplamayı kabul etmiştir. Katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek amacıyla frekans yüzdesi incelenmiştir. Analiz sonuçları Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Örneklemin Demografik Bilgilere İlişkin Frekans Dağılımı

		Frekans	Yüzde
Yaş	5 Yaş	123	79,9
	6 Yaş	31	20,1
Cinsiyet	Kız	74	48,1
	Erkek	80	51,9
Öğretmenin	Önlisans	38	24,7

Eğitim Düzeyi	Lisans	108	70,1
	Yüksek Lisans	8	5,2
Öğretmenin Seminer Alma Durumu	Evet	53	34,4
	Hayır	101	65,6

Tablo 4 incelendiğinde; çocukların %79,9'u 5 yaşında ve %20,1'i 6 yaşındadır. Çocukların %87,1'i kız, %51,9'u erkektir. Öğretmenlerin %24,7'si ön lisans, %70,1'i lisans ve %5,2'si yüksek lisans eğitim düzeyine sahiptirler. Öğretmenlerin %34,4'ü sosyal beceri ile ilgili seminere katılmışken, %65,6'sı seminere katılmamıştır.

4.1.4.Ölçeklere ve Alt Boyutlarına İlişkin Ortalamalar

Katılımcıların vermiş oldukları cevapların ortalama değerleri Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5.Araştırma değişkenlerine İlişkin Ortalama Değerler

Ölçek ve Alt Boyutları	Ortalama
Okul Öncesi Sosyal Beceri	3,84
Başlangıç Becerileri	3,92
Akademik Becerileri	3,92
Arkadaşlık Becerileri	3,93
Duyguları Yönetme Becerileri	3,58
Penn Etkileşimli Akran Oyunu	1,95
Oyun Etkileşimi	2,68
Oyunun Bozulması	3,48
Oyundan Kopma	2,89

Tablo 5 incelendiğinde, okul öncesi sosyal beceri değerlendirme ölçeğinin ve alt boyutlarına ait ortalama değerlerin, 3,58 ile 3,93 arasında olduğu görülmektedir. Bu sonuca bakarak öğretmenlerin çocukların sahip oldukları beceriler için "bu beceriyi kullanmada çoğu zaman iyi" yanıtı daha çok verdikleri ortaya çıkmıştır.

Penn etkileşimli akran oyunu ölçeği ve alt boyutlarına ait ortalama değerlerin, 1,95 ile 3,48 arasında olduğu görülmektedir. Bu değerlere bakıldığında öğretmenlerin

çocukların akran ilişkileri hakkında "hiçbir zaman ve sık sık" yanıtını daha çok verdikleri ortaya çıkmıştır.

4.1.4.1. H_1 Hipotezine Yönelik Analiz Sonuçları

Okul öncesi eğitimi alan çocukların sosyal beceri düzeyinin, cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla bağımsız örneklem T-Testi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Sosyal Beceri-Cinsiyete İlişkin Bağımsız Örneklem T-Testi

	N	**Ortalama**	**S.S.**	**t**	**P**
Kız	74	3,98	,64	2,302	**,023***
Erkek	80	3,71	,76		

*p<0,05

Elde edilen bulgulara göre;

Okul öncesi eğitimi alan çocukların sosyal beceri düzeyi, cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir (t=2,302; p<.05). Kız çocukların sosyal becerilere ilişkin ortalaması 3,98 iken, erkek çocukların sosyal becerilere ilişkin ortalaması 3,71'dir. Ortalamalar arasındaki fark, istatiksel olarak anlamlıdır. Kız çocuklarının sosyal beceri düzeylerinin erkeklere göre daha fazla olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre, H_1 hipotezi kabul edilmiştir.

4.1.4.2. H_2 Hipotezine Yönelik Analiz Sonuçları

Okul öncesi eğitimi alan çocukların sosyal beceri düzeyinin, yaşa göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla T-Testi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7. Sosyal Beceri-Yaşa İlişkin Bağımsız Örneklem T-Testi

	N	**Ortalama**	**S.S.**	**F**	**P**
5 Yaş	123	3,80	,74	-1,463	,146
6 Yaş	31	4,00	,61		

Elde edilen bulgulara göre;

Okul öncesi eğitimi alan çocukların sosyal beceri düzeyi, yaşa göre anlamlı farklılık göstermemektedir (F= -1,463; p>.05). Bu sonuca göre, H_2 hipotezi red edilmiştir.

4.1.4.3. H_3 Hipotezine Yönelik Analiz Sonuçları

Okul öncesi eğitimi alan çocukların sosyal beceri düzeyinin, öğretmenin eğitim düzeyine göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla Anova analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8.Sosyal Beceri-Öğretmen Eğitim Düzeyine İlişkin Anova Analizi

	N	Ortalama	S.S.	F	P
Ön lisans	38	3,85	,66		
Lisans	108	3,82	,77	,098	,906
Yüksek Lisans	8	3,94	,23		

Elde edilen bulgulara göre;

Okul öncesi eğitimi alan çocukların sosyal beceri düzeyi, öğretmenin eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir (F=,098; p>.05). Bu sonuca göre, H_3 hipotezi red edilmiştir.

4.1.4.4. H_4 Hipotezine Yönelik Analiz Sonuçları

Okul öncesi eğitimi alan çocukların etkileşimli akran oyunu düzeyinin, cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla bağımsız örneklem T-Testi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 9.Etkileşimli Akran Oyunu-Cinsiyete İlişkin Bağımsız Örneklem T-Testi

	N	Ortalama	S.S.	t	P
Kız	74	1,94	,23	-,517	,606
Erkek	80	1,96	,26		

Elde edilen bulgulara göre;

Okul öncesi eğitimi alan çocukların etkileşimli akran oyunu düzeyinin, cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermemektedir (t=-,517; p>.05). Kız çocukların etkileşimli akran oyunu düzeyine ilişkin ortalaması 1,94 iken, erkek çocukların etkileşimli akran oyunu düzeyine ilişkin ortalaması 1,96'dır. Ortalamalar arasındaki fark, istatiksel olarak anlamlı değildir. Bu sonuca göre, H_4 hipotezi red edilmiştir.

4.1.4.5. H_5 Hipotezine Yönelik Analiz Sonuçları

Okul öncesi eğitimi alan çocukların etkileşimli akran oyunu düzeyinin, yaşa göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla T-Testi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10.Etkileşimli Akran Oyunu-Yaşa İlişkin Bağımsız Örneklem T-Testi

	N	**Ortalama**	**S.S.**	**t**	**P**
5 Yaş	123	1,95	,25	-,609	,543
6 Yaş	31	1,98	,24		

Elde edilen bulgulara göre;

Okul öncesi eğitimi alan çocukların etkileşimli akran oyunu düzeyi, yaşa göre anlamlı farklılık göstermemektedir (F= -,609; p>.05). Bu sonuca göre, H_5 hipotezi red edilmiştir.

4.1.4.6. H_6 Hipotezine Yönelik Analiz Sonuçları

Okul öncesi eğitimi alan çocukların etkileşimli akran oyunu düzeyinin, öğretmenin eğitim düzeyine göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla Anova analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 11'de gösterilmiştir.

Tablo 11.Etkileşimli Akran Oyunu-Öğretmen Eğitim Düzeyine İlişkin Anova Analizi

	N	**Ortalama**	**S.S.**	**F**	**P**
Önlisans	38	1,86	,22		
Lisans	108	1,97	,24	5,519	**,005****
Yüksek Lisans	8	2,13	,32		

**p<0,01

Elde edilen bulgulara göre;

Okul öncesi eğitimi alan çocukların etkileşimli akran oyunu düzeyi, öğretmenin eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermektedir (F=5,519; p<.01). Bu sonuca göre, H_6 hipotezi kabul edilmiştir.

Tespit edilmiş olan farkın hangi gruplar arasında olduğunun anlaşılabilmesi için, Post-Hoc analizlerinden Scheffe analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçları, Tablo 12'de gösterilmiştir.

Tablo 12. Etkileşimli Akran Oyunu-Öğretmen Eğitim Düzeyine İlişkin Scheffe Testi

		Ortalama Fark	**Standart Sapma**	**p**
Önlisans	Lisans	-,11	,045	**,045***
	Yüksek Lisans	-,27	,093	**,015***

*p<0,05

Analiz sonucu incelendiğinde;

Ön lisans eğitim düzeyine sahip öğretmenlerin, lisans ve yüksek lisans eğitim düzeyine sahip öğretmenlere göre çocukların akran oyun düzeyleri konusunda daha az puana sahip oldukları görülmektedir. Lisans ve yüksek lisans eğitim düzeyine sahip öğretmenlerin arasındaki farklılık istatiksel açıdan anlamlı değildir.

4.1.4.7. H_7 Hipotezine Yönelik Analiz Sonuçları

Okul öncesi eğitim alan çocukların sosyal beceri düzeyleri ile etkileşimli akran oyun düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olup olmadığı tespit etmek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır.

Yapılmış olan korelasyon analizi sonuçları Tablo 13'te gösterilmiştir.

Tablo 13.Korelasyon Analizi Sonuçları

Değişkenler ve Alt Boyutları	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**

1. Okul Öncesi Sosyal Beceri	,850**	,933**	,941**	,862**	-,016	,444**	,275**	,111
2. Başlangıç Becerileri		762**	,744**	,538**	,099	,483**	,162*	,067
3. Akademik Becerileri			,835**	,763**	,004	,398**	,227**	,084
4. Arkadaşlık Becerileri				,790**	-,041	,386**	,286**	,103
5. Duyguları Yönetme Becerileri					-,120	,322**	,310**	,142
6. Penn Etkileşimli Akran Oyunu						,246**	-,716**	-,386**
7. Oyun Etkileşimi							,388**	,297**
8. Oyunun Bozulması								,475**
9. Oyundan Kopma								

*=p<0,5, **=p<0,01

Elde edilen bulgulara göre;

Sosyal beceri ile etkileşimli akran oyunu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (r= -,016;p>,05). Bu bulgu sonucunda, H_7 hipotezi red edilmiştir.

4.1.4.8. H_8 Hipotezine Yönelik Analiz Sonuçları

Sosyal becerinin etkileşimli akran oyunu üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 14'te gösterilmiştir.

Tablo 14. Basit Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	**Model Özeti**		**Anova Analizi**		**Katsayılar**	
	R	R^2	F	Sig	B	Sig
Etkileşimli Akran Oyunu	,016	,000	,041	,840	-,006	,840

(Bağımlı Değişken: Sosyal Beceri)

Analiz sonuçları incelendiğinde; etkileşimli akran oyunundaki 1 birimlik değişim ile, işe bağlılık düzeyinde yaklaşık -,006 birimlik değişimin ortaya çıktığı ve bu değişimin istatiksel olarak anlamlı olmadığı (B=-,006; p>,05) tespit edilmiştir.

Bu bulgular sonucunda, etkileşimli akran oyununun sosyal beceriler üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı görüldüğünden H_8 hipotezi red edilmiştir.

4.1.5. Hipotez Sonuçları

Araştırmada yapılmış olan analizler sonucunda, hipotezlerin kabul veya red durumuna ilişkin sonuçlar Tablo 15'de gösterilmiştir.

Tablo 15. Hipotez Sonuçları

Hipotezler	Sonuç
H_1: Okul öncesi eğitimi alan çocukların sosyal beceri düzeyi, cinsiyete göre farklılık göstermektedir.	Kabul
H_2: Okul öncesi eğitimi alan çocukların sosyal beceri düzeyi, yaşa göre farklılık göstermektedir.	Red
H_3: Okul öncesi eğitimi alan çocukların sosyal beceri düzeyi, öğretmenin eğitimin durumuna göre farklılık göstermektedir.	Red
H_4: Okul öncesi eğitimi alan çocukların etkileşimli akran oyun düzeyi, cinsiyete göre farklılık göstermektedir.	Red
H_5:Okul öncesi eğitimi alan çocukların etkileşimli akran oyun düzeyi, yaşa göre farklılık göstermektedir.	Red
H_6: Okul öncesi eğitimi alan çocukların etkileşimli akran oyun düzeyi, öğretmenin eğitimin durumuna göre farklılık göstermektedir.	Kabul
H_7: Okul öncesi eğitimi alan çocukların sosyal beceri düzeyi ile etkileşimli akran oyun düzeyi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır	Red
H_8: Okul öncesi eğitimi alan çocukların etkileşimli akran oyununun, sosyal beceri düzeyi üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.	Red

4.2. Yorumlar

Bu bölümde okul öncesi eğitimi alan 60-72 aylık çocukların sosyal becerileri ve akran ilişkileri ile çocuğun yaş, cinsiyet ve öğretmenin konuyla ilgili seminer alma durumları arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını incelemek amacı ile ulaşılan sonuçlara yer verilmiştir.

Bu çalışmadan elde edilen analizlerin sonuçları, araştırmanın hipotezleri ilgili literatürde bulunan bilgiler doğrultusunda açıklanmıştır.

4.2.1. H_1 Hipotezine Yönelik Yorumlar

Okul öncesi eğitimi alan çocukların cinsiyetlerine göre sosyal beceri düzeylerine bakıldığında anlamlı bir fark bulunmuştur. Kız çocukların sosyal beceri düzeyi ortalama

puanları erkek çocukların sosyal beceri düzeyi ortalama puanlarına göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Atmaca (2020) tarafından yapılan 103 okul öncesi dönem çocuğunun ele alındığı ve bazı demografik özelliklere göre sosyal becerilerinin incelendiği araştırmada çocukların cinsiyetlerinin Osbed'in alt boyutlarından olan 'Duygularını Yönetme Becerileri'nde anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Duygularını Yönetme Becerilerinde kız çocukların puan ortalamaları erkek çocuklarınkinden daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır.

Jamyang-Tshering (2004) tarafından yapılan bir araştırmada okul dönemdeki erkek çocukların daha fazla problemli davranışlar sergilediği ve kızlara göre sosyal beceri puanlarının daha düşük olduğu ortaya konmuştur.

Yaşar ve Ekici (2014) tarafından yürütülen bir araştırmada çocukların cinsiyetleri ile sosyal becerileri arasında farklılaşma olduğu ve kız çocukların daha yüksek puanlara sahip oldukları saptanmıştır.

Bolat ve Kahveci (2016) tarafından yapılan araştırmada 4-6 yaş arası çocuklarla çalışmış ve araştırma sonucuna göre cinsiyete göre çocukların sosyal beceri puanlarının farklılaşmadığı saptanmıştır.

Alan yazın incelendiğinde araştırmanın bulguları ile paralel olarak, kız çocuklarının sosyal becerileri düzeylerinin erkek çocuklarına göre daha yüksek olduğunu ortaya koymuş çalışmaları görmek mümkündür (DiPrete ve Jennings, 2009; Eğercioğlu, 2008; Tutkun, 2012; Jamyang Tshering, 2014).

Araştırmada cinsiyetle ilgili bulgular incelendiğinde paralellik gösteren çalışmalar olduğu gibi farklı sonuçları içeren araştırmalarda bulunmaktadır. Sonuçların farklılaşmasının nedeni çocuğun yetiştiği ortam, ebeveyn tutumları ve Türk aile yapısının kız ve erkek çocuğa yönelik bakış açıları olabilir. Çocuğun yetiştiği kültürel ortamda cinsiyete dair roller de edinilmiş olur. Örneğin çocuğun yetiştiği ortamda erkekler kadınlara yardım ediyorsa çocukta bununla özdeşleşecek ve iş birliği yapmayı öğrenecektir veya kız çocuklarının daha içe kapanık büyütüldüğü kesimlerde kız çocuklarının iletişim becerileri daha zayıf olacaktır. Güder ve Yıldız 2014 yılında

yaptıkları araştırmada çocukların toplumsal cinsiyet algılarında ailenin rolünü incelemişler ve bunun sonucunda evde babaların fazla sorumluluk aldığını göre çocukların roller konusunda daha az kalıp yargıları olduğu saptanmıştır. Ayrıca araştırmada çocuklar erkekleri güçlü, kadınları ise zayıf ve güçsüz olarak tanımladıkları ortaya konmuştur.

4.2.2. H_2 Hipotezine Yönelik Yorumlar

Okul öncesi eğitimi alan çocukların yaşlarına göre sosyal beceri düzeylerine bakıldığında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. 6 yaş grubu çocukların sosyal beceri düzey puanına bakıldığında 5 yaş grubundan çok az yüksek olduğu görülmüştür ancak bu fark istatiksel olarak anlamlı değildir.

Bolat ve Kahveci (2016), çalışmasında 4-6 yaş grubu çocukların sosyal becerilerini incelemişlerdir. Araştırma bulgularına göre yaş değişkeninin çocukların sosyal beceri puanlarını değiştirmediğini ortaya koymuşlardır.

Akbaş (2020) tarafından yürütülen çalışmada 60- 72 aylık farklı sosyoekonomik ortamda eğitim alan çocukların sosyal becerileri ve akran ilişkileri incelenmiştir. Araştırma grubuna dahil olan çocuklarda yaşlarına göre sosyal beceri düzeylerine bakıldığında anlamlı bir farklılık saptanmış ve yaş arttıkça sosyal beceri düzeylerinin de arttığı görülmüştür.

Arslan (2013) tarafından yürütülen çalışmada zihinsel engelli bireylerin sosyal becerilerinin yaş değişkenine göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Murphy ve diğerleri (1999), 6 yıl boyunca 4-6 yaş arası çocukları 10-12 yaşa kadar gözlemlemişlerdir. Toplamda 70 çocukla (34 erkek, 36 kız) çalışmışlardır. Çalışmalarını iki yıl ara ile tekrar etmişlerdir. Sosyal becerilerin incelendiği bu çalışmada, çocukların 4-6 yaşta sosyal becerilerinde daha tutarlı olduğu saptanmıştır. Ayrıca 6-10 yaş arasındaki kızların erkeklere göre sosyal beceri puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın bu sonucu ile benzer veya farklı sonuçlara ulaşan çalışma sayısı oldukça kısıtlıdır. Çocukların yaşa göre sosyal beceri düzeylerinin farklılaşmamasının

nedeni olarak bu araştırma grubuna ait çocukların yaşlarının yakın olması ve bundan dolayı benzer sosyal beceri davranışları gösterildiği düşünülmektedir.

4.2.3. H_3 Hipotezine Yönelik Yorumlar

Okul öncesi öğretmenlerinin eğitim seviyelerinin, çocukların sosyal beceri düzeyleri üzerinde etkisine bakıldığında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Yıldız (2016) tarafından yapılan öğretmenlerin sosyal beceri bilgi düzeyleri ile öğrencilerin sosyal becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu doğrultuda öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin öğretmenlerin sosyal beceri bilgi düzeylerine göre farklılaştığı saptanmıştır. Ayrıca öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının sosyal beceri öğretimi konusunda bilgi düzeylerinin yetersiz olduğu belirtilmektedir.

Uçar (2010) tarafından yürütülen bir çalışmada öğretmenlerin kıdem yılına göre çocukların sosyal beceri seviyelerine etkisi incelenmiştir. Bunun sonucunda kıdem yılının çocukların sosyal becerilerine etkisi olmadığı ortaya konmuştur.

Araştırmanın bu bulgusu ile benzer araştırmaların sayısı oldukça azdır. Öğretmenlerin eğitim seviyelerine göre çocukların sosyal beceri düzeylerinin farklılaşmamasının nedeni öğretmenin hangi eğitim seviyesinde olursa olsun sosyal becerilere ilişkin birçok dersin alınabileceği düşünülebilir. Gerek örgün eğitimde gerekse yaygın eğitimde konuyla ilgili destek alınmalıdır. Çocukların en çok model aldıkları kişilerden biri de şüphesiz öğretmenleridir. Sosyal beceri konusunda öğretmenin bilgili ve farkındalık sahibi olması, önem vermesi ve model olması çocukların da sosyal beceri düzeylerine olumlu etki etmesi olağandır.

4.2.4. H_4 Hipotezine Yönelik Yorumlar

Okul öncesi eğitimi alan çocukların cinsiyetlerine göre etkileşimli akran oyunu üzerinde etkisine bakıldığında anlamlı bir farklılığa ulaşılmamıştır. Ortalama puanlarına bakıldığında erkek çocukların az da olsa kız çocuklarından daha yüksek puanlara sahip olduğu ancak bu farkın anlamlı olmadığı görülmüştür.

Akbaş (2020) tarafından yapılan bir araştırmada çocukların cinsiyetleri ile akran oyunu arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Bu bulguya göre Oyun Etkileşimi

(Ebeveyn) alt boyutunda, kızların erkeklere oranla daha düşük puan aldıkları belirtilmiştir.

Döker (2020) tarafından yapılan dört-altı yaş çocukların sosyal ve oyun davranışlarının ebeveyn tutumlarıyla ilişkisinin incelendiği çalışmada akran ilişkilerinin alt boyutu olan oyundan kopma ve oyunun bozulması kategorisinde anlamlı bir farklılık bulunmadığı belirtilmiştir.

Gülay (2011) tarafından yaş ve cinsiyet açısından 5-6 yaş çocuklarının akran ilişkilerinin incelemesi amacıyla gerçekleştirilen araştırma sonucunda çocukların saldırganlık düzeyinde cinsiyete göre farklılaşma olduğu belirlenmiştir.

Araştırmanın bu sonucu ile paralellik gösteren çalışma sayısı oldukça kısıtlıdır. Okul öncesi dönemde çocukların kendi cinsiyet gruplarıyla oynamaya yönelmesi, erkek çocukların hareketli oyunları tercih ederken kız çocukların daha çok akran gruplarıyla sohbete yönelmesinin araştırma sonucunda etkili olduğu düşünülmektedir. Fabes, Martin ve Hanish (2003) yürüttükleri araştırmada çocukların oyun eylemlerinin çocukların cinsiyeti ve oyun oynadıkları arkadaşının cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığını değerlendirmişlerdir. Çocuklar yemek ve uyku saatlerinin haricinde hafta içi her gün toplamda yedi ay gözlemlenmiştir. Araştırmaya göre, erkek çocukların kız çocuklardan daha çok hareketli oyunları tercih ettikleri belirlenmiştir. Çocukların kendi cinsiyetlerindeki arkadaşlarıyla daha çok oyun oynadıkları, aynı yaş ve özellikteki çocukların oyun davranışlarının çocuğun kendi cinsiyetine göre değiştiği sonucuna ulaşılmıştır.

4.2.5. H_5 Hipotezine Yönelik Yorumlar

Okul öncesi eğitimi alan çocukların etkileşimli akran oyunu düzeyi, yaşa göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Puan ortalamalarına baktığımızda 6 yaş grubu çocukların az bir fark da olsa 5 yaş grubu çocuklardan daha fazla puan aldıkları ancak bu farkın anlamlı olmadığı görülmüştür.

Döker (2020) tarafından yapılan 4-6 yaş çocukların sosyal ve oyun davranışları ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmada ‘oyunun bozulması’

alt boyutunda puanları arasında yaşa göre anlamlı farklılıklar bulunmazken ‘oyundan kopma’ alt boyutunda anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Aydın 2008 yılında yaptığı bir araştırmada 3-6 yaş çocuklarının sembolik oyun davranışlarında 5 yaşa göre anlamlı bir farklılaşma olduğu saptanmıştır.

Bolat ve Kahveci (2016) tarafından yapılan araştırmada, 5-6 yaş çocuklarının oyun davranışlarında yaşa göre anlamlı farklılaşmalar olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada bu bulgunun ortaya çıkmasında çocukların yaşları yakın olduğu için benzer gelişim özellikleri gösterdikleri düşünülmektedir. Puan ortalamalarına bakıldığında 6 yaş grubu çocukların az da olsa fazla puan alması daha fazla okul öncesi eğitim alma süresine sahip olmaları, daha fazla deneyim yaşama ve bulundukları ortama, öğretmenlerine, okula, arkadaşlarına alışma şansı bulmalarından kaynaklı olduğu düşünülmektedir.

4.2.6. H_6 Hipotezine Yönelik Yorumlar

Okul öncesi eğitimi alan çocukların etkileşimli akran oyunu düzeyi, öğretmenin eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır. Ön lisans eğitim düzeyine sahip öğretmenlerin, lisans ve yüksek lisans eğitim düzeyine sahip öğretmenlere göre çocukların akran oyun düzeyleri konusunda daha az puana sahip oldukları saptanmıştır. Ancak lisans ve yüksek lisans eğitim düzeyine sahip öğretmenlerin arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Rydell, Bohlin ve Tharell (2005) tarafından yapılan çalışmada, ebeveynlere bağlılık ve çekingenliğin çocukların okul öncesi öğretmenleri ve akran yeterlilikleriyle ilişkisini incelemişlerdir. Araştırmanın sonuçlarına göre çekingen olan çocukların, çekingen olmayanlara göre öğretmenleriyle daha az güvenli ilişkiler kurdukları ve daha az yeterli akran ilişkileri geliştirdiklerini ortaya koymuşlardır. Çekingen çocuklar, çekingen olmayanlara göre akranlarıyla daha az etkileşime girmektedirler.

Bierman KL (2011), tarafından yapılan bir araştırmada öğretmenin akran ilişkileri ve öğrenci çıktıları üzerindeki etkisine dair incelemeler yapmıştır ve öğretmenin akran ilişkilerini üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu ortaya konmuştur.

Araştırmanın çocukların akran oyun ilişkileri üzerinde öğretmenin eğitim seviyesinin etkisinin incelendiği bu kısımda paralellik gösteren araştırma sayısı oldukça kısıtlıdır. Ön lisans düzeyindeki öğretmenlerin lisans ve yüksek lisans düzeyindeki öğretmenlerden akran oyun ilişkilerinde daha az puan almasının nedeni lisans ve yüksek lisansta oyun konusunda birçok eğitimin alınması, sosyal becerilerle ilgili ders alınması, dört yıllık eğitim süresince daha fazla bilgi edinilmesi olabilir.

4.2.7. H_7 Hipotezine Yönelik Yorumlar

Sosyal beceri ile etkileşimli akran oyunu arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmadığı ortaya çıkmıştır.

Kearns, Sebanc, Galvin ve Hernandez (2007) tarafından yapılan araştırmada 3-7 yaş aralığındaki çocuklarla çalışılmış ve bu çocukların sosyal uyumları, arkadaşlık ilişkileri incelenmiştir. Bulgulara göre, yakın arkadaşa sahip ve başarılı arkadaşlık ilişkileri sürdüren çocukların sosyal uyum düzeylerinde pozitif yönde etkilendiği ortaya çıkmıştır.

Akbaş (2020), tarafından yapılan bir araştırmada, Oyun etkileşimi (Ebeveyn)alt boyutu ve Oyun etkileşiminden (Öğretmen) alt boyutundan alınan puanlar arasında anlamlı pozitif bir ilişki; Oyunun bozulması (Ebeveyn) alt boyutu, Oyundan kopma (Ebeveyn) alt boyutu, Oyunun Bozulması (Öğretmen) alt boyutu ve Oyundan Kopma (Öğretmen) alt boyutundan alınan puanlar arasında anlamlı negatif bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Zosh ve Jensen (2016) araştırmasında oyunun çocuğun gelecek yıllardaki sahnesi olduğunu söylemişlerdir. Çocuğun oyun esnasında birçok beceriyi edindiği ve yine oyun eylemleriyle kalıcılığını sağladığı sonucuna ulaşmışlardır. Çocuğun erken yaşta oyunla birlikte deneyim fırsatı yakaladığı ve bu deneyimlerin çocuğun ileriki yaşamında sosyal becerilerini etkilediğini belirtmişlerdir.

Howes, Hamilton ve Philipsen (1998) araştırmasında, dokuz yıl boyunca çocukları bir çok farklı ortamda gözlemlemişlerdir. Bu çalışmaya göre, yaşamın ilk yıllarında yaşıtlarıyla olumlu etkileşimler kuran çocukların ilerleyen zamanlarda daha az içe dönük davranışlar gösterdikleri belirlenmiştir.

4.2.8. H_8 Hipotezine Yönelik Yorumlar

Etkileşimli akran oyununun sosyal beceriler üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Bu bulgular sonucunda, etkileşimli akran oyununun sosyal beceriler üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı görüldüğünden H_8 hipotezi red edilmiştir.

Andrade, Browne ve Tannock, (2014) tarafından yapılan Kanada'da 149 okul öncesi dönem çocuğun dahil edildiği araştırmada, daha az sorunlu davranış sergileyen çocukların yüksek prososyal becerilere sahip olduğu ve akran ilişkilerinde daha az sorun yaşadıkları ortaya konmuştur.

Yapılan bir araştırmada çocukların sosyal yetkinlik ve davranışları ile sosyal problem çözme becerileri incelenmiştir. Araştırma sonucunda beş yaşındaki çocukların içe dönük davranışları ile sosyal problem çözme becerileri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Yaralı ve Özkan, 2016).

Jones, Greenberg ve Crowley (2015) yaptıkları araştırmada çocukların akranlarıyla iş birliği kurmasında oyunun etkisinin önemine değinmişlerdir. Çocuklar oyun esnasında yaşıtlarıyla sürekli etkileşim kurarak sorunlarına çözüm üretme, sözlü açıklama yapma becerisine ve etkili dinleme becerilerine olumlu etkisinin olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Bu araştırmanın pandemi döneminde gerçekleştirilmesi ve 154 öğretmene ulaşılması araştırmanın sonucunu etkilemiş olabilir. Pandemi döneminde okulların bir süre kapalı kalması, uzaktan eğitim yapılması ve okullar açıldığında birlikte oyunlar yerine daha çok bireysel oyunlara yönelmesi çocukların akran ilişkilerini ve sosyal becerilerini etkilemiştir. Bu sebeple çocuklar bu dönemde okulda arkadaşlarıyla etkileşim kurmuştur ancak evde ebeveynleriyle daha çok etkileşimde bulunmuşlardır. Bu sırada çocuklar ebeveynlerini model alma fırsatı elde etmiş ve akranlarıyla olan etkileşimi düşmüştür. Dolayısıyla çocukların pandemi döneminde ebeveynleriyle daha çok vakit geçirmesinin, bu araştırmada etkileşimli akran oyununun sosyal beceriler üzerinde anlamlı bir etkisinin çıkmamasını etkilediği düşünülebilir.

Bandura (1991) çocukların çevresini gözlem ve taklit yoluyla kendisinden beklenen davranışları öğrendiklerini ifade etmektedir. Buna bağlı olarak çocukların ilk sosyal etkileşime girecekleri alan olarak aile, çocuğun gelecek hayatta kurallarını oluşturmasında öneme sahiptir. Cinsiyet rolleri ise evde ebeveynlerin gözlemlenmesi ve cinsiyete göre hangi davranışların uygun olduğu bu yolla kazanılmaktadır. Böylece çocuk ailede başlayan sosyal deneyimleri zamanla topluma da aktarır (Akt. Kılıç, Beyazova, Akbaş, Zara ve Serhatlı, 2014). Menekşe (2019) tarafından yapılan bir araştırmada cinsiyet farklarının, çocukların kadın kalıp yargı durumlarını etkilediği, kız çocukların daha fazla kalıp yargılara sahip oldukları ve kadın özelliklerine ilişkin kalıp yargıların daha fazla olduğu bulunmuştur.

BÖLÜM 5. SONUÇ

Bu araştırmada okul öncesi eğitim alan, 60-72 aylık çocukların sosyal becerilerinin etkileşimli akran ilişkilerine etkisi incelenmiştir. Araştırmanın hedefleri doğrultusunda bu çalışmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Bu kapsamda 2020-2021 eğitim öğretim yılında İstanbul ili Bahçelievler ilçesi Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı anasınıflarında görev yapan 154 okul öncesi öğretmenine ulaşılmıştır. Araştırmada, çocuk hakkında temel oluşturacak bazı bilgileri toplamak amacıyla çocuğun yaşı, cinsiyeti ve öğretmenin eğitim düzeyi ile konuyla ilgili seminer alma durumlarını belirten demografik değişkenlere yer verilmiştir. Çocukların akran ilişkilerini incelemek üzere Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği Öğretmen Formu (PEAOÖ-Ö) ve sosyal becerileri incelemek üzere Okul Öncesi Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği (OSBED) kullanılmıştır.

Elde edilen veriler IBM SPSS 26 (Statistical Package for Social Sciences) istatistik programına girilerek analiz edilmiştir. Ölçeklerin güvenirlilik düzeyleri cronbach-alpha katsayısı ile test edilmiştir. Verilerin normal dağılıma sahip olup olmadığının belirlenmesi amacıyla, çarpıklık ve basıklık değerleri kontrol edilmiştir. Katılımcılar hakkında bilgi edinebilmek amacıyla frekans yüzdesi incelenmiştir. Hipotezleri test etmek amacıyla, T-Testi, Anova analizi, korelasyon ve basit regresyon analizleri kullanılmıştır.

Araştırmanın bulgularına bakılarak ulaşılan genel sonuçlar şunlardır:

Araştırmanın normallik değerleri incelendiğinde, Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği Öğretmen Formu (PEAOÖ-Ö) ve Okul Öncesi Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği(OSBED)ne ilişkin verilerin normal dağılıma sahip oldukları görülmüştür. Araştırmanın güvenirliğini ölçmek üzere kullanılan Cronbach's Alpha testinin sonucuna göre Penn etkileşimli akran oyun ölçeği "kabul edilebilir seviye" de güvenirliliğe sahip olduğu, alt boyutlarının "yüksek düzey" de güvenirliliğe sahip olduğu; okul öncesi sosyal beceri ölçeğinin ise tüm alt boyutlarının "yüksek düzey "de güvenirliliğe sahip olduğu görülmüştür.

Araştırmanın sonucuna göre, okul öncesi sosyal beceri değerlendirme ölçeğinin ve alt boyutlarına ait ortalama değerlerin, 3,58 ile 3,93 arasında olduğu görülmüştür. Bu sonuca bakarak öğretmenlerin çocukların sahip oldukları beceriler için " bu beceriyi kullanmada çoğu zaman iyi" yanıtı daha çok verdikleri ortaya çıkmıştır. Penn etkileşimli akran oyunu ölçeği ve alt boyutlarına ait ortalama değerlerin, 1,95 ile 3,48 arasında olduğu görülmüştür. Bu değerlere bakıldığında öğretmenlerin çocukların akran ilişkileri hakkında "hiçbir zaman ve sık sık" yanıtını daha çok verdikleri ortaya çıkmıştır.

Okul öncesi eğitimi alan çocukların sosyal beceri düzeyinin, cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla bağımsız örneklem T-Testi yapılmıştır. Okul öncesi eğitimi alan çocukların sosyal beceri düzeyi, cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir ($t=2,302$; $p<.05$). Kız çocukların sosyal becerilere ilişkin ortalaması 3,98 iken, erkek çocukların sosyal becerilere ilişkin ortalaması 3,71'dir. Ortalamalar arasındaki fark, istatiksel olarak anlamlıdır. Kız çocuklarının sosyal beceri düzeylerinin erkeklere göre daha fazla olduğu görülmüştür.

Okul öncesi eğitimi alan çocukların sosyal beceri düzeyinin, yaşa göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla T-Testi yapılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, okul öncesi eğitimi alan çocukların sosyal beceri düzeyi, yaşa göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir ($F= -1,463$; $p>.05$).

Okul öncesi eğitimi alan çocukların sosyal beceri düzeyinin, öğretmenin eğitim düzeyine göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla Anova analizi yapılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, okul öncesi eğitimi alan çocukların sosyal beceri düzeyi, öğretmenin eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir ($F=,098$; $p>.05$).

Okul öncesi eğitimi alan çocukların etkileşimli akran oyunu düzeyinin, cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla bağımsız örneklem T-Testi yapılmıştır. Bu bağlamda okul öncesi eğitimi alan çocukların etkileşimli akran oyunu düzeyi, cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir ($t=-,517$; $p>.05$). Kız çocukların etkileşimli akran oyunu düzeyine ilişkin ortalaması 1,94 iken, erkek

çocukların etkileşimli akran oyunu düzeyine ilişkin ortalaması 1,96'dır. Ortalamalar arasındaki fark, istatiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

Okul öncesi eğitimi alan çocukların etkileşimli akran oyunu düzeyinin, yaşa göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla T-Testi yapılmıştır. Bulgulara göre, okul öncesi eğitimi alan çocukların etkileşimli akran oyunu düzeyi, yaşa göre anlamlı farklılık göstermemiştir (F= -,609; p>.05).

Okul öncesi eğitimi alan çocukların etkileşimli akran oyunu düzeyinin, öğretmenin eğitim düzeyine göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla Anova analizi yapılmıştır. Elde edilen bulgulara göre; okul öncesi eğitimi alan çocukların etkileşimli akran oyunu düzeyi, öğretmenin eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermektedir (F=5,519; p<.01). Tespit edilmiş olan farkın hangi gruplar arasında olduğunun anlaşılabilmesi için, Post-Hoc analizlerinden Scheffe analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına bakıldığında; ön lisans eğitim düzeyine sahip öğretmenlerin, lisans ve yüksek lisans eğitim düzeyine sahip öğretmenlere göre çocukların akran oyun düzeyleri konusunda daha az puana sahip oldukları görülmüştür. Lisans ve yüksek lisans eğitim düzeyine sahip öğretmenlerin arasındaki farklılık istatiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır.

Sosyal beceri ile etkileşimli akran oyunu arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olup olmadığını ölçmek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır. Elde edilen bulgulara göre; sosyal beceri ile etkileşimli akran oyunu arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (r= -,016;p>,05).

Etkileşimli akran oyununun sosyal beceriler üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları incelendiğinde; etkileşimli akran oyundaki 1 birimlik değişim ile işe bağlılık düzeyinde yaklaşık -,006 birimlik değişimin ortaya çıktığı ve bu değişimin istatiksel olarak anlamlı olmadığı (B=-,006; p>,05) tespit edilmiştir. Bu bulgular sonucunda, sosyal becerinin etkileşimli akran oyunu üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmüştür.

ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen sonuçlar doğrultusunda eğitimcilere ve araştırmacılara yönelik öneriler bulunmaktadır.

- Bu araştırmaya başlanıldığı sırada pandemi ortaya çıkmıştır ve zorunlu olarak bu dönemde gerçekleştirilmiştir. Araştırmacılar pandemi sonrası bu araştırmayı tekrar yapıp sonuçlarını karşılaştırabilir.
- Öğretmenler, çocukların mevcut sosyal becerileri düzeylerini saptayıp var olan becerilerin geliştirilmesi ve yeni beceriler edinmeye yönelik etkinlikler düzenleyebilir.
- Sınıf içinde ve dışında çocukların becerilerini gösterebileceği, yeni beceriler öğrenebileceği ve ilişkiler kurabileceği oyun alanları oluşturulabilir.
- Çocukların okul öncesi dönemden başlayıp sosyal beceri ve akran ilişkilerini inceleyen uzun süreçli araştırmalar yapılabilir.
- Öğretmen eğitiminde lisans düzeyinde Sosyal Beceri Eğitimi seçmeli bir ders olarak yer almaktadır. Bu ders zorunlu olarak öğretmen adaylarına verilebilir.
- Öğretmenler için sosyal beceri ve akran ilişkilerine yönelik hizmet içi eğitim, kurs ve seminer sayısı artırılabilir.
- Mevcut araştırma ebeveynlerin de görüşleri katılarak gerçekleştirilip öğretmenlerin görüşleriyle karşılaştırılabilir.
- Çocuklarla ilgili kayıt tutularak sosyal becerileri ve akran ilişkileri hakkında detaylı bilgi sahibi olunabilir.
- Öğrenilen beceriler ile ilgili aile bilgi sahibi edilip pekiştirilmesi sağlanabilir.
- Sosyal becerilerin ve akran ilişkilerine yönelik farklı veri gruplarıyla çalışılabilir.

EK'LER

EK 1.

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-59090411-20-23364060 31/03/2021
Konu : Anket ve Araştırma İzinleri

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21.01.2020 tarihli ve 2020/2 sayılı genelgesi.

Aşağıda bilgileri verilen araştırmaların; 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununa aykırı olarak kişisel veri istenmemesi, öğrenci velilerinden açık rıza onayı alınması, yüz yüze eğitime geçmiş olan kurumlarımızda, Covid-19 tedbirlerinin araştırmacı ve ilgili kurum idarelerince alınması, bilimsel amaç dışında kullanılmaması, bir örneği Müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun kamuoyuyla paylaşılmaması ve araştırma bittikten sonra 2 (iki) hafta içerisinde Müdürlüğümüze gönderilmesi, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim ve öğretimi aksatmayacak şekilde, 2020-2021 eğitim ve öğretim yılında ilgi genelge esasları dâhilinde uygulanması kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Levent YAZICI
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
31/03/2021
Dr. Hasan Hüseyin CAN
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek:
1- Yazılar ve Ekleri (22 Sayfa)
2- Genelge (3 Sayfa)

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-59090411-20-23364060 31/03/2021
Konu : Anket ve Araştırma İzinleri

ANKET VE ARAŞTIRMA İZNİ UYGUN GÖRÜLENLER
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ

2020 - 2021 EĞİTİM VE ÖĞRETİM YILINDA GEÇERLİDİR

Araştırmacı	Yazı Tarihi	Sayısı	Araştırma Konusu	Araştırma Yeri	Araştırma Kişiler
Merve BULCA	16.02.2021	131625	Okul Öncesi Eğitim Alan Çocukların Etkileşimi Akran İlişkisinin Sosyal Beceriler Üzerine Etkinin İncelenmesi	İl Geneli	Okul öncesi öğretmenleri ve velilere

EK 2.

Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği İzin İsteği

Merve Bulca <bulcamrv@gmail.com> 21 Kas 2020 Cmt 16:26
Alıcı: esra.omeroglu

Saygıdeğer Esra Hocam Merhaba,

Ben Merve Bulca, Maltepe Üniversitesi Eğitim Enstitüsü'nde Okul Öncesi Eğitimi alanında yüksek lisans yapmaktayım. Aynı zamanda İstanbul Şehit Oktay Demiryürek Ortaokulu'na bağlı anasınıfında görev yapıyorum. Yüksek lisans süresince Dr.Öğr.Üyesi Sevgili Handan Doğan Hocam tez danışmanlığımı yapacaktır. Kendisi size selamlarını iletti. *Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği Öğretmen ve Ebeveyn Formu'nu* sizler de uygun görürseniz yüksek müsadelerinizle kendi tezimde kullanmak istiyorum.

Selam ve Saygılarımla...

Yanıtla Yönlendir

sosyal beceri ölçeği Gelen Kutusu ×

Özlem Yurt <ozlemyurt37@gmail.com> 22 Kas 2020 Paz 10:15
Alıcı: ben

Merve hanım merhaba,

Esra hocam mailinizi yönlendirdi. EK'te ölçek kullanımına ilişkin belge göreceksiniz. Belgeyi imzalayıp iletirseniz hemen ölçeği paylaşacağım. İyi çalışmalar dilerim.

--
Doç. Dr. Özlem YURT

Trabzon Üniversitesi
Fatih Eğitim Fakültesi
Okul Öncesi Eğitimi ABD

Merve Bulca <bulcamrv@gmail.com> 27 Kas 2020 Cum 09:40
Alıcı: Özlem

Özlem Hocam Merhaba,
Belgeyi imzaladım ancak yanlış yaptığım bir yer varsa hemen düzeltip gönderebilirim. İyi günler dilerim.

Virüs bulunmuyor. www.avg.com

Özlem Yurt <ozlemyurt37@gmail.com>, 22 Kas 2020 Paz, 10:15 tarihinde şunu yazdı:

Özlem Yurt <ozlemyurt37@gmail.com> 27 Kas 2020 16:46
Alıcı: ben

Teşekkürler Merve,

Sosyal Beceri Anne Baba Formu-Öğretmen Formunu EK'te gönderiyorum. Sosyal Beceri Anne Baba formu ve öğretmen formundaki sorular aynıdır. Her iki form için de puanlama aynıdır.

Kolaylıklar ve iyi çalışmalar dilerim.

Merve Bulca <bulcamrv@gmail.com>, 27 Kas 2020 Cum, 09:43 tarihinde şunu yazdı:

2 Ek

SOSYAL BECERİ DE...

MEROLU~1.PDF

Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği İzin İsteği

Merve Bulca <bulcamrv@gmail.com> 11 Kas 2020 Çar 21:39
Alıcı: suat100

Saygıdeğer Emine Hocam Merhaba,

Ben Merve Bulca, Maltepe Üniversitesi Eğitim Enstitüsü'nde Okul Öncesi Eğitimi alanında yüksek lisans yapmaktayım. Aynı zamanda İstanbul Şehit Oktay Demiryürek Ortaokulu'na bağlı anasınıfında görev yapıyorum. Yüksek lisans süresince Dr.Öğr.Üyesi Sevgili Handan Doğan Hocam tez danışmanlığımı yapacaktır. *Penn Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği Ebeveyn ve Öğretmen Formu*'nu sizler de uygun görürseniz yüksek müsadelerinizle kendi tezimde kullanmak istiyorum.

Selam ve Saygılarımla...

Yanıtla Yönlendir

İlt: 2019 dağıtım: PENN Etkileşimli Akran Oyun Ölçeği Gelen Kutusu ×

emine ahmetoğlu <suat100@hotmail.com> 12 Kas 2020 Per 14:21
Alıcı: ben

Merhaba,

Ekte PENN ölçeğinin hem ebeveyn hem de öğretmen formlarını ve

Her bir alt ölçek için gerekli maddeleri renk kodlarıyla gösteren dosyayı (ki dosyada ölçeklerin alt kısmında alt ölçekleri nasıl oluşturman gerektiği yazıyor) gönderiyorum.

Ayrıca makaleleri de doğru alıntı yapabilmen için ekte bulabilirsin.

Kolaylıklar diliyorum..

Prof.Dr. Emine AHMETOĞLU

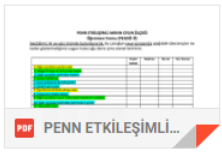
Trakya Üniversitesi

Trakya University
Faculty of Education
Department of Preschool Education
Kosova Campus
Edirne-TURKIYE

OFFICE: +90-284-212 08 08 (1212)
FAX: +90-284-214 62 79

4 Ek

OYUN ÖLÇEĞİ (ÖĞ...

PENN ETKİLEŞİMLİ...

PENN ETKİLEŞİMLİ...

Penn Etkileşimli Ak...

Yanıtla Yönlendir

KAYNAKÇA

Ahmetoğlu E., Acar İ.H. ve Aral N. (2016). "Penn etkileşimli akran oyun ölçeği formunun (PEAOÖ-Ö) uyarlama çalışması", *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 7, Sayı 1, ss*. 101-119.

Akbaş, İ. (2020). *Farklı sosyoekonomik çevrede eğitim alan 60-72 aylık okul öncesi dönem çocuklarının sosyal becerilerinin ve akran oyunlarının incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Akman, B., Gülay, H., (2004). Okul öncesi dönemde sosyal beceriler. *Yaşadıkça Eğitim Dergisi. 82*, 15-19.

Akkök, F. (1999). *İlköğretimde sosyal becerilerin geliştirilmesi (Öğretmen el kitabı).* Ankara: Özgür.

Aktaş Özkafacı, A. (2012). *Annenin çocuk yetiştirme tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi.* Yüksek lisans tezi, İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Aktürk, K.Ş. (2015). *Okul öncesi dönem çocuklarında duygu düzenleme becerileri ile akran ilişkilerinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Akyel, İ.A. (2020). *Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocuklara uygulanan dijital oyun destekli sosyal beceri eğitim programının sosyal beceri kazanımına etkisi*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Akyol, A.N. (2020). *Okul öncesi dönem çocuklarda bağlanma ile sosyal yetkinlik, kaygı, öfke ve öz-kontrol değişkenlerinde akran ilişkilerinin aracı rolü*. Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Alisinanoğlu, F., Özbey, S. (2009). Anaokulu ve anasınıfı davranış ölçeğinin geçerlilik ve güvenirlik çalışması. *Mesleki Eğitim Fakültesi Dergisi,* 1: 173-198.

Andrade, B. F., Browne, D. T. ve Tannock, R. (2014). Prosocial skills may be necessary for better peer functioning in children with symptoms of disruptive behavior disorders. *PeerJ*, 2.

Aral, N., Gürsoy, F. Köksal, A. (2001). *Okul öncesi eğitimde oyun*. İstanbul: Ya-Pa.

Aral, N., Can-Yaşar, M. ve Kandır, A. (2002). *Okul öncesi eğitim ve okul öncesi eğitim programı*. İstanbul: Ya-Pa.

Aral, N., Baran, G., Bulut, Ş., Çimen, S. (2001). *Çocuk gelişimi 1*. İstanbul: YaPa

Arı, M. (2005). *Türkiye'de erken çocukluk eğitimi ve kalitenin önemi. (Erken çocuklukta gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar, Edit: Müzeyyen Sevinç).* İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Arslan, İ.M. (2013). *İş okuluna devam eden ve etmeyen eğitilebilir öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin karşılaştırılması*. Yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Asendorpf, J. B. (1991). Development of inhibited children's coping with un familiarity. *Child Development, 62,* 1460- 1474.

Asher, S. R. (1978). Children's peer relations. (Ed. M. E. Lamb), Social and Personality Development., Amerika: Halt, Rinehart and Winsten, 91-113.

Atabey, D. (2018). A Study into the Effective Communication and Social Skills of Preschool Children, Inonu University *Journal of the Faculty of Education, 19(1),* 185-199. DOI: 10.17679/inuefd.323598.

Atmaca, R., Akduman, G.G., Sarıbaş, Ş.M.(2020). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeylerinin Bazı Demografik Özelliklere Göre İncelenmesi. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi International Journal of*

Education Science and Technology 2020, 6 (2), 157-173 e-ISSN:2458-8628 DOI: 10.47714/uebt.768067.

Atlı, Ç (2006), *'Okul öncesi eğitimi alan 6 yaş çocuklarının sosyal ilişkileri anlamlandırılmasının incelenmesi'*, Yüksek lisans tezi, Hacette Üniversitesi, Ankara.

Avcı, N. (2004). *Gelişimde 0–3 yaş, yaşama merhaba*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Avcıoğlu, H. (2007). *Etkinliklerle sosyal beceri öğretimi*. Ankara: Kök Yayıncılık.

Aydın, A. (2008). *Sembolik oyun testi'nin türkçe'ye uyarlanması ve okul öncesi dönemdeki normal, otistik ve zihinsel engelli çocukların sembolik oyun davranışlarının karşılaştırılması*. Doktora tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Ayyıldız, T. (2011). *6 Yaş (60–72 Ay) çocuklarda sosyal beceri geliştirerek şiddeti önleme programının etkisi.* Doktora tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Bacanlı, H. (2000). *İlköğretimde rehberlik*. (Ed. Y. Kuzgun). Ankara: Nobel.

Bacanlı, H. (2004). *Sosyal beceri eğitimi.* Ankara: Nobel.

Bacanlı, H. (2008). *Sosyal beceri eğitimi.* Ankara: Asal.

Bak, M. (2011). *Çocuk gelişimi*. İstanbul: Cinius.

Batey, J. J. (2002). *Development of peer competence in preschool: preservice early childhood teachers' beliefs about ınfluence and ımportance*. Unpublished Doctoral Thesis, University of Florida, USA.

Bee, H. (2000). *The developing child.* New York, NY: Harper.

Berk, L. E. (1994). *Child development*. USA: Allyn and Bacon.

Berk L.E. (2013). *Çocuk gelişimi*. Çev. Dönmez A, Ankara: İmge Kitabevi.

Beyazkürk, D., Anlıak, S., ve Dinçer, Ç. (2007). Çocuklukta akran ilişkileri ve arkadaşlık. *Eurasian Journal of Educational Research*, 26, 13-26.

Bayhan San, P., Artan, İ. (2011). *Çocuk gelişimi ve eğitimi*. İstanbul: Morpa.

Bierman, K. L. (2005). *Peer rejection*. Developmental Processes And İntervention Strategies. USA: The Guilford Press.

Bierman, K.L.(2011). The promise and potential of studying the "invisible hand" of teacher influence on peer relations and student outcomes: A commentary. *Journal of Applied Developmental Psychology, 32 (2011)* 297–303.

Bolat, E. Y., Kahveci, D. (2016). 4-6 yaş grubu çocukların bazı değişkenlere göre sosyal becerilerinin karşılaştırılması. *Turkish Journal of Primary Education, 1(1),* 14-25.

Bolich, B. J. (2011). Peer tutoring and social behaviors: a review. *International Journal Of Special Education*, 16(2), 16-30.

Bradley, K. D. (2001). *Group entry strategies as socially excluded children as a function of sex, ethnicity, and sociometric status.* Unpublished Doctoral Thesis, The University Of Texas, USA.

Broekhuizen, M. L., Mokrova, I. L., Burchinal, M. R., Garrett-Peters, P. T., & Family Life Project Key Investigators (2016). Classroom Quality at Pre-kindergarten and Kindergarten and Children's Social Skills and Behavior Problems. *Early childhood research quarterly*, *36*, 212–222. https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2016.01.005

Bronson, M. B., HauserCram, P., Warfield, M. E. (1995). Classroom behaviors of preschool children with and without developmental disabilities. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 16, 371-390.

Brown, W. H., Odom, S. L., Holcombe, A. (1996). Observational assessment of young children's social behavior with peers. *Early Childhood Education Quarterly, Vol. 11(1),* 19– 40.

Bülbül, N.E. (2008). *4 yaş çocuklarının sosyal becerilerinin bazı değişkenler açısından değerlendirilmesi*. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek lisans tezi, Ankara.

Büyükkaragöz S., Çivi, C. (1999). *Genel öğretim metodları*. İstanbul: Beta Yayım.

Calderalla, P., Merrell, K.W.(1997). Common dimensions of social skills of children and adolescents: a taxonomy of positive behaviors. *School Psychology Rewiew. 26 (2),* 264–278.

Ceylan, Ş. (2009). *Vineland sosyal duygusal erken çocukluk ölçeğinin geçerlik güvenirlik çalışması ve okul öncesi eğitim kurumuna devam eden beş yaş çocuklarının sosyal duygusal davranışlarına yaratıcı drama eğitiminin etkisinin incelenmesi*. Doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Coplan, R. J., Armer, M. (2007). *A ‘‘multitude’’ of solitude: a closer look at social withdrawal and nonsocial play in early childhood*. Child Development Perspectives.

Çağdaş, A. Ve Arı, R. (1999). Anne çocuk iletişim dili eğitiminin 4-5 yaş çocuklarının sosyal gelişimine etkileri. Selçuk Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5*, 391-407.

Çakmaklı, K. (2007). *Çocuk ve gençte sosyal gelişim*. Yağmur Yayınları, İstanbul.

Çetin, F., Bilbay, A. A., Ve Kaymak, D. A. (2003). *Arastırmadan uygulamaya çocuklarda sosyal beceriler.* İstanbul: Epsilon.

Darwish, D., Esquivel, G. B., Houtz, J. C. and Alfonso, V. C. (2001). Play and social skills in maltreated and non-maltreated preschoolers during peer interactions. *Child Abuse and Neglect, 25*; 13-31

David, K. M. (2004). *Interparental conflict and prescoolers' naturally-occuring peer inretaction: the moderating effects of child temperament and gender.* Unpublished Doctoral Thesis, University Of Oclahoma, Usa.

Denham, S. A. (2007). Dealing with feelings: how children negotiate the worlds of emotions and social relationships. *Cognition, Brain, Behavior, Xı, (1),* 1-48.

Dijkstra, J.K., Lindenberg, S., Veenstra, R. (2004). *Same-gender and cross-gender peer acceptance and peer Rejection.* University of Groningen, Netherlands

Dinçer, Ç., Baş, T., Teke, N., Aydın, E., İpek, S. & Göktaş, İ. (2019). Okul öncesi dönem çocuklarının kişiler arası problem çözme ve sosyal becerileri ile akran ilişkilerinin değerlendirilmesi. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 19(3),* 882-900.

DiPrete, T.A. and Jennings, J.L. (2009). Social behavioral skills and the gender gap in early educational achievement. *Sociology of Education, 83(2),*135-159.

Dişçi, S. (2019). *Okul öncesi dönemde çocukların sosyal değerleri ile sosyal becerileri arasındaki ilişki*. Yüksek lisans tezi. Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

Doll, B., Murphy, P., Song, S. Y. (2003). Their relationship between children's self-reported recess problems and peer acceptance and friendships. *Journal of School Psychology, 41,* 113-130

Döker, T. (2020). *Dört- altı yaş çocukların sosyal ve oyun davranışları ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi.* Yüksek lisans tezi. İnönü Üniversitesi, Malatya.

Durualp, E. Aral, N. (2010). Altı yaşındaki çocukların sosyal becerilerine oyun temelli sosyal beceri eğitiminin etkisinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education), 39*, 160-172.

Durualp, E., Aral, N. (2011). *Oyun temelli sosyal beceri eğitimi.* Ankara: Vize Yayınları.

Durualp, E. (2009). *Anasınıfına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal uyum ve becerilerine oyun temelli sosyal beceri eğitiminin etkisinin incelenmesi: çankırı örneği*. Doktora tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Eğercioğlu, N. (2008). *Akran kabulünü etkileyen faktörler: Cinsiyet, yaş ve sosyal beceriler*. Yüksek lisans tezi, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ekinci Vural, D. (2006). *Okul öncesi eğitim programındaki duyuşsal ve sosyal becerilere yönelik hedeflere uygun olarak hazırlanan aile katılımlı sosyal beceri eğitimi programının çocuklarda sosyal becerilerin gelişimine etkisi*. Doctoral dissertation, DEÜ Sosyal Bilimleri Enstitüsü.

Erbay, E.(2008). *Okul öncesi eğitim alan ve almayan ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin sosyal becerilere sahip olma düzeyler*i. . Yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.

Erten, H. (2012). *Okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri, akran ilişkileri ve okula uyum düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi.* Yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.

Erhardt, D., Hinshaw, S. P. (1994). Initial sociometric impressions of attentiondeficit hyperactivity disorder and comparison boys: predictions from social behaviors and from nonbehavioral variables. *Journal Of Consulting And Clinical Psychology, 62*, 833–842.

Fabes, R. A., Martin, C. L., & Hanish, L. D. (2003). Young children's play qualities in same-, other-, and mixed-sex peer groups. *Child Development, 74(3),* 921–932. https://doi.org/10.1111/1467-8624.00576

Fantuzzo, J., Manz, P., McDermott, P. (1998). Preschool version of the social skills rating system: An empirical analysis of its use with low-income preschool children. *Journal of School Psychology*, 36, 199-214.

Fantuzzo, J., Mendez, J., Tighe, E. (1998). Parental assessment of peer play: Development and validation of the parent version of the Penn Interactive Peer Play Scale. *Early Childhood Research Quarterly*, 13(4), 659- 676. doi:10.1016/s0885-2006(99)80066-0

Farmer, T. W. (2000). Misconceptions of peer rejection and problem behavior. *Remedial And Special Education*.

Fidan, S.(2019). *Okul öncesi eğitime devam eden 5 - 6 yaş grubu çocukların ve anne babalarının sosyal beceri düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. İnönü Üniversitesi, Malatya.

Frazier, S. L. (2000). *Child and adolescent anxiety: longitudinal relations with familycharacteristics, peer social status, and social cognitions, and contrasts with aggressive children.* Unpublished Doctoral Thesis. Indiana University, USA.

Gander, M. J., Gardiner, H. W. (2007). *Çocuk ve ergen gelişimi* (Çev: Ali Dönmez, Nermin Çelen ve Bekir Onur), Ankara: İmge Kitabevi

George, D., Mallery, M. (2010). *SPSS for windows step by step: a simple guide and reference,* 17.0 update, 10 ed., Boston: Pearson

Gresham, F. M., Elliott, S. N. (1990). *Social skills rating system.* Circle Pines, MN: American Guidance Service.

Gresham, F. M. and Elliott, S. N. (2008). *Social skills ımprovement system rating scales. minneapolis,* MN: NCS Pearson.

Güder, Y.S., Yıldız, G.T. (2014). Okul öncesi dönemdeki çocukların toplumsal cinsiyet algılarında ailenin rolü. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. ISSN:1300-5340 DOI: 10.16986/HUJE.2016016429.

Gülay, H. (2008). *5-6 yas çocuklarına yönelik akran ilişkileri ölçeklerinin geçerlik güvenirlik çalışmaları ve akran ilişkilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi.* Doktora tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Gülay, H. (2009). 5-6 yas çocuklarının sosyal konumlarını etkileyen çeşitli değişkenler. *Yüzüncü yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. VI, (I),* 104-121.

Gülay, H. (2009). *Okul öncesi dönemde akran ilişkileri*. Ankara: Pegem.

Gülay, H., Akman, B. (2009). *Okul öncesi dönemde sosyal beceriler*. Ankara: Pegem.

Gülay, H. (2009). Okul öncesi dönemde akran ilişkileri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Cilt 12 Sayı 22* Aralık 2009 Ss.82-93.

Gülay, H. (2010). *Okul öncesi dönemde akran ilişkileri (1. Baskı)*. Ankara: Pegem.

Gülay, H. (2011). 5-6 yaş çocuklarda okula uyum ve akran ilişkileri, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 10 (36),* 1-10.

Gündüz, M., Aktepe, V., Uzunoğlu, H., Gündüz, D.D. (2017). Okul öncesi dönemdeki çocuklara eğitsel oyunlar yoluyla kazandırılan değerler. *MSKU Eğitim Fakültesi Dergisi MSKU Journal of Education ISSN 2148-6999 Cilt-Volume 4, Sayı-Number 1*, (2017) Haziran.

Günindi, N. (2008). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal uyum becerileri ile anne-babalarının empatik becerileri arasındaki*

ilişkinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Hargie, O. (1991). *Handbook of communication skills.* London: Routledge.

Hargie, O., Saunders, C., Dickson, D., (1994). *Social skills in ınterpersonal communication*. New York: Routledge.

Hartup, W. W. (1989). *Behavioral manifestations of children's friendships*. T. J.

Hill, S. (2006). *Devoloping early literacy:essesment and teaching*. Eleanor Curtain.

Honeyman, C. (2007). Recognising mental health problems in children an young people. *Pediatric Nursing, 19 (8),* 38-44.

Howes, C., Hamilton, C. E., & Philipsen, L. C. (1998). Stability andcontinuity of caregiver and child-peer relationships. *Child Development, 69,* 418-426. Berndt, G. W. Ladd. (Eds.). *Peer relationships in child development. (S.46-71*) USA: A Wiley Interscence Publication.

Hay, D. F., Payne A., Chadwick, A. (2004). Peer relations in childhood. *Journal Of Child Psychology And Psychiatry, 45, (1),* 84-108.

Hawker, D. S. J., Boulton, M. J. (2000). Twenty years' research on peer victimization and psychosocial maladjustment: a meta-analytic review of cross- sectional studies. *Journal Child Psychology Psychiatry*, 41.

Işık, M (2007). *Anasınıfına devam eden 5-6 Yaş Grubu Çocuklarına Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği'nin Uyarlanması ve Uygulanması*. Yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

İslamoğlu A. Hamdi ve Alnıaçık Ümit (2016). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. İstanbul: Beta Basım.

Jamyang Tshering, K. (2004). *Social competence in preschoolers: An evaluation of the psychometric properties of the preschool Social Skills Rating System (SSRS).* Unpublicated doctoral dissertation. Pace University, USA.

Jones, E.D., Greenberg, M., Crowley, M. (2015) Early social-emotional functioning and public health: the relationship between kindergarten social competence and future wellness. *American Journal of Public Health* 105, no. 11 : pp. 2283-2290.

Kamay, P.O. ve Köşker, Ş.Ö. (2006). *İlk fen deneyimlerim*. Ankara: SMG Yayıncılık.

Karasar, N. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar ilkeler teknikler*. Ankara: Nobel.

Kapıkıran, N. A.,İvrendi, A. B., ve Adak, A. (2006). Okul öncesi çocuklarında sosyal beceri: Durum saptaması. *Pamukkale Üniversitesi Egitim Fakültesi Dergisi. 1, (19)*, 19-28.

Karabulut, N., Seçer, Z. (2016). *Anne-babaların duygusal sosyalleştirme davranışları ile okul öncesi çocukların akran ilişkileri*. Yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.

Katz, L. G. and McClellan, D. E. (1991). The teacher's role in the social development of young children, *Eric Clearinghouse on Elementary and Early Chilhood Education*,331-642.

Katz, L. G. & McClellan, D. E. (1997). Fostering childrens social competence: The teachers role. Washington, D.C. *National Association for the Education of Young Children, 7-99*.

Kaya, İ. (2016). *Yaşam becerileri programı (YBP) 4 yaş çocukların problem davranışlarına ve sosyal becerilerine etkisi*. Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Kaymak, D. A, Çetin, F, A. A, (2003).*Çocuklarda sosyal beceriler(Grup eğitimi)*. İstanbul: Epsilon.

Koenig, K., White, S. W., Pachler, M., Lau, M., Lewis, M., Klin, A., ve Scahill, L. (2010). Promoting social skill development inchildren with pervasive developmental disorders: A feasibility and efficacy study. *Journal of Autism and Developmental Disorders, 40*, 1209–1218.

Keown, L. J. (2000). *Parent- child relationships, peer functioning, and preschool hyperactivity*. Unpublished Doctoral Thesis. The University of Auckland, USA.

Keçecioğlu Ö. (2015). *MEB Okul öncesi eğitim programı ve Montessori yaklaşımına göre eğitim alan 5 yaş çocuklarının sosyal becerilerinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Kesicioğlu, O. S. (2015). Okul öncesi dönem çocukların kişilerarası problem çözme becerilerinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim, 40*(177), 327-342.

Kılıç, Z. (2008). *İlköğretim birinci sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre okul öncesi eğitim alan ve almayan öğrencilerin gelişim becerilerinin karşılaştırılması*. Yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kiper, S. (2016). *Anaokuluna devam eden 48-71 ay aralığındaki çocukların yaratıcılık düzeyleri ile sosyal becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Kostelnik, M. J., Whiren, A. P., Soderman, A. K., & Gregory, K. (2006). Guiding children's social development. (fifith edition). *Theory to Practice*. USA: Thomson & Demler Learning.

Ladd, G. W. (2001). Themes and theories: Perspectives on processes in family-peer Relationships. In Parke, R. D., Ladd, G. W. (Eds.), *Family-peer relationships: Modes of linkage*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates

Levine, LE ve Munsch, J. (2014). *Çocuk gelişimi: Aktif bir öğrenme yaklaşımı* (2. baskı). Adaçayı Yayınları, Inc.

Lindsey, E.W. (2002). Preschool children's friendships and peer acceptance: Links to social competence. *Child Study Journal, 32*, 145-155.

Lynch, S. A., & Simpson, C. G. (2010). Social skills: Laying the foundation for success. *Dimensions of Early Childhood*, 38 (2): 3-12.

Maleki, M., Mardani, A., Mitra Chehrzad, M., Dianatinasab, M., & Vaismoradi, M. (2019). Social Skills in Children at Home and in Preschool. *Behavioral sciences (Basel, Switzerland), 9*(7), 74. https://doi.org/10.3390/bs9070074

Mendez, J. L., Fantuzzo, J., & Cicchetti, D. (2002). Profiles of social competence among low-income African- American preschool children. *Child Development, 73(4*), 1085-1100

Merrell, K. W. (1999). *Behavioral, social and emotional assesment of children and adolescent*. USA: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

Milli Eğitim Bakanlığı Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi MEGEP. (2007). *Sosyal gelişim ve duygusal gelişim.* Ankara.

McCabe, P. C., & Marshall, D. J. (2006). Measuring the social competence of preschool children with specific language impairment: Correspondence among informat ratings and behavioral observations. *Topics in Early Childhood Special Education*, 26, *(4)*, 234-246.

McCartney, K., Owen, M. T., Booth, C. L., Clarke-Stewart, A., & Vendell, D. L. (2004). Testing a maternal attachment model of behavior problems in early childhood. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45

Mize, J. & Abell, E. (2003). “Encouring social skills ın young children: Tips teachers can share with parent.” *Link: http://www.humsci.auburn.edu/parent/socialskills.html/*

Mpofu, E., & Thomas, K. R. (2006). Classroom racial profortion: Influence on selfconcept and social cmpetence in Zimbabwean adolescents. *The Journal of Genetic Psychology*, *167*(1), 93-111.

Neslitürk, S. (2013). *Anne değerler eğitimi programının 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyine etkisi.* Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Noll, D. L. (2007). Activities for social skills development in deaf children preparing to enter the mainstream. *Independent Studies and Capstones,* Paper 256. Washington University School of Medicine.

Ogelman, H., Erten Sarıkaya, H. (2014). 5-6 yaş çocukların sosyal beceri, akran ilişkileri ve okula uyum düzeyleri ile kardeş değişkenleri arasındaki ilişkiler. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi , (41)* , 0-11 .

Oktay, A. (2007). *Yaşamın sihirli yılları: Okul öncesi dönem (6. baskı*). İstanbul: Epsilon.

Ömeroğlu E., Büyüköztürk Ş., Aydoğan Y., Çakan M., Çakmak E.K., Özyürek A., Gültekin Akduman G., Günindi Y., Kutlu Ö., Çoban A., Yurt Ö., Koğar H., Karayol S. (2014). Okul öncesi sosyal beceri değerlendirme ölçeği öğretmen formunun geliştirilmesi: geçerlik ve güvenirlik analizleri, *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Dergisi, Cilt 3, Sayı 8*, ss. 37-46.

Önder, A. ve Gülay, H. (2010). 5-6 Yaş Çocukları İçin Okula Uyum Öğretmen Değerlendirme Ölçeğinin Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması, *Uluslar Arası Online Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1, 2, 204-224.

Özbey, S. (2009). *Anaokulu ve anasınıfı davranış ölçeğinin (pkbs–2) geçerlik güvenirlik çalışması ve destekleyici eğitim programının etkisinin incelenmesi*. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Ana Bilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı, Ankara.

Özdemir Topaloğlu, A. (2013). *Etkinlik Temelli Sosyal Beceri Eğitiminin Çocukların Akran İlişkilerine Etkisi.* Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Öztürk, A. (2008). *Okulöncesi Eğitimin İlköğretim 1. ve 3. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Becerilerine Etkisinin İncelenmesi.* Yüksek lisans tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Öztürk, F.D. (2019). *Okul öncesi 4-6 yaş grubu çocukların bağlanma stilleri ile sosyal beceri düzeyi ve oyun davranışı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul.

Perolli Shehu, B. (2019). Peer acceptance in early childhood: links to socio-economic status and social competence. *Journal of Social Studies Education Research, 2019:10 (4),* 176-200.

Polenski, T. A. (2001). *Child characteristics and relations in the family as predictors of peer relationships.* Unpublished doctoral thesis, University Of Pittsburg, USA.

Poyraz, H.& Dere, H. (2003). *Okul öncesi eğitimin ilke ve yöntemleri*, Ankara: Anı Yayınları.

Ramani, G. B., Brownell, C. A. (2014). Preschoolers cooperative problem solving: Integrating play and problem solving. *Journal of Early Childhood Research,* 12(1), 92-108, DOI: https://doi.org/10.1177/1476718X13498337

Rıggıo, R. E. (1986). Assessment of basic social skills. *Journal of Personality and Social Psychology, 51 (3),* ss. 649-660.

Rınn, R. C. ve Markle, A. (1979). *Modification of social skill deficits in children*. New York, NY: Plenum.

Roffey, S., Tarrant, T., & Majors, K. (1994). *Young friends: Schools and friendship.* London: Cassell.

Rothbart, M. K. (2011). *Becoming who we are: Temperament and personality in development.* New York, NY: Guilford Press.

Roth Ledley, D., Heimberg, R. (2006). Cognitive vulnerability to social anxiety. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 25, *(7)*, 755-778.

Rubin, K. H., Burgess, K. B., & Coplan, R. J. (2004). Social withdrawal and shyness. P. K. Smith, & C. H. Hart (Eds.). *Blackwell handbook of childhood social development* (s. 329-352). USA: Blackwell Publishing.

Rutherford, R., Mathur, B., Sarup, J., Quinn, R., ve Mary, M. (1998). Promoting social communication skills through cooperative learning and direct ınstruction. *Journal Citation: Education and Treatment of Children, 21(3*), ss.354-369.

Rydell, A. M., Bohlin, G. & Thorell, L. B. (2005). Representations of attachment to parents and shyness as predictors of children's relationships with teacher and peer competence in preschool, *Attechment and Human Development, 7(2),* 187-204.

Saitoğlu, R. (2020). *Okul öncesi çocukların sosyal becerileri ile problem davranışlar ve akran ilişkilerinin sosyo-demografik değişkenlere göre incelenmesi.* Yüksek lisans tezi. Çağ Üniversitesi, Mersin.

Santrock, J. W. (2004). *Child development*. (tenth edition). New York: McGraw-Hill Publishing.

Sazak, P.E., Tekinarslan, Ç.İ. (2003). Zihin engelli birey için hazırlanan akran aracılı sosyal beceri öğretim programının etkililiğinin incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 2003, 4(2*), 13-30.

Schlenker, B. R., & Leary, M. R. (1982). Social Anxiety and Self-Presentation: A Conceptualization Model. *Psychological Bulletin, 92,* 641-669. https://doi.org/10.1037/0033-2909.92.3.641

Schneider, B. H. (2000). *Friends and enemies: Peer relations in childhood*. London: Arnold Publishers.

Sebanc, A. M., Kearns, K. T., Hernandez, M. D., & Galvin, K. B. (2007). Predicting having a best friend in young children: Individual characteristics and friendship features. *The Journal of Genetic Psychology: Research and Theory on Human Development, 168*(1), 81–95. https://doi.org/10.3200/GNTP.168.1.81-96

Senemoğlu, N. (1994). Okul öncesi öğretim programı hangi yeterlilikleri kazandırmalıdır? . *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10;21-30.

Senson, A., Hemphill, S. A., & Smart, D. (2004). Connections between temperament ansd social development: A review . *Social Development*, 13, *(1),* 142-170.

Serhatlıoğlu, B. (2006). *Televizyon programlarının okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5-6 yaş grubu çocuklarının zihin ve dil gelişimini etkileme biçimlerine yönelik öğretmen ve veli görüşlerinin belirlenmesi*. Yüksek lisans tezi. Fırat Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

Seven, S. (2006). *6 Yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyleri ile bağlanma durumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Sevinç, M. (2005). *Erken çocuklukta gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar 2.* İstanbul.

Shin, K. M., Cho, S. M., Shin, Y. M., & Park, K. S. (2016). Effects of early childhood peer relationships on adolescent mental health: a 6- to 8-year follow-up study in south Korea. *Psychiatry investigation*, *13*(4), 383–388. https://doi.org/10.4306/pi.2016.13.4.383

Slaughter, V., Dennis, M. J. & Pritchard, M. (2002). Theory of mind and peer acceptance in preschool children. *British Journal of Developmental Psychology*, 20, 545-564.

Sorias, O. (1986). Sosyal beceriler ve değerlendirme yöntemleri, *Psikoloji Dergisi*, 5, 20,24-29.

Stanley, M. (2009). *Çocuk ve beceri.* İstanbul: Ekinoks.

Stanton-Chapman, T. L., Justice, L. M., Skibbe, L. E., & Grant, S. L. (2007). Social and behavioral characteristics of preschoolers with specific language impairmenat. *Topics in Early Childhood Special Educaton*. 27, *(2)*, 98-109.

Swindells, D. and Stegnitti, K. (2006) Pretend play and parents' view of social competence: the construct validity of the child-ınitiated pretend play assesment. *Australian Occupational Therapy Journal, 53 (4)*, 314-324.

Şanlı, D. (2007). *Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmanlerin incelenmesi.* Yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Şentürk, S. (1999). *Sosyalleşme sürecinde aile kurumu.* Yüksek lisans tezi. Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.

Taşkın, Ö. ve Şahin, B. (2008). Çevre kavramı ve altı yaş okul öncesi çocuklar. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1*(23), 1-12.

Topaloğlu, A. O. (2013). *Etkinlik temelli sosyal beceri eğitiminin çocukların akran ilişkilerine etkisi*. Doktora tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.

Topaloğlu Çiftçi, Z. (2013*). 4-5 yaş çocuklarının sosyal yetkinlik, saldırganlık, kaygı düzeyleri ile anne-babalarının ebeveyn özyeterliği algısı arasındaki ilişkilerin incelenmesi.* Yüksek lisans tezi. Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.

Topaloğlu Özdemir, A. (2013). *Etkinlik temelli sosyal beceri eğitiminin çocukların akran ilişkilerine etkisi.* Yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Topcu, Z. , Şirin, E. , Baydemir, G. , Akman, B. , Arslan, A. Ç. , Şahin, S. (2011). 6 Yaş grubu çocukların sosyal becerilerinin oyun arkadaşı tercihleri üzerindeki etkisi. *Education Sciences, 6 (2),* 1548-1560. Retrieved from https://dergipark.org.tr/en/pub nwsaedu/issue/19820/212083/

Tutkun, C. (2012). *60-72 aylık çocukların sosyal becerilerinin anne ve öğretmen değerlendirmelerine göre incelenmesi.* Yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.

Tüy, S. P. (1999). *3-6 Yaş arasındaki işitme engelli ve işiten çocukların sosyal beceri ve problem davranışları yönünden karşılaştırılmaları.* Yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.

Uçar, N. Y. (2010). *Okul öncesi öğretmenlerinin sosyal becerilerini etkileyen faktörler*. Yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Uluyurt, F. (2012). *Bazı değişkenlere göre okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş grubu çocuklarının akran ilişkileri*. Yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya.

Vaughn, B. E., Langlois, J. H. (1983). Physical attractiveness as a correlate of peer status and social competence in preschool children. *Developmental Psychology, 19*(4), 561-567.

Walker, O. L. (2011). *Preschool predictors of social problem-solving and their relations to social and academic adjustment in early elementary school*. Doctoral Dissertation, University of Miami, Coral Gables-Florida.

Walker, S., Berthelsen, A., Irving, K. (2001). Temperament and peer acceptance in early childhood: Sex and social status differences. *Child Study Journal*. 31, *(3)*, 177-192.

White, S. W., Keonig, K., Scahill, L. (2007). Social skills development in children with autism spectrum disorders: A review of the intervention research. *Journal Autism Development Disorders, 37*, 1858-1868.

Ward, S. M. (2002). *Our children's social skills: an ımportant key to their success in life*. http://www.ccprodroving.com. adresinden erişildi.

Wortham, S. C. (1998*). Early Childhood Curriculum. Developmental Bases for Learning And Teaching.* Virgina: Dunnelly and Sas Company.

Yaralı K.T., Özkan H.K. (2016). Çocukların (60-72 ay) sosyal problem çözme becerileri ile sosyal yeterlilik ve davranış durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Türk Sosyal Araştırmalar Dergisi 2,* 345-361.

Yaşar Ekici, F. (2014). Aile özellikleri ile okul öncesi eğitime devam eden çocukların problem davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2(2)*, 70-108.

Yavuzer, H. (1996). *Ana- baba- çocuk.* İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (1999). *Bedensel, zihinsel ve sosyal gelişimiyle çocuğunuzun ilk 6 yılı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2001). *Yaygın ana-baba tutumları, ana-baba okulu*. Ankara: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2002). *Doğum öncesinden ergenlik sonuna çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2009). *Çocuğunuzun ilk altı yılı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yazgan İnanç, B., Bilgin, M., Kılıç Atıcı, M. (2007). *Gelişim psikolojisi: Çocuk ve ergen gelişimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Yener, P. (2014). *Okul Öncesi Eğitimi Alan 60 Ay ve Üzeri Çocukların Sosyal Beceri Düzeyleri ile Annelerinin Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.* Yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Yıldız N. G (2017). Öğretmenlerin Sosyal Beceri Öğretimine Yönelik Bilgi Düzeyleri ile Öğrencilerin Sosyal Becerileri Arasındaki İlişki. *İlköğretim Online (elektronik), 16(3),* 1275 - 1286.

Yüksel, G. (1998). Sosyal Beceri Envanteri'nin Türkçe'ye uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlilik çalışmaları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 9,39-48.

Yüksel, G. (2004). *Sosyal beceri envanteri el kitabı*. Ankara: Asil Yayıncılık.

Zembat, R., Polat Unutkan, Ö. (2001). *Okul öncesi dönemde çocuğun sosyalleşmesinde ailenin yeri (Aile katılım programı uygulama örnekleriyle).* İstanbul: Ya-Pa.

Zembat, R. (1999). *Okul öncesi eğitimde temel konular*. İstanbul: Ya-Pa.

Zosh, J. M., Hopkins, E. J., Jensen, H., Liu, C., Neale, D., Hirsh-Pasek, K., Solis, S. L., & Whitebread, D. (2017). *Learning through play: a review of the evidence*. The LEGO Foundation, DK.

.